

Netta Mäkisalo

BASKINAISTEN KOKEMUKSET BASKIMAAN KONFLIKTIN RAUHANRAKENTAJINA

Feministinen analyysi rauhanprosessin
sukupuolittuneisuudesta ja naisten toimijuudesta

Johtamisen ja talouden tiedekunta
Pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2021

TIIVISTELMÄ

Netta Mäkisalo: Baskinaisten kokemukset Baskimaan konfliktin rauhanrakentajina: feministinen analyysi rauhanprosessin sukupuolittuneisuudesta ja naisten toimijuudesta

Pro gradu -tutkielma

Tampereen yliopisto

Politiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma, kansainvälisen politiikan opintosuunta

Huhtikuu 2021

Naisten rooli rauhanprosesseissa on YK:n ”Naiset, rauha ja turvallisuus” (1325) -päätöslauselmasta huolimatta edelleen miehiä näkymättömämpi. Naisten osallistuminen rauhanprosesseihin on vähäisempää kuin miesten, mutta erityisesti huomiota herättää roolien sukupuolittuneisuus ja naisten näkyvyyden puute. Naiset ovat erityisen aktiivisia ruohonjuuritason rauhanrakennuksessa, kun taas neuvottelupöydissä naisia on edelleen vähän miehiin verrattuna. Baskimaan konfliktin tapauksessa naisia oli runsaasti mukana rauhanprosessissa, mutta heidän roolinsa oli näkymättömämpi kuin miesten. Tässä pro gradu -tutkielmassa tutkitaan baskinaisten kokemuksia Baskimaan konfliktin rauhanprosessista, heidän toimijuudestaan rauhanrakentajina sekä rauhanprosessin sukupuolittuneisuutta. Baskimaan konfliktin keskiössä on separatistisen terroristijärjestö ETA:n terrori-iskut sekä Espanjan valtion vastaterrorismitoimet. Väkivaltainen konflikti päättyi lokakuussa 2011, kun ETA ilmoitti lopettavansa aseellisen toiminnan. Konfliktin rauhanprosessi voidaan nähdä pitkänä, vielä tänä päivänä jatkuvana prosessina, sillä yhteiskunnan toipuminen konfliktista on yhä kesken.

Kansainvälisen politiikan feministisen teorian mukaan tieteenalan tutkimus on sukupuolittunutta, ja naisia ja vähemmistöjä ei ole huomioitu tarpeeksi tutkimuksessa. Tutkielmassa tärkeitä käsitteitä ovat valta ja toimijuus. Näiden käsitteiden avulla voimme tarkastella sukupuolittuneita valtarakenteita sekä naisten erilaisia toimijuuksia rauhanprosesseissa. Tutkielmassa naisten kokemukset asetetaan feministisen standpoint-suuntauksen mukaisesti tutkimuksen keskiöön, sillä huomiotta jätetyt kokemukset tuottavat arvokasta, uutta tietoa Baskimaan rauhanprosessista. Muistitietomenetelmää soveltaen tutkielman analyysi perustuu kymmenen rauhanrakennukseen eri tavoin osallistuneen baskinaisen haastatteluun. Muistitietomenetelmälle tyypillisellä tavalla naisten haastattelut toteutettiin niin, että keskustelu eteni tutkielman teemojen ympärillä varsin vapaamuotoisesti ja haastattelija omaksui aktiivisen kuuntelijan roolin. Itsereflektion avulla pyrittiin tuottamaan mahdollisimman läpinäkyvä tutkielma, jossa tutkijan rooli ja vaikutus tutkimukseen tuodaan avoimesti esille.

Haastatteluiden perusteella naisten erilaisissa kokemuksissa voidaan havaita useita samankaltaisuuksia. Naisten erilaisista taustoista ja tehtävistä huolimatta nähtävissä on rakenteellista epätasa-arvoa, joka usein on myös naisten itsensä sisäistämää. Suoraa syrjintää koettiin harvoin tai ei ollenkaan, mutta naisten roolit rauhanrakennuksessa erosivat jonkin verran miesten rooleista. Erityisesti esille nousi se, että naiset olivat miehiä itsekkäisempiä julkisen puhumisen suhteen. Puoluepolitiikassa mukana olleiden naisten kokemuksissa epätasa-arvo koettiin suurempana, kuin rauhanliikkeissä tai rauhanrakennustyötä tehneissä organisaatioissa. Feminismin yleistyminen koettiin tärkeäksi ilmiöksi naisten aseman paranemisessa.

Avainsanat: Baskimaan konflikti, Baskimaa, Espanja, rauhanprosessi, rauhanrakennus, feministinen teoria, feministinen standpoint-suuntaus, muistitieto, itsereflektio

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällysluettelo

JOHDANTO	1
1. BASKIMAAN KONFLIKTI	5
1.1. BASKIMAAN KONFLIKTIN RAUHANPROSESSI JA RAUHANLIIKKEET	6
1.2. BASKINAISTEN ASEMA.....	9
2. TUTKIELMAN TEOREETTINEN VIITEKEHYS	12
2.1. SUKUPUOLEN TEORETISOINTI	12
2.2. FEMINISTISET TEORIAT KANSAINVÄLISESSÄ POLITIIKASSA	13
2.2.1. <i>Valta</i>	16
2.2.2. <i>Toimijuus</i>	17
3. SUKUPUOLI RAUHAN- JA KONFLIKTINTUTKIMUKSESSA	19
3.1. NAISTEN OSALLISUUS RAUHANPROSESSEISSA	21
3.2. RAUHANRAKENNUS: TAVOITTEENA KESTÄVÄ RAUHA	23
4. MENETELMÄ JA AINEISTO	26
4.1. FEMINISTINEN METODOLOGIA	26
4.2. MUISTITIETOMENETELMÄ.....	27
4.2.1. <i>Haastattelut</i>	28
4.2.2. <i>Haastateltavien anonymiteetti</i>	30
4.2.3. <i>Tutkijan rooli aktiivisena kuuntelijana</i>	31
4.2.4. <i>Aineiston analysointi</i>	32
4.2.5. <i>Nauhoitusten litterointi ja aineiston säilyttäminen</i>	33
4.3. ITSEREFLEKTIO.....	34
5. ANALYYSI NAISTEN KOKEMUKSISTA BASKIMAAN KONFLIKTIN RAUHANRAKENTAJINA ..	36
5.1. TOIMIJUUS RAUHANPROSESSISSA.....	36
5.1.1. <i>Tausta</i>	36
5.1.2. <i>Motivaatio</i>	38
5.1.3. <i>Toiminta</i>	40
5.1.4. <i>Tavoitteet</i>	42
5.2. NAISTEN ROOLI RAUHANPROSESSISSA	44
5.2.1. <i>Rauhanrakennustyön sukupuolittuneisuus</i>	44
5.2.2. <i>Naisten kohtelu rauhanrakennuksessa</i>	46
5.2.3. <i>Kukkamaljakkona lehdistötilaisuuksissa</i>	48
5.2.4. <i>Naisten rooli puoluepolitiikassa</i>	50
5.2.5. <i>YK:n päätöslauselma 1325</i>	52
5.2.6. <i>Naisten aseman muutos ja feminismin ”boom”</i>	52
5.3. RUOHONJUURITASON JA POLIITTISEN TASON VÄLINEN SUHDE	53
5.4. TULEVAISUUS JA UUDET SUKUPOLVET: VÄKIVALTAISEN KONFLIKTIN PERINTÖ	57
6. JOHTOPÄÄTÖKSET	62
LÄHDELUETTELO	68

Johdanto

Pro gradu -tutkielmassani tutkin Baskinaisten kokemuksia heidän toimijuudestaan Baskimaan konfliktin rauhanrakennuksessa. Konfliktin keskiössä oli separatistinen terroristijärjestö ETA¹ joka painosti Espanjan hallintoa 1960-2010 luvuilla terrori-iskujen, sieppausten ja kiristämisen avulla. Espanjan hallinto on myös ajoittain harjoittanut vastaterrorismitoimia, jotka ovat johtaneet useiden henkilöiden kiduttamiseen tai kuolemaan. Konflikti päättyi lopulta lokakuussa 2011, kun ETA ilmoitti lopettavansa aseellisen toiminnan. Konfliktin jälkeinen sovintoprosessi ja rauhanrakennustoimet ovat vielä kesken, ja yhteiskunnassa pyritään lisäämään rinnakkaiselon laatua sekä sovintoa kansalaisten kesken. Haasteena on esimerkiksi yhteisen historian kirjoittaminen sekä vankien sijoitus kauaksi Baskimaasta. Poliittinen konflikti, eli erimielisyydet Baskimaan itsenäisyydestä, jatkuu edelleen. (Mínguez-Alcaide et al. 2014, 64.) Rauhanrakennuksessa ja sovintoprosessissa näkyvyyttä ovat saaneet lähinnä miehet, joista monet ovat olleet tunnettuja poliitikkoja (Webster et al. 2017). Kyseisessä konfliktissa naiset usein kuvataan vain äiteinä tai uhreina, jonka vuoksi koen tarpeelliseksi tutkia naisten roolia rauhanrakentajina (Hamilton 2013, 1).

Tutkimuksen näkökulman perustelen kansainvälisen politiikan feministisellä teorialla, jonka mukaan naisia ja vähemmistöjä ei ole huomioitu tarpeeksi osana kansainvälisen politiikan tutkimusta (Sylvester 1994, 5). Perinteinen käsitys naisten roolista ensisijaisesti kodin ja lasten hoitajina on eristänyt heidät kansainvälisestä politiikasta, ja Enloen (2014, 35) mukaan feministisessä tutkimuksessa tulee rikkoa nämä yksityisen ja kansainvälisen rajat, ja nähdä naisten toiminta myös yksityisessä tilassa kansainvälisenä politiikkana. Tutkielmassa ymmärrän naiset henkilöiksi, jotka identifioituvat sukupuoleltaan naisiksi, ja joiden identiteettiä sukupuolittuneet yhteiskunnan rakenteet ovat muovanneet. Tutkielmassani annan äänen baskinaisille, eli kerään aineiston haastattelemalla kymmentä, eri tavoin rauhanprosessiin osallistunutta naista. Naiset ovat erilaisista taustoista, osa heistä on omistanut uransa rauhanrakennukselle, kun taas osa on osallistunut rauhanprosessiin aktivistina tai poliitikkona.

---

¹ *Euskadi Ta Askatasuna*, suomeksi Baskimaa ja vapaus.

Tutkimuskohde määräytyi aiemman tutkimuksen puutteellisuuden vuoksi, sillä naisten osallisuutta rauhanrakennuksessa ei ole aiemmin tutkittu Baskimaan konfliktin kontekstissa. Sen sijaan baskinationalismiliikkeissä, kuten ETA:ssa toimineita naisia ja heidän kokemuksiaan on tutkittu laajemmin (Hamilton 2013). Tämän vuoksi koen tärkeäksi tutkia näkymättömäksi jäänyttä rauhanprosessin ja rauhanrakennuksen sukupuolittuneisuutta. Tutkielman keskiössä ovat feministisen standpoint-suuntauksen mukaisesti naisten kokemukset. Standpoint-suuntauksen mukaan sota ja konflikti kohdistuu miehiin ja naisiin eri tavalla, ja täten tutkimalla naisten kokemuksia konfliktista voidaan saada arvokasta tietoa (Väyrynen 2007, 131–132). Suuntauksen avulla voidaan ymmärtää paremmin marginalisoitujen henkilöiden kokemuksia, ja niitä voidaan hyödyntää tiedon tuottamisessa sekä sosiaalisessa aktivismissa ja yhteiskunnallisessa muutoksessa (Brooks 2007, 3).

Tutkimusten mukaan naiset jäävät yleensä rauhanprosesseissa miehiä näkymättömämpään rooliin, ja naisten osallistumiselle yritetään usein etsiä syitä luonnollisista sukupuolieroista, joiden mukaan naiset olisivat miehiä rauhanomaisempia, ja että naisten vaikutus rauhanprosesseihin on positiivinen. Naisilla on joka tapauksessa lähtökohtainen oikeus osallistua rauhanprosesseihin, sillä ne vaikuttavat myös heidän elämäänsä. (Anderlini 2007, 3–5; Kim 2019, 2–3.) Myös Yhdistyneet kansakunnat (YK) on havainnut puutteet ja epätasa-arvon naisten osallistumisessa rauhanprosesseihin, ja vuonna 2000 YK:n turvallisuusneuvosto hyväksyi päätöslauselman Naiset, rauha ja turvallisuus (1325). Päätöslauselma ja sen jälkeen hyväksytyt, samaa teemaa edistävät päätöslauselmat pyrkivät vahvistamaan naisten osallisuutta konfliktinehkäisyssä, -ratkaisussa sekä rauhanprosesseissa. (YK 2000.) Päätöslauselma ei ole tutkielmassani keskeisessä roolissa, sillä koen tärkeämmäksi tutkia paikallisten naisten kokemuksia rauhanprosessista korostamatta YK:n merkitystä. Päätöslauselma on kuitenkin merkittävä askel naisten osallistumisessa rauhanprosesseihin, sillä aihe on saanut sen myötä lisää huomiota.

Haastattelujen toteutuksessa ja niiden analyysivaiheessa sovellan feminististä metodologiaa, muistitietomenetelmää sekä itsereflektiota, jonka avulla pyrin tutkimuksessa avoimuuteen ja läpinäkyvyyteen. Feministinen metodologia määrittelee tutkimuksessa sen, millaista tutkimusta teen ja millaisiin epistemologisiin ja ontologisiin näkökulmiin se perustuu. Feministinen metodologia perustuu kriittisen tutkimuksen tekemiseen, sillä tutkimuksessa keskeistä on valtasuhteiden ja itsestään selvänä otettujen asioiden purkaminen. (Tickner 2006, 19–20; Tickner & True 2018, 230.) Muistitietomenetelmän avulla voidaan toteuttaa feministisen standpoint-suuntauksen mukaista tutkimusta, sillä sen avulla voidaan tuoda tutkimuksen keskiöön marginalisoitujen henkilöiden

kokemukset ja kertomukset. Menetelmän avulla tutkija voi peilata yksilön kokemuksia yhteiskunnan rakenteisiin ja laajempiin ilmiöihin haastateltavaa ympäröivässä sosiaalisessa kontekstissa. (Leavy 2007, 6.) Tutkielmassani tärkeää on myös haastateltavien anonymiteetin turvaaminen, johon olen kiinnittänyt huomiota erityisesti analyysivaiheessa. Anonymiteetin turvaaminen on keskeistä tutkimukselle, jotta naiset kokisivat osallistumisensa turvalliseksi ja uskaltaisivat puhua kokemuksistaan avoimesti. Tutkielman valmistuttua käännän sen espanjan kielelle, jotta naiset itse voivat hyötyä siitä haluamallaan tavalla.

Tutkielman tutkimuskysymys on Cynthia Enloen (2014, 29; 333) innoittama, sillä Enloe kehottaa feministisen tutkimuksen tekijää esittämään kysymyksen ”Missä naiset ovat?” ja lisäksi tutkimaan, miten he päätyivät sinne ja mitä mieltä naiset itse ovat toimijuudestaan. Enloen mukaan täten voidaan saavuttaa parempi käsitys siitä, millainen maailma todellisuudessa on ja miten se toimii. Tutkielmassani keskeisiä käsitteitä ovat valtarakenteet, jotka rakentavat ja ylläpitävät sukupuolittuneita käsityksiä, sekä toimijuus, jonka käsitän laajana, erilaiset naiset huomioon ottavana toimijuutena. Tutkielman lopussa peilaan haastateltavien kertomuksia ja kokemuksia edellä mainittuihin käsitteisiin, teoreettiseen viitekehykseen ja metodologiaan.

Tutkielmassa pyrin vastaamaan kysymyksiin:

- Millainen baskinaisten toimijuus on ollut rauhanprosessissa?
- Miten naiset ovat ottaneet tilan rauhanrakentajina?
- Miten naiset kokivat konfliktin ja rauhanprosessin sekä oman toimijuutensa?
- Millaisia merkityksiä sukupuolella on heidän mielestään ollut prosessissa ja miksi heidän roolinsa ei ole ollut näkyvämpi?
- Miten sukupuoli näkyi rauhanprosessissa ruohonjuuri- ja poliittisella tasolla? Millainen näiden kahden tason keskinäinen suhde oli?

Tutkielman ensimmäisessä luvussa esittelen Baskimaan konfliktin ja sen rauhanprosessin lyhyesti, sekä taustoitan baskinaisten asemaa sukupuolentutkimukseen perustuen. Toisessa luvussa esittelen tutkielman teoreettisen viitekehyksen sekä määrittelen siihen liittyvät olennaiset käsitteet. Kolmannen luvun keskiössä on sukupuoli rauhan- ja konfliktitutkimuksessa, jota lähestyn standpoint-suuntauksen kautta ja pohjustan naisten osallisuutta rauhanprosesseissa. Neljännessä luvussa määrittelen tutkielman metodologisen lähestymistavan eli feministisen metodologian, esittelen käyttämäni muistitietomenetelmän sekä avaan haastatteluprosessia. Lisäksi peilaan

itsereflektion kautta omaa asemaani tutkielman tekijänä. Viidennessä luvussa analysoin tekemäni haastattelut ja erittelen niistä ilmenneitä havaintoja. Tutkielman lopussa syvennän analyysiä johtopäätöksissä ja pohdin jatkotutkimusten mahdollisuuksia.

1. Baskimaan konflikti

Baskimaan konfliktina tunnetaan Espanjan valtion ja baskiseparatistijärjestö ETA:n välinen konflikti.² Konfliktin keskiössä oli terroristijärjestöksi luokiteltu ETA, joka tappoi yhteensä yli 850 ihmistä vuosien 1968 ja 2010 välillä. Järjestön tavoitteena oli luoda itsenäinen ja sosialistinen Baskimaa, joka kattaisi Espanjan Baskimaan lisäksi Navarran itsehallintoalueen sekä Ranskan Baskimaan. ETA:n ideologiaa kutsutaan nimellä *izquierda abertzale*, suomeksi nationalistinen vasemmisto, ja tätä ideologiaa edisti järjestöön yhdistetty Herri Batasuna -puolue. Nationalistisen vasemmiston oikeus puolueeseen kiellettiin lailla vuonna 2003, mikä jatkui vuoteen 2011 asti, jolloin puolue jälleen laillistettiin ja se palasi uusilla nimillä, kuten Sortu ja EH Bildu. (Aviles 2006, 40.) Vaikka ensimmäinen terrori-isku tehtiin vasta vuonna 1968, nähdään ETA:n syntyneen jo vuonna 1959 nationalististen opiskelijoiden keskuudessa (Mínguez-Alcaide et al. 2014, 57). Liikkeen synty oli vastaus Francisco Francon diktatuurille ja sen harjoittamalle repressiolle, joka oli yleistä joka puolella Espanjaa, mutta Baskimaassa sen koettiin hyökkäävän paikallista kulttuuria ja identiteettiä vastaan. Autonomiaan tottuneiden baskien vapauksia rajoitettiin merkittävästi, ja tämän vuoksi monet baskit aluksi tukivat ETA:n toimia tai hyväksyivät ne. (Funes 1998, 494.)

Vuonna 1975 Francon kuoltua ja diktatuurin päätyttyä ETA jatkoi toimiaan entistä aktiivisemmin. Demokratian siirtymäaikana uhriluku kasvoi merkittävästi, vaikka Baskimaa sai autonomiansa takaisin vuonna 1979. Itsenäisyyspuolueet laillistuivat, ja täten ETA menetti monien baskien hyväksynnän, sillä autonomiaan oltiin laajalti tyytyväisiä. ETA:n iskut kuitenkin lisäsivät myös itsenäisyyspuolueiden vastustusta espanjalaismielisten keskuudessa. (Funes 1998, 494.) Suurin osa ETA:n uhreista oli aiemmin ollut kansalliskaartin poliiseja (*Guardia Civil*), sotilaita tai espanjalaispoliitikkoja, mutta 1990-luvulla järjestö murhasi lukuisia baskipoliitikkoja ja kiristi paikallisia yrittäjiä. Tätä taktiikkaa kutsuttiin nimellä ”kärsimyksen sosialisatio” (*socialización del sufrimiento*), ja sen tavoitteena oli vahvistaa Baskimaan yhtenäisyyttä rankaisemalla erimielisiä poliitikkoja, sekä kerätä varoja paikallisilta yrityksiltä. Tätä kutsuttiin ”vallankumousveroksi”. Monet niistä, jotka kieltäytyivät maksamasta, joutuivat häirinnän kohteeksi tai jopa murhatuksi. Tilanne

---

² Konfliktin termistä on kiistelty Baskimaan tapauksessa, ja Espanjan valtio kieltää konfliktin olemassaolon. Käytän tutkimuksessa termiä Baskimaan konflikti, sillä se on laajalti vakiintunut termi, kun puhutaan sekä väkivaltaisesta, että poliittisesta konfliktista. Väkivaltaisen konfliktin olemassaolon perustan siihen, että ajoittain Espanjan valtion vastatoimet olivat oikeusvaltiolle poikkeavia ja rajuja. (Whitfield 2014, 47–50.)

kuitenkin johti siihen, että yhä useammat baskit kokivat iskuja lähipiirissään ja rauhanaktivismi kasvoi. (Gorospe 2018; Aviles 2006, 43–45.)

ETA:n kannatuksen laskiessa myös nationalistinen vasemmisto vähensi tukeaan järjestölle ja saman aikaisesti järjestön jäseniä pidätettiin nopeasti poliisin toimesta. Vuonna 2005 Espanjan sosialistihallitus kävi ETA:n kanssa dialogia konfliktin päättämisestä, ja vaikka dialogi epäonnistui, nähdään sillä olleen merkitystä järjestön toiminnan päättymisessä. (Eguiguren & Rodríguez Aizpeolea 2011, 49; 285.) ETA:n aseellinen toiminta päättyi lopulta lokakuussa 2011, kun järjestö julkaisi videon ja tiedotteen, jossa se ilmoittaa lopettavansa aseellisen toiminnan (El País 2011). Huhtikuussa 2017 ETA luovutti jäljellä olevat aseensa Ranskan Baskimaassa viranomaisille, ja vuotta myöhemmin, huhtikuussa 2018 järjestö esitti julkisen anteeksipyyntönsä tekojensa uhreille. Ongelmallisena nähtiin kuitenkin se, että ETA mainitsi kirjeessään erikseen ne uhrit, joilla ”ei ollut mitään vastuuta konfliktista”. Järjestö myös vetosi sovintoprosessin tärkeyteen. (El Diario Vasco 2018.) Pian tämän jälkeen, toukokuussa 2018, ETA kertoi järjestön lakkauttamisesta tiedotteessaan (El País 2018).

Espanjan hallinto vastasi ETA:n iskuihin voimakkaasti ja jopa 180 henkilön väitetään kuolleen valtion toimesta, joista 80 lukeutuu kuuluisimpaan tapaukseen, eli Likaiseen sotaan (*Guerra sucia*). Likaiseksi sodaksi kutsutaan GAL (*Grupo Antiterrorista de Liberación*) -ryhmittymän toimia, joissa ETA:n jäseniksi epäiltyjä henkilöjä kidutettiin ja jopa murhattiin. Tapahtumat sijoittuvat vuosien 1983 ja 1987 välille, ja toimista tuomitut poliisit ovat todistaneet sen aikaisen sosialistihallituksen olleen ryhmän takana. (El Mundo 2011; Alarcón 2016; Mínguez-Alcaide et al. 2014, 58.) Yhteensä 49 poliisia on tuomittu kidutuksesta konfliktiin liittyen, ja lisäksi vuonna 2017 Baskimaan hallitus ja Baskimaan yliopiston Kriminologian instituutti julkaisivat raportin, jonka mukaan 4113 kidutukseen liittyvää ilmoitusta ei ole tutkittu. Myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuimien on useasti kehottanut Espanjaa tutkimaan kidutustapaukset. (Gorospe 2017.)

1.1. Baskimaan konfliktin rauhanprosessi ja rauhanliikkeet

Tutkielmassa määrittelen Baskimaan rauhanprosessin vuosikymmeniä kestäneenä prosessina, joka koostui erilaisista väkivaltaisen konfliktin ratkaisemiseen tähtäävistä toimista, kuten dialogeista ja kansalaisyhteiskunnan rauhanliikkeistä. Vaikka viimeistä, vuonna 2005 alkanutta dialogia pidetään tärkeänä osana väkivaltaisen konfliktin loppumisessa, en rajaa rauhanprosessia siihen, sillä dialogi ei onnistunut yksin päättämään konfliktia. ETA:n ja hallituksen välistä kommunikaatiota fasilitoivat

ulkopuoliset rauhanvälittäjät, ja lokakuussa 2011 San Sebastiánin kaupungissa järjestettiin kansainvälinen rauhankonferenssi, johon osallistui rauhanvälittäjien ja poliitikkojen lisäksi YK:n entinen pääsihteeri Kofi Annan. ETA ilmoitti aseellisen toiminnan päättämisestä kolme päivää konferenssin jälkeen. (Whitfield 2014, 277.)

Konfliktin päättymiseen vaikuttivat poliittisten toimijoiden dialogin lisäksi kansalaisyhteiskunnan aktiiviset mielenilmaisut, erilaiset dialogia edistävät liikkeet, poliisin tekemät ETA:n jäsenien pidätykset sekä nationalistisen vasemmiston asennemuutos, joka huipentui väkivallan tuomitsemiseen osana poliittisia prosesseja vuonna 2011 (Webster et al. 2017). Rauhansuhteiden keskityn erityisesti rauhanrakennukseen, eli erilaisiin kestävästä rauhaa edistäviin ja yhteiskunnan kapasiteettia vahvistaviin toimiin (Schnabel & Tabyshtaljeva 2012, 5). Rauhansuhteiden prosessi, ja täten myös rauhanrakennus jatkuu Baskimaassa vielä tänä päivänä, sillä konfliktin aiheuttamia haavoja ja yhteisöön vaikuttavia tekijöitä käsitellään edelleen. Tutkimuksessa korostan positiivisen rauhan merkitystä (Galtung, 1969, 183), eli sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja konfliktin juurisyihin puuttumista. Negatiivisella rauhalla Galtung tarkoittaa sitä, että yhteiskunnassa ei ole väkivaltaista konfliktia (mt., 183).

Kansalaisyhteiskunnalla oli merkittävä rooli sekä väkivaltaisen konfliktin ylläpitämisessä että sen päättymisessä. Nationalistinen vasemmisto tuki pitkään ETA:n väkivaltaisia toimia joko avoimesti tai niitä ei julkisesti tuomittu. Mielipidemittausten mukaan nationalistisen vasemmiston usko ETA:n toimintaan väheni myös siksi, ettei sen taktiikkaa enää nähty tehokkaana tavoitteiden, eli Baskimaan itsenäisyyden saavuttamisessa. ETA:n toiminnan loppuminen johtui siis osaltaan siitä, että sillä ei enää ollut oman sosiaalisen ja poliittisen taustajoukkonsa, eli nationalistisen vasemmiston tukea väkivallan suhteen. (Whitfield 2014, 58; 349.) Kansalaisyhteiskunta oli ratkaiseva toimija ETA:n legitimitietin vähenemisessä, sillä ETA:n toiminnan jatkuminen edellytti laajaa tukea yhteiskunnalta. Martín-Peña ja Opatow (2011, 134–135) selittävät ETA:n legitimoitua moraalisen poissulkemisen teoriolla, jonka mukaan yksilöitä ja ihmisryhmiä nähdään moraalisten arvojen ja oikeuksien ulkopuolisina, ja heihin ei päde samat säännöt, kuin muihin ihmisiin tai ryhmiin. Moraalinen poissulkeminen oikeuttaa kyseisille henkilöille tai ryhmille tehtävää väkivaltaa, ilman, että sen seurauksena väkivallan tekijöistä tulisi moraalittomia. Moraalinen poissulkeminen on yleistä poliittista väkivaltaa harjoittavien toimijoiden taholta, ja joskus nämä toimijat myös suljetaan vastaavasti moraalisten sääntöjen ulkopuolelle muiden toimijoiden, kuten valtion taholta. Baskimaan konfliktissa ETA ja sen tukijat oikeuttivat terrori-iskut, sillä niiden nähtiin kohdistuvan vain heille väärin tekeisiin ja myöhemmin itsenäisyyttä ja ETA:n toimintaa vastustaviin. GAL ja sen

toiminnan hyväksyneet taas sulkiivat ETA:n jäsenet moraalisten ja laillisten oikeuksien ulkopuolelle. (Mt., 145.)

1980-luvulta asti rauhanliikkeet ovat olleet aktiivisia Baskimaassa. Liikkeet vahvistuivat 1990-luvulla ja mielenosoitukset kasvoivat ennätyskalliseksi vuonna 1997, kun ETA sieppasi ja murhasi Kansanpuolueen (*Partido Popular*) edustajan Miguel Ángel Blancon. Noin 8 miljoonaa ihmistä osoitti mieltään Espanjassa murhan jälkeen. (Mees 2001, 810–812.) Rauhanomaista ratkaisua vaativia järjestöjä olivat muun muassa *Basta Ya!*, *Elkarri*, *Lokarri* ja *Gesto por la Paz* (Funes 1998, 501). Lisäksi 2000-luvun alussa liike nimeltä *Ahotsak* keräsi yhteen pääasiassa naispoliitikkoja ja feminististen organisaatioiden edustajia (Villegas Ariño et al. 2018, 8; 39). Rauhanliikkeet olivat keskenään erilaisia, sillä niiden poliittisuus, toimintatapa ja organisaatiomuoto vaihtelivat suuresti. Rauhanliikkeiden nähdään rikkoneen Baskimaassa vallinneen hiljaisuuden, sillä tavallista oli se, ettei ETA:n vastaisia kommentteja uskallettu esittää julkisesti. Rauhanliikkeiden myötä erimielisten kohtaamiset lisääntyivät ja yhä useammat rohkaistuivat osoittamaan vastustuksensa ETA:n toimia kohtaan. Niiden nähdäänkin toimineen merkittävänä tekijänä rauhan saavuttamisessa ja ETA:n tukijoiden, tai sen hiljaisuudessa hyväksyvien vähenemisessä. (Funes 1998, 493; 496; 501.) ETA:n toiminnan loputtua useat kansalaisyhteiskunnan aloitteet, kuten *Foro Social*, *Red Ciudadana por la Paz*, *Bake Bidea* sekä naisille suunnattu *Emagune* jatkoivat rauhanrakennusta tavoitteenaan lisätä parempaa rinnakkaiseloa ja kansalaisyhteiskunnan välistä sovintoa (Zernova 2019, 662; Emagune 2016).

Rauhanprosessin jälkeen suurimpia haasteita ovat olleet yhteisen historian kirjoittaminen, kaikkien uhrien tunnustaminen sekä vankien sijoitus kauaksi kodeistaan. Väkivaltaisen konfliktin loputtua jäljellä on yhä poliittinen konflikti, eli kysymys Baskimaan itsenäisyydestä. Merkittävä ero konfliktin osapuolten näkemyksissä koskee kansojen itsemääräämisoikeutta ja sitä, onko baskeilla oikeus päättää omasta hallintomuodostaan. (Mínguez-Alcaide et al. 2014, 64.) Myös erimielisyydet tapahtumista ja niiden oikeutuksista jatkuvat, ja kaikkien toimijoiden toivotaan tunnustavan tekonsa ja niiden vääryyden. Näihin lukeutuvat lähinnä ETA, nationalistinen vasemmisto ja Espanjan hallitus, erityisesti Likaisen sodan ajoilta. Lisäksi Francon diktatuurin käsittely on nähty keskeneräisenä ja epäreiluna. (Mt., 62; 66.) Yleisin narratiivi Baskimaan konfliktista on se, että kyseessä ei ollut konflikti, vaan terroristijärjestön laiton väkivalta, joka kohdistui demokraattiseen Espanjan valtioon ja siviileihin. Nationalistisen vasemmiston narratiivi taas koostuu poliittisesta ja väkivaltaisesta konfliktista, jossa baskit reagoivat Espanjan pitkään harjoittamaan sortoon ja taistelivat

saavuttaakseen itsenäisyyden. Tässä narratiivissa Espanja ei ole demokraattinen valtio, sillä se kieltää baskien itsemääräämisoikeuden. (Zernova 2019, 653.)

Erilaiset uhrit ja heidän oikeutensa aiheuttavat myös vahvoja erimielisyyksiä. Uhrien nähdään asettuvan hierarkkiseen järjestykseen, jossa eniten oikeuksia on ETA:n uhreilla, kun taas valtion taholta tehdyistä ihmisoikeusloukkauksista kärsineet eivät saa vastaavaa oikeudellista apua. Myös ETA:n uhrit jäivät pitkään ilman korvauksia, mutta nykyään heillä nähdään olevan enemmän oikeuksia suhteessa valtion uhreihin. ETA:n uhreja edustavat järjestöt ovat myös ilmaisseet puheiden sovinnosta loukkaavan uhreja. Erityisesti nationalistinen vasemmisto ja valtion uhrien omaiset kuitenkin vaativat täydellistä totuutta ja yhdenvertaista laillista kohtelua ETA:n uhrien kanssa. (Whitfield 2014, 319.) Nationalistinen vasemmisto on myös esittänyt epäkohdaksi sen, että ETA:n jäsenet kärsivät edelleen pitkiä tuomioita kaukana kotoaan, kun taas Francon ja sisällissodan aikaisista ihmisoikeusrikkomuksista tehtiin laajalti armahduksia diktatuurin loputtua eivätkä ihmisoikeusrikkomusten uhrit ole saaneet vaatimiaan korvauksia tai tunnustusta. (Mt., 345.) Nationalistinen vasemmisto on myös vaatinut kansainvälisesti ja poliittisesti puolueetonta totuuskomissiota, joka tutkisi konfliktin syitä ja seurauksia sekä ihmisoikeusrikkomuksia, mutta Espanjan hallinto ei ole suostunut vaatimukseen (Zernova 2019, 655).

Pitkään kiivasta väittelyä on aiheuttanut myös ETA:n vangitut jäsenet, jotka 80-luvun lopusta alkaen siirrettiin erilleen ympäri Espanjaa sijaitseviin vankiloihin, sillä jäsenten ei haluttu kommunikoida keskenään. Vuonna 2018 vain pieni osa vankeja istui tuomiotaan Baskimaan alueella, kun taas Espanjan toisella puolella, Andalucían ja Valencian itsehallintoalueilla vankeja oli paljon. Yhteensä vankeja oli vuonna 2019 258, joista 210 Espanjassa, 47 Ranskassa ja yksi Portugalissa. ETA:n lopullisen hajoamisen jälkeen vankien siirtämistä lähemmäs Baskimaata on pohdittu muun muassa vankien terveydentilasta, tuomion suorittamisajasta ja rikosten vakavuudesta riippuen. Prosessi ei kuitenkaan ole edennyt, ja se kohtaa vastustusta oikeiston ja terrorismin uhrien järjestöjen taholta. (La Vanguardia 2018; Zernova 2019, 654–655.)

1.2. Baskinaisten asema

Baskinaisista puhuttaessa on tärkeää ymmärtää Baskimaan historiaa ja kulttuuria. Yleisesti hyväksytyn myytin mukaan baskit ovat yksi Euroopan vanhimmista kansoista, ja baskin kielellä ei ole löydetty olevan suhdetta mihinkään muuhun kieleen maailmassa. Baskien kulttuurissa traditiot ovat erityisen tärkeitä, ja vanhoja perinteitä vaalitaan edelleen tänä päivänä. Näistä esimerkkejä ovat

taide, ruoka, luonnonläheiset urheilulajit ja juhlat. (Linstroth 2015, xviii.) Vuonna 1895 ensimmäisen baskinaskinationalistien puolueen luoneen Sabino Aranan mukaan naisilla oli tärkeä tehtävä kansan selviytymisessä, ja täten hän korosti naisten roolia ja sen merkitystä nationalismille. Baskinaisen ideaali nähtiin ”isänmaan” ja kansan edustajana. Vaikka Aranan tavoitteena oli vahvistaa baskinationalismia ja erottaa se espanjalaisesta vastaavasta, heijastuu hänen näkemyksensä naisen roolista vahvasti näitä kahta kansaa yhdistävään tekijään, eli katoliseen uskontoon. Molemmissa kulttuureissa naiset nähtiin ensisijaisesti äiteinä ja kotien vartijoina. (Crumly 2013, 48; Hamilton 2013, 20.)

Stereotyyppinen baskinainen oli vaikutusvaltainen sekä dominoiva, ja hän työskenteli perinteisellä baskimaatilalla, *baserrilla*, yhdessä miehensä kanssa, mutta molemmilla oli heille perinteisesti osoitetut vastualueet. Mies vastasi maanviljelystä ja raskaista töistä, kun taas nainen oli vastuussa kodin ylläpitämisen lisäksi kodin asioista päättämisestä ja taloudesta. (Bilbao Terrenos 2017, 734–735; Linstroth 2015, 94.) Kuitenkin naisten tärkein tehtävä on ollut opettaa lapsille baskikulttuuria, kuten kieltä. Kielen ja perinteiden siirtyminen sukupolvelta toiselle on ollut erityisen tärkeää baskeille siksi, että sen on koettu olevan edellytys kulttuurin ja kansan säilymiselle. Francon diktatuurin aikaan opetusta jatkettiin salaa kotien keittiöissä, ja jo tällöin koulut saivat nimityksen *ikastola*, jota käytetään edelleen nykypäivänä baskinkielisistä kouluista. (Hamilton 2013, 2.) Naisen avioliitto espanjalaisen miehen kanssa nähtiin uhkana kansan ”puhtaana” säilymiselle, vaikka baskimiehen avioliitto espanjalaisen naisen kanssa saatettiin hyväksyä (mt., 20). Teollistumisen myötä naisten asema kotona ja yksityisessä tilassa vahvistui, sillä miehet alkoivat toimia entistä enemmän julkisessa tilassa ja töissä. Täten myös hierarkia kasvoi, sillä miesten sosiaalinen arvostus kasvoi työnteon seurauksena. (Linstroth 2015, 97.) Maaseudulla sukupuolten suhdetta pidettiin tasa-arvoisempana, sillä naiset osallistuivat naapurustojen päätöksentekoon ja toivat mielipiteensä esille rohkeasti (mt., 94).

Naiset osallistuivat suhteellisen aktiivisesti kansalliseen heräämiseen liittyviin aktiviteetteihin jo 1900-luvun alusta lähtien, sillä keskiluokan katolisten nationalistiperheiden äitien osallistuminen nationalistisiin poliittisiin liikkeisiin nähtiin luonnollisena tehtävänä (Hamilton 2013, 2). Baskinationalismi myös yhdisti naisia ja aktivoi heidän osallistumistaan naisten järjestöihin, joissa he pystyivät kehittämään omia käsityksiään nationalismista ja sukupuolesta. Järjestöjen aihepiirit rajoittuivat kuitenkin feminiinisiksi ymmärrettyihin aktiviteetteihin ja aiheisiin. (Crumly 2013, 44; 47–48.) Espanjan sisällissodan aikana naiset paikkasivat miesten tehtäviä julkisessa tilassa ja jopa taistelivat sodassa miesten rinnalla. Espanjan tasavallan hävittyä Francon joukoille naisten osallisuus

julkisessa tilassa ja toiminta järjestöissä väheni uudelleen. (Mt., 47; 50.) Diktatuurin aikana pieni joukko naisia kuitenkin osallistui laittomien järjestöjen toimintaan, ja esimerkiksi ETA:n riveissä naiset toimivat harvinaisessa maskuliiniseksi käsitetyssä ympäristössä. (Crumly 2013, 50; Hamilton 2013, 4.)

Baskimaassa yleinen, naisten vahvaan asemaan perustuva ”matriarkaatti-teoria” on kyseenalaistettu tutkijoiden toimesta (Hamilton 2013, 23–24). Baskisukupuolia tutkineiden joukossa vallitsee nykyään lähes täysi yhteisymmärrys siitä, että baskinaisen vahvan roolin korostaminen on johtanut virheellisen käsitykseen, jonka mukaan baskinaiset ja -miehet olisivat jo pitkään olleet keskenään tasa-arvoisia. Kyseessä ei kuitenkaan ole täydellinen tasa-arvo, koska naisten paikkaa nimenomaan kotona ja yksityisessä tilassa on korostettu, ja miesten hallintaa julkisessa tilassa ja politiikassa on oikeutettu kyseisen narratiivin avulla. Stereotyyppiset sukupuoliroolit nähtiin luonnollisina, ja miesten nähtiin määrittäneen naisten toiminnan rajoja. (Bilbao Terrenos 2017, 733–736; Crumly 2013, 45; Hamilton 2013, 2; Linstroth 2015, 81.) Vaikka naisilla on siis ollut valtaa, ei se ole taannut tasavertaisia oikeuksia, sillä miehillä on naisiin verrattuna etuoikeuksia. (Linstroth 2015, 92.) Perinteillä on merkittävä rooli sukupuolten välisten erojen ylläpitämisessä, ja Baskimaan tapauksessa tästä hyvä esimerkki on fyysisen voiman merkitys perinteissä ja miesten roolissa. Perinteisiin, yhä suosittuihin urheilulajeihin lukeutuvat esimerkiksi painavien kivien nosto (*harri-jasotze*) ja kovan, nahkaisen pallon lyöminen lähes paljaalla kädellä seinää vasten (*esku pilota*). Käsitys miesten voimakkuudesta on siis syvällä baskiperinteissä. (Mt., 101.)

Naisten asema on kuitenkin yhdenvertaistunut Baskimaassa paikallisten lakien kehityksen ja paikallishallinnon tukemien naisten järjestöjen myötä (Crumly 2013, 50). Francon diktatuurin repression eläneillä sukupolvilla on myös suuri merkitys naisten oikeuksien edistymisessä (Linstroth 2015, 99). Naiset ovat myös olleet hyvin aktiivisia osallistumaan erilaisiin ryhmiin ja järjestöihin (Whitfield 2014, 58). Osana Baskimaan hallitusta toimii Emakunde eli naisten instituutti (*Instituto Vasco de la Mujer*), joka koordinoi tasa-arvon edistämistä Baskimaassa. Instituutin tavoitteita ovat esimerkiksi naisten voimaantumisen edistäminen, sukupuolten tasa-arvon lisääminen yrityksissä sekä naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäiseminen. Sekä YK:n, että EU:n oikeudellisten, tasa-arvon edistämiseen liittyvien raamien nähdään toimivan perustana sekä instituutin perustamiselle, että naisten aseman paranemiselle. (Emakunde 2021.)

2. Tutkielman teoreettinen viitekehys

2.1. Sukupuolen teoretisointi

Sukupuolen käsitteen kyseenalaistaminen tutkimuksessa alkoi jakamalla sukupuoli biologiseen sukupuoleen (*sex*) ja sosiaaliseen sukupuoleen (*gender*). Biologisena sukupuolena säilyi se, mikä pitkään ymmärrettiin ainoana sukupuolen määritelmänä, eli biologisena tosiasiana. Sosiaalinen sukupuoli taas määriteltiin rakenteellisten yhteiskunnallisten suhteiden tuotoksena. Lisäksi sukupuolikäsitys oli yksinkertainen, sillä se ymmärrettiin edelleen vain kahtena eri sukupuolena, miehenä ja naisena. Sukupuolten toiminnan ehdot riippuivat esimerkiksi lisääntymisestä, hoivasta ja seksuaalisuudesta ja nämä loivat käsitystä maskuliinisista miehistä ja feminiinisistä naisista. Tämä vaihe sukupuolen määrittelyssä oli merkittävä askel, mutta myös problematiikkaa yksinkertaistava, sillä miesten ja naisten oletettiin yhä omaksuvan samat piirteet, vaikka ne eivät enää määräytyneetkään vain biologian perusteella. Muunsukupuolisia, molempia sukupuolia olevia tai sukupuoleettomia ei myöskään otettu huomioon. (Kantola & Valenius 2007, 16–17.)

1980-luvulla sukupuolen määrittely moninaistui, kun esimerkiksi naisten sisäisiä eroja, kuten yhteiskuntaluokkaa, etnisyyttä ja seksuaalisuutta alettiin käsitellä identiteetteihin ja intresseihin vaikuttavina tekijöinä. Sukupuoli alettiin siis ymmärtää aiempaa monipuolisempana. Myös biologisen ja sosiaalisen sukupuolen erottelu kyseenalaistettiin, sillä biologisen sukupuolen käsite nähtiin ongelmallisena. (Kantola & Valenius 2007, 16–17.) Esimerkiksi Judith Butler (2006, 54–55) esittää, että ymmärrys sosiaalisesta sukupuolesta vaikuttaa biologisen sukupuolen käsitykseen. Butlerin mukaan myös biologinen sukupuoli on siis sosiaalisen konstruktion tuotos ja hän määritteli sukupuolen sen performatiivisuuden kautta, eli hänen mukaansa sukupuoli ei ole sisäinen olemus, vaan se muodostuu toistuvien, sukupuolitetulla kehon tyylyttelyllä esitettyjen tekojen kautta. (Mt., 25.)

Tutkielmassa käsittän sukupuolen pääasiallisesti sosiaalisena konstruktiona, vaikka en kiellä tiettyjä biologisia eroja eri sukupuolten välillä. Kuten Schirch (2012, 50), korostan biologisten erojen sijaan ympäristön merkitystä sukupuolten rakentumisessa, sillä yksilöiden oppimat ja harjoittamat sukupuoliroolit määrittelevät heidän käyttäytymistään. Odotukset siitä, miten naisina ja miehinä nähtyjen henkilöiden tulee käyttäytyä, kommunikoida ja ajatella vaikuttavat vahvasti siihen, miten uusinnamme sukupuolirooleja. Siitä huolimatta, että käytän kollektiivisesti termiä naiset, näen, että

sukupuolta ei tule jakaa vain miehiin ja naisiin, vaan se tulee käsittää laajana kirjona, jota ei voi rajata vain kahteen sukupuoleen (mt., 50–51).

Feministisen tutkimuksen mukaan miesten valta-asema on anatomian sijaan maskuliinisuuden sosiaalisen merkityksen tuotosta. Maskulinismilla tarkoitetaan sukupuoliin liittyviä valtasuhteita ja miesten etuoikeutettua asemaa niissä. Maskulinismin käsite eroaa siis hieman yleisesti käytetystä patriarkaatin käsitteestä, jolla taas tarkoitetaan miehistä vallan järjestelmää, jonka vaikutus ulottuu kaikille elämän osa-alueille. Feminismiä taas on vaikeampi määritellä, sillä tutkijat eivät ole yksimielisiä yhdestä tarkasta määritelmästä. Yleisesti hyväksyttyä on kuitenkin se, että feminismi kyseenalaistaa ja pyrkii muuttamaan sukupuolten välisiä suhteita. Tärkeää ei ole vain miesten etuoikeutettu asema naisiin verrattuna, vaan naisten keskinäiset etuoikeudet, jotka vaikuttavat naisten kategorian sisäiseen hierarkiaan. Tarkasti rajatut sukupuoliroolit eivät alista vain naisia, vaan myös miehiä, sillä ne asettavat tiukat rajat sille, mikä on mieheltä ihanteellista ja sallittua, ja täten toistavat miesten identiteettien rajallisuutta. Lisäksi näihin termeihin liittyy läheisesti pakollisen heteroseksuaalisuuden tai heteroseksuaalisen matriisin käsite, jonka mukaan muut sukupuolet kuin mies ja nainen, sekä seksuaaliset suuntautumiset, jotka poikkeavat heteroseksuaalisuudesta, eivät ole normaaleja. (Kantola & Valenius 2007, 17–21.) Feministisen tutkimuksen edetessä problematiikka on siis monimutkaistunut. Vastoin tavoitettaan tutkimus itse on vaarassa toistaa hierarkkisia valtasuhteita, jos se ei huomioi naisten kategorian moninaisuutta (mt., 19).

2.2. Feministiset teoriat kansainvälisessä politiikassa

Kansainvälisen politiikan feministinen teoria koostuu erilaisista alateorioista, jotka eroavat jonkin verran toisistaan (Linstroth 2015, 83). Yhteistä niille on kuitenkin se, että tutkitaan sukupuolittuneisuuteen liittyviä valtarakenteita ja otetaan myös naiset ja vähemmistöt huomioon kansainvälisen politiikan toimijoina. Feministiset teoriat muodostuvat monen eri tieteenalan vaikutuksen tuloksena, ja esimerkiksi kansainvälisessä politiikassa feministinen tutkimus sisältää runsaasti vaikutteita muista tieteenaloista. Särmän (2014, 25) mukaan feministinen kansainvälisen politiikan tutkimus on yhdistelmä sukupuolentutkimusta ja kansainvälisiä suhteita, ja sen tavoitteena on ollut kyseenalaistaa ja muokata perinteistä kansainvälisten suhteiden tieteenalaa. Tämä tavoite on kuitenkin ollut vaikea saavuttaa, ja monien tutkijoiden näkökulmasta alan ydinkysymykset ja aiheet ovat pysyneet ennallaan. Särämä kuitenkin kyseenalaistaa itse sen, kuka määrittelee, mitä nämä ydinkysymykset ja aiheet ovat. (Mt., 25–26.)

Aluksi feministisen kansainvälisen politiikan tutkimuksen tavoitteena oli klassikkoteorioiden kriittinen käsittely, ja naiset tuotiin osaksi politiikkaa. Tämä kuitenkin johti uusien kysymysten esittämiseen ja politiikan tutkimuksen teorian rajojen venyttämiseen asettamalla sukupuoli keskeiseksi tekijäksi. Tähän asti sukupuoli nähtiin vielä mustavalkoisempana feministienkin toimesta, kuten biologisen ja sosiaalisen sukupuolen jaottelu. Sukupuolen teoretisointi kuitenkin yleistyi jo tässä toisessa vaiheessa, ja kolmannessa vaiheessa teoretisointi oli jo perimmäinen tavoite. Sukupuolen määrittely siis kehittyi ja sen rakentumista ja merkityksiä tutkittiin aiempaa enemmän. Enää sukupuoli ei jakautunut naisiin ja miehiin, vaan se nähtiin mekanismina, joka rakentaa sosiaalisia suhteita. Vaikka feministinen tutkimus jakautuu lukuisiin erilaisiin feminismeihin, on niille yhteistä se, että sukupuolen avulla tutkitaan hierarkkisia valtasuhteita, jotka muodostavat maailmanpolitiikkaa. (Kantola & Valenius 2007, 14–15.) Vaikka feministisen kansainvälisen politiikan tutkimuksen kehitys on edellä jaettu vaiheisiin, ei se silti ole kronologisesti kehittynyt tutkimusala, vaan keskustelu erilaisten suuntauksien välillä jatkuu edelleen. Esittelen luvussa 3 ”Sukupuoli rauhan ja konfliktitutkimuksessa” enemmän erilaisia feministisen tutkimuksen suuntauksia, mutta kuten Kantola ja Valenius (mt., 22) toteavat, tarkka kategorisointi ja rajojen veto suuntauksien välille ei välttämättä ole tarkoituksenmukaista.

J. Ann Ticknerin mukaan kansainvälinen politiikka on aina ollut sukupuolittunutta, ja naiset on jätetty sen ulkopuolelle vedoten siihen, että naiset ovat liian tunteellisia, heikkoja ja naiiveja eikä heissä ole ”valtion johtajan” luonteenpiirteitä, kuten valtaa, rationaalisuutta, itsenäisyyttä ja voimaa. Nämä taas ovat omaksuttu maskuliiniseksi ominaisuuksiksi, ja erityisesti kansainvälisessä politiikassa ihminen on rinnastettu tarkoittamaan miestä. Maskuliinisuus on myös nähty samana kuin ihmisyyden, eli miessukupuoli on ajateltu neutraalina sukupuolena. (Tickner 1992, 3–5.) Feministisessä tutkimuksessa miehet tuleekin nähdä miehinä, eikä ”normaalina” (Enloe 2014, 50). Feministiset tutkijat ovat arvioineet tieteenalalle tärkeiden tekstien sukupuolittuneisuutta ja väittävät, että tieteenala ei ole ollut sukupuolineutraalia, vaan merkittävä osa siitä perustuu kirjallisuuteen, jossa vähätellään naisia tai heitä ei huomioida. (Tickner 2014, 80; 89). Feministisen tutkimuksen yleistettyä kansainvälisessä politiikassa on sen tarve tunnustettu laajemmin muidenkin kuin feminististen tutkijoiden toimesta, mutta tästä huolimatta sukupuolinäkökulma jätetään edelleen usein huomiotta (D’Costa 2006, 129).

Hegemonisella maskuliinisuudella tarkoitetaan patriarkaalista auktoriteettikäsitystä ja sosiaalista järjestystä ylläpitävää sosiaalista konstruktia, joka näkyy myös kansainvälisessä politiikassa. Hegemonisessa maskuliinisuudessa maskuliinisuus rajataan tiukasti ja se esitetään vastakkaisena

esimerkiksi feminiinisyydelle ja homoseksuaalisuudelle. Siihen liittyvät käsitteet valta ja autonomia, jotka määrittävät valtioiden menestystä kansainvälisinä toimijoina. (Tickner 1992, 6.) Sukupuolten välinen epätasa-arvo näkyy myös siinä, miten suojelijan ja suojeltavan roolit on jaettu. Maskuliinisuus yhdistetään suojelijan rooliin, ja koska heikkous nähdään feminiinisenä piirteenä, naisten ei ole nähty sopivan turvallisuuspolitiikan alalle, missä heikkous olisi suuri riski kansalliselle turvallisuudelle. (Mt., 3; 128.) Myös miesten kilpaillessa keskenään toisen pätevyys toimijana voidaan kyseenalaistaa nimittämällä kilpailijaa feminiinisyyteen tai homoseksuaalisuuteen yhdistetyillä adjektiiveilla. Enloen (2014, 52) mukaan naiset nähdään varteenotettavia kilpailijoina vain silloin, jos he pystyvät omaksumaan maskuliinisiksi ymmärrettyjä tapoja puhua ja käyttäytyä.

Naiset on pitkään jätetty päätöksenteon ulkopuolelle erottamalla koti kansainvälisestä politiikasta ja sijoittamalla naiset sinne. Sen sijaan, että yksityinen ja julkinen eritellään toisistaan, tulisi myös yksityinen nähdä osana kansainvälistä politiikkaa. Eliitti ei yksin rakenna maailmaa, vaan teemme sitä kaikki ja mikäli vain eliitin toimia tutkitaan, jää paljon tärkeää näkemättä. (Enloe 2014, 35; Shepherd 2014, 4.) Yksityinen ei myöskään ole politiikalle immuuni alue, jonne kansainvälispoliittisten valtarakenteiden vaikutus ei yltäisi (Enloe 2014, 327). Kansainvälisen politiikan tutkimuksessa on usein keskitytty valtioihin pääasiallisina toimijoina, ja yksilötasoa ei olla nähty samalla tavalla merkittävää tietoa tuottavana tutkimuksen tasona. Feministinen kansainvälisen politiikan tutkimus onkin ottanut yksilöt keskeiseksi tutkimuskohteeksi, keskittyen siihen, miten sukupuolittuneet ja rakenteelliset suhteet vaikuttavat heidän elämäänsä. (Tickner 2014, 77–79.) Aallon (2011, 178) mukaan yksilösubjektin asettaminen tutkimuksen kohteeksi mahdollistaa ihmisten välisten siteiden ymmärtämisen ja eriarvoisuuden paljastamisen. Yksilösubjektiin keskittyvät suuntaukset eivät ole olleet merkittävä osa kansainvälisen politiikan tutkimusta osaltaan siksi, että ne eivät ota kantaa ”suuriin debatteihin”, ja tämän vuoksi suuri osa tutkijoista ei kiinnitä huomiota kyseisiin suuntauksiin (mt., 184). Kansainvälisen tason tarkastelussa on tärkeää ottaa huomioon se, että kansainvälinenkin pohjautuu yksilösubjekteihin (mt. 197).

Enloen (2013, 4) mukaan toinen merkittävä ongelma naisten osallisuudessa kansainvälisessä politiikassa ja sen tutkimuksessa on se, että naisia ei ole otettu tosissaan. Mikäli jätämme naiset, vähemmistöt ja feministisen tutkimuksen ulkopuolelle tai huomiotta, saamamme tulokset eivät edusta todellisuutta. Se, että kyseisiä aiheita tai henkilöitä ei oteta tosissaan johtuu siitä, että niiden vaikutuksia ei nähdä tai niitä ei nähdä merkittävinä. Se ei kuitenkaan tarkoita, etteikö merkittäviä seurauksia olisi, niitä ei vain ymmärretä. Ongelmallista on myös se, että kyseiset aiheet tosissaan

ottavat tutkijat eivät silti välttämättä tartu niihin, koska he haluavat tulla otetuksi vakavasti, kuten kaikki muutkin. On siis ”rohkeaa” tehdä feminististä tutkimusta. (Mt., 7; 11.)

Feminististä tutkimusta voi kohdistaa kaikille kansainvälisen politiikan aihealueille, ja näin tekemällä saamme myös todenmukaisemman kuvan siitä, miten maailma ja kansainvälinen politiikka toimii. Siitä huolimatta, että tieteenalan ydinkysymykset ovat mahdollisesti pysyneet ennallaan, on kuitenkin selvää, että feministinen tutkimus on saanut aikaiseksi muutoksen. (Särmä 2014, 22; 31.) Feministisessä tutkimuksessa olennaista on myös se, että feminismi ei kuulu vain naisille ja sukupuolella ei tarkoiteta vain naissukupuolta. Sukupuolen lisäksi feministinen tutkimus sisältää muita kategorioita, joihin epäsuhtaiset valtarakenteet kohdistuvat, kuten luokka, etnisyys ja seksuaalisuus. (Mt., 37.)

2.2.1. Valta

Feministiselle tutkimukselle keskeistä on valtasuhteiden ja sukupuolen, etnisyyden, yhteiskunnallisen aseman sekä seksuaalisen suuntauksen tutkiminen. Valta käsitteenä voidaan kuitenkin ymmärtää monella eri tavalla, joista yleisin on vallan käsittäminen sosiaalisena hyödykkeenä ja resurssina, joka jakautuu epätasa-arvoisesti miesten ja naisten kesken. Toisen määritelmän mukaan valta ei ole resurssi, jota voi omistaa tai jakaa, vaan se ilmenee miesten ja naisten välisissä suhteissa, joissa mies on dominoiva ja nainen alistettu. Kolmas määritelmä näkee vallan positiivisena ja voimaannuttavana käsitteenä, joka syntyy naisten toiminnasta ja täten perinteinen valtakäsitys pyritään purkamaan tai sille halutaan tarjota vaihtoehto. (Allen 2018, 7.) Allenin mukaan valtaa ei kuitenkaan tulisi käsittää vain yhtenä edellä esitellyistä määritelmistä, vaan monitahoisempana, sillä mikään näistä määritelmistä ei yksin selitä sukupuolittuneita valtarakenteita (mt., 8). On myös tärkeää ottaa huomioon, että monet naiset käyttävät valtaa itseään heikommassa asemassa olevia kohtaan. Kaikki naisten käyttämä valta ei siis ole voimaannuttavaa. Allenin mukaan feministisen tutkimuksen tulisi nähdä valta dominoivan ja voimaannuttavan vallan vuorovaikutuksena. (Mt., 25–26.) Tämän lisäksi feministisen käsityksen vallasta tulisi myös sisällyttää feministinen solidaarisuus ja liittoutuminen (mt., 123).

Feministisessä tutkimuksessa valta siis ymmärretään suhteellisena ja moniulotteisena, jota sosiaalinen konteksti määrittää. (Flaherty 2012, 38.) Sukupuolten normien ylläpitäminen näyttää usein luonnolliselta, mutta todellisuudessa se vaatii vallankäyttöä. Kyseinen vallankäyttö on usein monille näkymätöntä, mutta feministisessä tutkimuksessa nämä valtarakenteet pyritään paljastamaan.

(Särmä 2014, 22.) Sukupuolirooleja vahvistavien vallankäyttäjien intressien mukaista on, että nämä roolit sisäistetään. Feministisessä tutkimuksessa olennaista on siis oppia näkemään, miten nämä luonnollisena ja välttämättömänä nähdyt roolit ja rakenteet ovat todellisuudessa tehtyjä ja tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten ne on tehty, kenen tahdosta sekä kuka niistä hyötty ja miten. (Enloe 2014, 31–35.)

Sukupuoliroolit on sisäistetty monien naisten ja miesten toimesta niin, että niiden taustalla oleva vallankäyttö jää heille näkymättömäksi. Enloen (2014, 34) mukaan tämä on vaarallista, sillä vallankäyttö naamioituu biologiseksi faktaksi tai jopa omaksi tahdoksi. Sisäistetyllä alistamisella tarkoitetaan prosessia, jossa vallankäytön kohde hyväksyy ja toistaa häneltä odotettuja toimintoja ilman, että vallankäyttäjä sitä aktiivisesti kontrolloi. Toiminnoista ja rooleista tulee tiedostamattomia ja identiteettiin sekä kulttuuriin sidottuja. Voimaantumisella tarkoitetaan prosessia, jossa nämä rakenteet ymmärretään ja tieto omasta itsestä sekä maailmasta kasvaa. Voimaantumisen myötä toimijuus ja valta kasvavat. Feministisen teorian ihanteena on, että tämä prosessi johtaisi emansipaatioon eli vapautumiseen, joka kasvattaa sosiaalista oikeudenmukaisuutta. (Flaherty 2012, 37–39.)

2.2.2. Toimijuus

Feministisessä tutkimuksessa on tärkeää, että toimijuus ymmärretään laajana käsitteenä. Toimijuutta käytetään usein stereotyyppioita vahvistaen niin, että ylläpidetään käsitystä ”avuttomasta uhrista” ja ”voimaantuneesta toimijasta” (Enloe 2014, 31). Toimijuutta ei siis ole vain suora sortamisen vastustaminen, vaan sitä on myös pienemmän kaavan ja vähemmistä resursseista riippuva toiminta (Hemmings & Treacher Kabesh 2013, 30; Enloe 2014, 31). Hemmings ja Treacher Kabesh (2013, 29) esittävät, että toimijuuden perinteinen merkitys estää epätasa-arvon perusteellisen analysoinnin, ja yksinkertaistaa todellisuudessa monimutkaisia epätasa-arvon rakenteita. Toimijuuden käsite sisältää myös sukupuolittuneita piirteitä, sillä toimijuuteen yhdistetään usein individualismi, omavaraisuus ja vapaus toimia. Evan (2013, 49) yhdistää nämä piirteet neoliberalismiin ja ihmiseen, joka sopii ihanteellisesti markkinatalouden toimintaan. Ongelmallista toimijuudessa on myös se, että sen malli on peräisin länsimaalaisesta käsityksestä ja täten emme voi yleistää sitä jokaiseen kontekstiin, tai automaattisesti pitää länsimaista toimijuutta oikeana toimijuutena. Lisäksi toimijuuteen liittyy ristiriitoja myös länsimaissa, joten mallin yleistäminen ei ole senkään vuoksi toivottavaa. (Evan 2013, 61; Hemmings & Treacher Kabesh 2013, 31.)

Myös feministinen tutkimus toistaa usein toimijuuteen liittyviä valtarakenteita. Toimijuus yhdistetään usein valintaan ja aktiiviseen toimintaan, joka on näkyvää ja tunnustuksen saanutta. Tämä vahvistaa itseyyden ja toiseuden epätasa-arvoista suhdetta, johon liittyviä rakenteita feministinen tutkimus pyrkii itse purkamaan. Hemmingsin ja Treacher Kabeshin (2013, 31) mukaan toimijuuden käsitteen tulisi hyväksyä, että kaikki naiset, sekä etuoikeutetut, että marginalisoidut tukevat toiminnallaan valtarakenteita ja monet heistä tekevät niin aktiivisesti ja tahtoen. (Mt., 32.) Toimijoiksi ei voida siis hyväksyä vain henkilöitä, jotka taistelevat valtarakenteita vastaan. Meidän tulee siis hyväksyä keskinäiset erilaisuutemme ja ottaa vastuuta omasta asemastamme, mikäli haluamme inklusiivisemmän käsityksen toimijuudesta ja purkaa toimijuuteen liittyvää hierarkiaa. Toimijuus voisi täten tarkoittaa sorrosta vapautumisen sijaan erilaisten mielipiteiden ja näkemysten välistä neuvottelua. (Mt., 42.) Feministinen toimijuus tulisi nähdä myös reflektiona ja vastuunottamisesta omasta asemastaan maailmassa (Madhok, Phillips & Wilson 2013, 4). Toimijuus tulee myös nähdä suhteessa yhteiskunnan rakenteisiin, sillä nämä vaikuttavat yksilön mahdollisuuksiin tehdä valintoja ja toimia (Pullman 2015, 69).

3. Sukupuoli rauhan- ja konfliktintutkimuksessa

Feministisillä teorioilla on runsaasti tarjottavaa rauhan- ja konfliktintutkimukseen, jossa on vastaavasti normatiivisia piirteitä, mutta jossa naisten kokemukset eivät vielä ole valtavirtaistuneet (Tickner 2014, 27). Keskeistä feministiselle rauhan- ja konfliktintutkimukselle on erilaisten naisten kokemusten lisäksi epätasa-arvon aiheuttama tai vahvistama suora ja rakenteellinen väkivalta (mt., 29). Kyseisen väkivallan tulee sisältää sekä sodan, että rauhan aikainen väkivalta. Naisten rooli konflikteissa tulee käsittää moninaisena, sillä naiset voivat samaan aikaan olla väkivallan uhreja ja rauhanrakentajia, eikä naisten kokemukset ole universaaleja. (Schirch 2012, 48.)

Tutkielmassa tarkoitukseni ei ole toistaa stereotyyppistä käsitystä naisten rauhanomaisuudesta ja miesten väkivaltaisuudesta, vaan tukeutua tutkimustaan naisista rauhanrakentajina (Anderlini 2007; Kim 2019; Marshall 2000) sekä tutkia kyseistä näkökulmaa Baskimaan konfliktissa. Sukupuolten väliset erot ovat kuitenkin jakaneet tutkijoita, erityisesti aikaisemmin essentialistista feminismiä edustavat väittivät, että naiset ovat luonnostaan rauhanomaisempia, ja siksi heidän tulisi olla mukana rauhanrakentamisessa ja päätöksenteossa. Naisten luonnollinen rauhanomaisuus perustettiin siihen, että naiset voivat saada lapsia ja täten heille on luonnollista suojella ihmiselämää. Lisäksi naisten väitettiin olevan tunteellisempia. Näitä luonnolliseksi nähtyjä piirteitä pidettiin todisteena siitä, että maailmassa olisi enemmän rauhaa, mikäli naisia olisi enemmän johtorooleissa. Toisaalta miehet nähtiin valmiina käyttämään väkivaltaa suojellakseen yhteisöjään, ja essentialistisen näkemyksen omaavat ovatkin eri mieltä siitä, kumman sukupuolen tulisi olla johtavassa roolissa, riippuen siitä, mitä ominaisuuksia arvostetaan enemmän. (Schirch 2012, 49.)

Standpoint- ja jälkimoderni suuntaus kuitenkin haastoivat essentialistisen käsityksen naisten luonnollisesta rauhanomaisuudesta. Standpoint-suuntausta edustavat painottavat sitä, että naisten kokemukset sodasta ja rauhasta tulisi ottaa teoretisoinnin keskipisteeksi, ja jälkimodernia feminismiä edustavat korostavat maskuliinisen ja feminiinisen välisen erottelun purkamista sekä erilaisiin sotaan ja rauhaan liittyviin toimijuuksiin keskittymistä. (Väyrynen 2007, 119.) Lisäksi näkemystä naisten luonnollisesta rauhanomaisuudesta on kritisoitu vedoten naisten osallisuuteen väkivallassa sekä suoran toiminnan kautta, että kannattamisen muodossa. Naisten ei siis voi yleistää olevan rauhaa rakastavia ja miesten sotaisia. (Elshtain 1995, 4–8; Kim 2019, 3; Schirch 2012, 60 ja Rodríguez Lara & Villanueva Baselga 2015, 58.) Tutkielmassa perustelen naisten ja miesten välisten kokemusten erittelyn sillä, että sukupuoli sosiaalisena konstruktiona vaikuttaa yksilön käyttäytymiseen. Naisten

ja miesten erilainen käyttäytyminen, silloin kuin sitä esiintyy, perustuu sosiologisten teorioiden mukaan siihen, että naiset on sosialisoitu tekemään yhteistyötä ja olemaan myötätuntoisia, kun taas miehille on opetettu väkivallan käytön olevan todiste mieheydestä. Sukupuoli-identiteetteihin vaikuttaa myös esimerkiksi etninen ja uskonnollinen tausta, ikä, yhteiskunnallinen asema ja koulutus. (Schirch 2012, 62–63.)

Tässä tutkielmassa tarkastelen Baskimaan konfliktin rauhanrakennusta standpoint-suuntauksen perusteella, eli nostamalla naisten kokemuksen keskiöön. Vaikka suuntaus ei hyväksy naisten yleistämistä rauhanomaisiksi, esittää se kuitenkin, että sota kohdistuu miehiin ja naisiin eri tavalla. Standpoint-suuntaus ei pyri yleistämään tutkimuksessa saatua tietoa, mutta pyrkii yleispätevyyteen siten, että tulokset kertovat laajemmasta joukosta, vaikka eivät päde universaalisti kaikkiin. (Väyrynen 2007, 131-132.) Standpoint-suuntauksen avulla marginalisoitujen ihmisten, tässä tutkielmassa baskinaisten rauhanprosessissa, kokemuksia pyritään ymmärtämään ja ottamaan osaksi tietoa sekä sosiaalista aktivismia ja muutosta. Standpoint-suuntauksen juuret ulottuvat 1960-luvun lopulle, jolloin sosiologiaa opiskelevat naiset turhautuivat siihen, että teoriat ja käsitteet keskittyivät miehiin, eivätkä ottaneet huomioon heidän kokemuksiaan naisina. Täten naiset alkoivat kehittää uusia tapoja saavuttaa tietoa, joka edustaisi myös heitä. (Brooks 2007, 3.)

Suuntaus on kuitenkin kohdannut kritiikkiä erityisesti jälkimodernilta feminismiltä, sillä naisten kokemusten korostaminen voi muodostaa käsityksen, että naiset ovat yksi kokonaisuus. Naisista puhutaan siis biologian määrittämällä tavalla, ja jälkimodernin feminismin mukaan emme voi olettaa tutkimuskohdetta naiseksi, sillä identiteetit ovat fragmentoituneita ja sosiaalisesti rakentuneita, eivätkä ne aina pysy samana. Lisäksi kokemus käsitteenä on kohdannut kritiikkiä. Väyrynen (2007, 137) määrittelee kokemuksen ”käytännön kautta hankittuna tiedon lähteenä tai elettyinä kokemuksena, jonka perustana on ihminen kehollisena olentona”. Kokemuksissa ongelmallista on se, että ne usein yleistetään, mutta ne eivät kuitenkaan voi kuvata kokonaista ryhmää alistamatta yksittäisiä, erilaisia kokemuksia. (Mt., 137–138.) Tutkielmassa näen kuitenkin kokemuksiin perustuvan tiedontuotannon parhaana tapana tuoda oikeutta naisten rauhanrakennustyölle, ja vaikka tietoa ei voi yleistää koskemaan kaikkia naisia, tai edes baskinaisia, kertoo se meille jotakin myös laajemmasta sosiaalisesta kontekstista. Lisäksi tutkimuksissa saavutettavan tiedon yleistäminen on aina kyseenalaista, sillä emme voi minkään tiedontuotannon kautta saavuttaa absoluuttisia totuuksia.

Kuten luvussa 2.1. selvensin, en kiellä, että sukupuolten välillä olisi biologisia eroja, mutta nämä erot eivät näkemykseni mukaan selitä naisten ja miesten erilaisia rooleja yhteiskunnassa. Vaikka tutkielmassani käsittelen naisia ja miehiä ryhmänä, en näe näitä ryhmiä homogeenisina tai edes tavoiteltavina tutkimuskohteina, vaan olemassa olevana välineenä tutkia naisiksi identifioituvien kokemaa sukupuoleen perustuvaa syrjintää. (Schirch 2012, 50–51.)

3.1. Naisten osallisuus rauhanprosesseissa

Naisten osallisuutta rauhanprosesseissa on tutkittu laajasti rauhan- ja konfliktintutkimuksessa. Aiemmasta tutkimuksesta selviää, että naisten rooli rauhanprosesseissa on paljon näkymättömämpi kuin miesten, jotka usein saavat kiitoksen rauhasta poliitikkoina ja rauhanvälittäjinä (Kim 2019, 2–3). Mielenkiintoista on myös se, että vaikka naiset usein yhdistetään rauhaan ja kuvaillaan rauhanomaisina, ei heitä kuitenkaan nähdä välttämättöminä toimijoina rauhanprosesseissa (Flaherty 2012, 33). Yksi syistä saattaa olla se, että konfliktin aikana naisten hoivaamiseen liittyvät tehtävät usein lisääntyvät ja täten vähentävät heidän mahdollisuuksiaan toimia muilla kentillä (mt., 31–32). Naisten osallisuuden vähäisyys rauhanprosesseissa voi myös selittyä sillä, että naisia on vähemmän armeijoissa ja aseellisissa joukoissa, jotka osallistuvat esimerkiksi rauhanneuvotteluihin, kun taas kansalaisyhteiskunnan toimijat ja järjestöt jäävät usein niiden ulkopuolelle. Lisäksi naisia on yleensä vähemmän valtioiden johtorooleissa, kuten poliittisten puolueiden johdossa, ja rauhanneuvottelujen osapuolet koostuvat usein näistä toimijoista. (Bjertén-Günther 2019, 38.)

Suuri osa haastatteleistani naisista toimi järjestöissä, jotka luokitellaan rauhanaktivismiksi. Näkemykseni mukaan aktivismia ei kuitenkaan tulisi määritellä liian kapeasti, sillä aktivismi voi olla monenlaista ja stereotyyppinen käsitys aktivismista ei käsitä kaikkia pyrkimyksiä, joiden tavoitteena on edistää rauhaa. (Anderlini 2007, 5.) Naisten rauhanaktivismilla on pitkät juuret, sillä sitä oli olemassa jo ennen ensimmäistä maailmansotaa ja naisten rauhanliikkeet olivat aktiivisia ensimmäisen maailmansodan aikana, jolloin naisten liikkeet vaativat kaikkien sotien loppumista. Nämä rauhanliikkeet ovat kuitenkin jääneet historiankirjoissa vähälle huomiolle, mutta niiden nähdään olleen merkittävä vaikuttaja Kansainliiton ja YK:n perustamisessa sekä nykypäivän feministisessä aktivismissa. (Tickner & True 2018, 231.) Aktivismi on kuitenkin muuttunut samoin kuin sotien luonne, sillä sota koskee naisia nyt eri tavalla, kuin ennen. Tämän syynä on esimerkiksi taistelukenttien laajeneminen koko yhteiskuntaan, sotilaiden ja uhrien sekä naapurin ja vihollisen rajojen hämärtyminen. (Anderlini 2007, 5.)

Tieteenalan kirjallisuudessa tarvetta naisten osallistumiselle argumentoidaan vetoamalla muun muassa siihen, että naisilla on oikeus olla läsnä keskusteluissa, joissa puhutaan heidän tulevaisuudestaan. Naisten osallistumiselle koetaan usein tarve hyötyyn perustuvalla argumentilla, mutta Anderlinin mukaan on yhdentekevää, onko vaikutus positiivinen vai negatiivinen, sillä sukupuolten tasa-arvon rauhanprosesseissa tulisi olla itsestäänselvyys. Naiset eivät täten ole luonnollisesti parempia rauhanrakentamisessa tai ominaisuuksiltaan rauhanomaisempia: on myös naisia jotka sotivat, mutta kuten heitä ei voida olla huomioimatta, ei myöskään voida jättää huomiotta rauhanrakentajia. (Anderlini 2007, 3–5.) Anderlini myös korostaa tarvetta nostaa esille tavalliset naiset, eikä vain menestyneet, eli johtoasemaan yltäneet ”supernaiset”, sillä edellä mainitut ovat kokeneet konfliktin arjessaan ja siten motivoituneet edistämään normaaliin elämään palaamista (mt., 8). Ongelmallista on myös se, että naisilta saatetaan vaatia enemmän, kuin miehiltä, tai että heidän pitäisi todistaa arvokkuutensa ja pätevyytensä rauhanprosesseissa enemmän, kuin miesten (Shepherd 2017, 21).

Marshall (2000, 5) korostaa myös ruohonjuuritason toimijoiden roolia konfliktinratkaisussa ja rauhanrakentamisessa, sillä kyseiset toimijat jäävät usein valtiotason toimijoiden varjoon. Ruohonjuuritason toimijoiden elämä on usein konkreettisemmin yhteydessä konfliktiin, kuin hallituksen edustajien. Naisten ruohonjuuritason järjestöjen uskottavuus kyseenalaistetaan usein, ja niiden väitetään edustavan vain naisia. Järjestöt eivät aina edes ajattele ”tekevänsä politiikkaa” tai he eivät näe tavoitteitaan poliittisina, vaan he saattavat kokea vain esittävänsä tahdon rauhasta ja tavoitteena ei välttämättä edes ole osallistua rauhanneuvotteluihin. (Anderlini 2007, 59–60.) Ruohonjuuritason liikkeiden tavoitteena voi olla esimerkiksi vaikuttaminen poliittikkoihin tai muihin yhteisön jäseniin, tai huomion herättäminen yhteisön ulkopuolelle tuen saamiseksi. Taustalla saattaa olla myös samoja kokemuksia eläneiden henkilöiden kerääntyminen yhteen rauhanliikkeen muodossa, vaikka he eivät olisi samanmielisiä tai ajaisi kaikkia samoja tavoitteita. Naisten rauhanliikkeet ovat olleet esimerkkejä siitä, miten jakautuneessa ja konfliktista kärsivässä yhteisössä on mahdollista tehdä yhteistyötä paremman tulevaisuuden eteen. (Kaufman & Williams 2010, 67–68.)

Lisäksi naiset ovat usein mukana perustamassa ruohonjuuritason järjestöjä tai työskentelevät niissä, toisin kuin poliittisessa päätöksenteossa, jossa naisten osallistuminen on edelleen rajallista (Marshall 2000, 5). Naisten jääminen rauhanneuvottelujen ulkopuolelle johtuu myös osittain siitä, että neuvottelujen perinteinen tarkoitus on ollut valtioiden välisten sotien lopettaminen, eikä valtion sisäisen tilanteen tai rakenteiden muuttaminen (Anderlini 2007, 59). Viralliset rauhanneuvottelut

usein tähtäävät vain negatiiviseen rauhaan, eli väkivallattomaan tilaan yhteiskunnassa, kun taas ruohonjuuritaso edustaa myös marginalisoituja sektoreita ja täten tuo esille myös yhteiskunnassa vallitsevia syvempiä, konfliktiin liittyviä ja johtavia ongelmia. (Marshall 2000, 20; 27.)

YK:n päätöslauselman 1325 ”Naiset, rauha ja turvallisuus” myötä naisten osallisuutta rauhanprosesseissa on korostettu erityisesti YK:n tasolla. Päätöslauselman 1325 tarkoituksena on kasvattaa naisten osallisuutta päätöksenteossa liittyen konfliktinehkäisyyn, -ratkaisuun sekä rauhanprosesseihin. (YK 2000.) Espanjassa on tehty kansallisia toimintaohjelmia päätöslauselman toimeenpanemiseksi, mutta Baskimaan konfliktin yhteydessä naisten näkyvyys on ollut huomattavasti pienempi kuin miesten (Espanjan hallitus 2017). On siis perusteltua pohtia, miksi päätöslauselmalle annetusta huomiosta huolimatta sen tavoitteita ei onnistuttu toteuttamaan. Erityisesti jälkimoderni feminismi on kritisoinut päätöslauselmaa siitä, että siinä sukupuoli, sota ja rauha on yksinkertaistettu käsitteinä (Väyrynen 2007, 139). Anderlinin mukaan tavoitteiden toteuttamisen pitkäkestoisuutta ei suunniteltu tarpeeksi niin, että jäsenvaltiot tietäisivät, mitä heidän tulee käytännössä tehdä. On myös kyseenalaista, mitä keinoja YK:lla on jäsenvaltioiden aktivoimiseksi. Jäsenvaltiot eivät välttämättä näe sukupuoleen liittyviä kysymyksiä prioriteetteina, ja siksi niille ei löydetä aikaa. (Anderlini 2007, 197–199; 214.) Päätöslauselman toimeenpanossa on kuitenkin tapahtunut edistystä, esimerkiksi rauhansopimuksissa otetaan yhä useammin sukupuolinäkökulma huomioon ja rauhanvälitykseen osallistuu aiempaa useammin sukupuoliasiantuntija tai naisten järjestöjä (UN Women 44–45). Lukuihin keskittymisen sijaan YK:n taholta on myös edetty käsittämään miesten dominoiman kulttuurin ja työilmapiirin olevan osa naisten osallistumista rajoittavia rakenteita (Bjertén-Günther 2019, 36). Vaikka päätöslauselma ei ole tutkielmani keskiössä, on haastateltavien näkemys sen implementoinnista Baskimaan tapauksessa mielenkiintoinen kysymys, joka kertoo myös siitä, miten naiset on otettu prosessissa huomioon.

3.2. Rauhanrakennus: tavoitteena kestävä rauha

Rauhanrakennus terminä liittyy olennaisesti Galtungin (1969, 183) positiivisen rauhan käsitteeseen. Positiivisella rauhalla tarkoitetaan sitä, että yhteiskunnassa toteutuu sosiaalinen oikeudenmukaisuus, kun taas negatiivinen rauha rajoittuu siihen, että yhteiskunnassa ei ole väkivaltaista konfliktia. Feministisessä tutkimuksessa rauha nähdään laajana käsitteenä, eli yhteiskunnassa ei ole väkivaltaista konfliktia, ja sen lisäksi yhteiskunnassa toteutuu yhdenmukaisuus, sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja perustavanlaatuiset oikeudet. Konfliktien välttäminen yhteiskunnassa on mahdotonta, mutta ne tulisi ratkaista väkivallan sijaan kommunikaation kautta. Väkivaltaan johtavien rakenteiden purkaminen on

positiivisen rauhan keskiössä. (Kaufman & Williams 2010, 90–91.) Baskimaan konfliktissa rauha tarkoitti eri osapuolille eri asioita: monille espanjalaisille rauha merkitsi ETA:n terrori-iskujen loppumista, kun taas esimerkiksi nationalistiselle vasemmistolle tämä ei riitä, sillä konfliktia ei voi tiivistää yksinomaan ETA:n terrorismiin (Whitfield 2014, 276).

Tutkielmassa käsitän positiivisen rauhan Baskimaan konfliktissa siten, että myös sisällissodan ja Francon ajan aikaiset ihmisoikeusrikkomukset käsiteltäisiin ja kaikki uhrin tunnustettaisiin. Nationalistisen vasemmiston tulee myös kunnioittaa ETA:n uhreja, sillä positiivista rauhaa ei voida saavuttaa, mikäli osa väestöstä pitää murhia oikeutettuina. Väkivaltaa tukevat rakenteet ja eriarvoisuus siis aiheuttavat negatiivisen rauhan tilan Baskimaassa. Poliittinen konflikti, eli kysymys Baskimaan itsenäisyydestä voi jatkua myös positiivisen rauhan tilassa, mutta se tulisi ratkaista demokraattisin keinoin. Positiivisen rauhan voidaan nähdä sisältävän baskien itsemääräämisoikeuden, tarkoittaen sitä, että mikäli suurin osa baskeista haluaisi itsenäistyä, tulisi sitä kunnioittaa, mutta itsenäistymiseen ei voida päätyä väkivallalla uhkaamalla tai sitä käyttämällä. Positiivisen rauhan saavuttaminen edellyttäisi myös laajempaa yhdenvertaisuutta ja sosiaalista oikeudenmukaisuutta yhteiskunnassa.

Rauhanrakennuksen merkitys positiivisen ja kestävän rauhan saavuttamisessa on olennainen. Rauhanrakennus sisältää laajalti erilaisia konfliktista toipumiseen tai sitä ehkäiseviä toimia, kuten ihmisoikeusaktivismi, rauhanturvaaminen, rauhavälitys, koulutus, taloudellinen kehitys, restoratiivinen oikeus sekä traumojen parantaminen. Rauhanrakennuksen tarkoituksena on edistää kestävästä rauhaa ja rakentaa yhteiskunnan kapasiteettia konfliktinehkäisyssä ja -ratkaisussa eri tasoilla. Kestävän rauhan saavuttamiseksi yhteiskunnan on puututtava väkivaltaisen konfliktin taustalla oleviin rakenteellisiin syihin. Rauhanrakennusta käytetään usein myös sateenvarjokäsitteenä, joka sisältää laajalti muitakin rauhaan ja turvallisuuteen tähtäviä toimia, kuten sotilaallinen interventio, humanitaarinen apu, sovintoprosessi sekä jälleenrakentaminen. Käsite on siis hyvin laaja ja sisältää erilaisia tasoja, joissa erilaiset toimijat ja toimet otetaan huomioon. (Schnabel & Tabyshalieva 2012, 5–6.) Tässä tutkimuksessa painotan rauhanrakennuksen merkitystä paikallisella tasolla ja paikallisten toimijoiden omistajuutta rauhanrakennustoimissa. Paikallisjohtoinen rauhanrakennus on näkemykseni mukaan edellytys toiminnan kestävyydelle ja täten myös kestävän ja positiivisen rauhan saavuttamiselle. Paikallista omistajuutta ei voi olla ilman paikallisten naisten osallistumista rauhanrakennustoimiin. (Mt., 7; 12.)

Feministisen tutkimuksen avulla voimme ymmärtää naisia rauhanrakentajina ja rauhanrakennuksen sukupuolittuneisuutta (Schirch 2012, 49). Naisten rauhanrakennus ja rauhan aktivismi alkaa usein väkivaltaisen konfliktin aikana, mutta toiminnalle on usein poliittisia, rakenteellisia, sosiaalisia ja kulttuuriin liittyviä esteitä (Kaufman & Williams 2010, 87). Rauhanrakennuksen vaikutus yhteiskuntaan riippuu myös toimien laadusta, ja toimet eivät voi olla laadukkaita ja kestäväään rauhaan johtavia, mikäli niihin eivät osallistu myös naiset ja vähemmistöt. Kaikkien tasavertainen osallistuminen rauhanrakennukseen on myös oikeudenmukaista, sillä väkivaltaiset konfliktit vaikuttavat koko yhteiskuntaan. (Schnabel & Tabyshalieva 2012, 31.)

4. Menetelmä ja aineisto

4.1. Feministinen metodologia

Feministisen metodologian tavoitteena on haastaa itsestäänselvyytenä otettu maskuliininen tiedontuotanto, ja tehdä kriittistä tutkimusta, jossa tutkija kiinnittää tutkimuksen jokaisessa vaiheessa huomiota valtasuhteisiin, myös tutkijan ja tutkimuskohteen välillä (Tickner 2006, 20; Tickner & True 2018, 230). Metodologia on teoria ja analyysi siitä, millaista tutkimusta tehdään, ja menetelmä taas määrittelee sen, miten tietoa kerätään ja analysoidaan. Feministiselle metodologialle tyypillistä on laadullisten menetelmien kirjo, joiden tavoitteena ei ole teorioiden falsifointi, validointi tai testaaminen. (Tickner 2006, 19–20.) D’Aoustin (2019, 142) mukaan menetelmät eivät ole vain työkaluja tutkimusta varten, vaan niillä on myös vaikuttava ja poliittinen rooli. Tietyn menetelmän käyttäminen tutkimuksessa on siis poliittinen teko, joka voi muuttaa maailmaa tai vahvistaa olemassa olevia sosiaalisia ja poliittisia rakenteita. Feministisessä tutkimuksessa menetelmiä ei myöskään tulisi laittaa keskenään paremmuusjärjestykseen. (Mt., 142–143.) Feministinen tutkimus nähdään usein ikään kuin matkana tai arkeologisena kaivauksena, joka ei ole tiukkaan sidottu yhteen menetelmään (Tickner 2006, 25).

Ontologiset ja epistemologiset lähtökohdat feministisen metodologian taustalla eroavat kansainvälisen politiikan tutkimuksessa tyypillisesti omaksutuista lähtökohdista. Kansainvälisen politiikan tutkimuksessa keskiössä ovat yleensä valtiot, jotka nähdään autonomisina, yksilöllisinä toimijoina. Feministinen ontologia sen sijaan perustuu sosiaalisiin suhteisiin, joiden taustalla on eriarvioiset poliittiset, taloudelliset ja sosiaaliset rakenteet. Feministinen tutkimus alkaa ruohonjuuritasolta, yksilöistä ja heidän suhteistaan, ja heidän elämänsä peilataan sukupuolittuneisiin ja rodullistettuihin yhteiskunnallisiin rakenteisiin. Feministisen ontologian mukaan tiedon tuottaminen on ollut sukupuolittunutta ja osa yhteiskunnallisia valtarakenteita, ja tavoitteena on nostaa esiin tieto, jota ei olla arvostettu tai tutkittu, kuten naisten ja marginalisoitujen henkilöiden kokemukset. (Tickner & True 2018, 229.) Feministisen tutkimuksen tavoitteena on sosiaalinen muutos, joka perustuu näiden henkilöiden arkeen ja heitä sortavien rakenteiden purkamiseen. Tutkimuskysymysten tulisi siis tavoitella uudenlaisen tiedon tuottamista, joka perustuu kokemuksiin ja käytäntöön, kun taas kansainvälisessä politiikassa on usein keskitytty tutkimaan valtioiden käyttäytymistä. (Mt., 230.)

Feministiselle tutkimukselle mielenkiintoista on myös se, mikä on kansainvälisen valtioihin perustuvan järjestelmän ja kapitalistisen talouden suhde sukupuolittuneisiin, eriarvoistaviin rakenteisiin. Feministisen tutkimuksen mukaan sukupuolten välinen epätasa-arvo ja muut eriarvoisuuden taustalla olevat valtasuhteet rakentavat ja ylläpitävät valtioihin perustuvaa järjestelmää, valtioiden välisiä turvallisuussuhteita ja globaalia kapitalistista taloutta. Kansainvälisen politiikan tutkimus on yhä avoimempi näiden kysymysten tutkimiselle, mutta feminististen tutkijoiden mukaan heitä kiinnostavat kysymykset eivät kuitenkaan mahdu tieteenalan ”yttimeen”. Feministinen kansainvälisen politiikan tutkimus kyseenalaistaakin sen, kuka määrittelee tieteenalan ytimen, ja myös tämä on sidoksissa sukupuolittuneisiin rakenteisiin. Feminististä tutkimusta ei myöskään pitäisi arvioida sellaisten tieteellisten standardien perusteella, joiden ontologinen perusta eroaa merkittävästi feministisen tutkimuksen ontologiasta. (Tickner 2014, 98–100.)

Feministisessä tutkimuksessa olennaista on siis henkilökohtaisen ymmärtäminen kansainvälisenä ja poliittisena, eli yksilön elämä ei ole erillinen kansainvälisestä politiikasta. Tutkijoiden tehtävänä on yhdistää nämä henkilökohtaiset kokemukset kansainväliseen politiikkaan ja paljastaa niiden keskinäinen suhde, sillä yksilö ei välttämättä kykene yhdistämään omia kokemuksiaan laajempiin valtarakenteisiin. Tutkittavat kokemukset tulee siis nähdä laajemmassa kontekstissa, sillä henkilökohtainen ei ole rakenteista erillistä. Täten voimme myös paljastaa sukupuolittuneita ja eriarvoisuutta aiheuttavia ilmiöitä ja rakenteita, jotka vaikuttavat yksilöihin konkreettisesti. (Kronsell 2006, 127.)

4.2. Muistitietomenetelmä

Muistitietomenetelmä on kansainvälisen politiikan tutkimuksessa harvinainen menetelmä, mutta sitä käytetään usein feministisessä tutkimuksessa sekä väkivaltaisten konfliktien tutkimuksessa. Keskeisenä osana menetelmää ovat syvälliset ja jopa pitkäkestoiset haastattelut, joissa tutkijalla on aktiivisen kuuntelijan rooli. Muistitietomenetelmällä on paljon yhteistä standpoint-suuntauksen kanssa, sillä molemmat pyrkivät usein nostamaan tutkimuksen keskiöön aiemmin ulkopuolelle jääneiden henkiköiden ja ryhmien kokemuksia. Feministisen tutkimuksen tavoin myös muistitietomenetelmä on avoimesti poliittinen tapa tehdä tutkimusta. (Leavy 2007, 5–6; Rodríguez Lara & Villanueva Baselga 2015, 58.) Menetelmän juuret ovat suullisessa tiedonvälittämisessä ja antropologisessa tutkimuksessa, josta se on levinnyt muille tutkimusaloille. Muistitietomenetelmässä on myös performatiivisia piirteitä, sillä haastateltava kertoo tarinaa, jota hän voi itse värittää mielikuvien, rytmityksen ja painotuksien avulla. (Leavy 2007, 5.) Omassa tutkielmassani

muistitietomenetelmä oli ”luonnollinen” valinta, sillä sen avulla pystyn tekemään puolistrukturoituja haastatteluja syvällisemmän analyysin, mutta muistitieto on myös tutkielman rajoitteiden puitteissa etnografiaa kevyempi toteuttaa.

Feministisessä tutkimuksessa muistitietomenetelmää käytetään usein siksi, että sen avulla voidaan tutkia valtavirtatutkimuksen ulkopuolelle jääneiden henkilöiden kokemuksia, ja analysointitekniikka tarjoaa myös mahdollisuuden syvälliseen kertomusten ja puheen tutkimukseen. Usein tutkimuskohteena on sorrettuja tai sorrettuun ryhmään kuuluvia henkilöitä. Muistitietomenetelmän avulla feministiset tutkijat pystyvät yhdistämään yksilön toimijuuden ja kokemukset laajempaan yhteiskunnalliseen rakenteeseen. Henkilökohtaisia kokemuksia ja kertomuksia peilataan niitä ympäröivään sosiaaliseen kontekstiin. (Leavy 2007, 6.) Muistitietomenetelmän avulla voimme siis tutkia sitä, miten henkilökohtainen on myös kansainvälistä. Tutkielmassa peilaan haastattelemieni baskinaisten kokemuksia Baskimaan konfliktiin, mutta myös laajemmassa kontekstissa rauhanrakennuksen sukupuolittuneisiin rakenteisiin.

Huomioidakseni myös standpoint-suuntauksen kritiikin, pyrin tutkielmassa välttämään kokemusten universaalia yleistämistä, sekä antamaan tilaa haastateltavien erilaisille identiteeteille, vaikka luokittelenkin heidät naisiksi. Mielestäni standpoint-suuntauksen ja muistitietomenetelmän kautta tutkimuksella on mahdollista saavuttaa arvokasta, marginalisoitua tietoa, joka muuten jäisi näkymättömäksi. Hyväksyn jälkimodernin suuntauksen kritiikin naisten ryhmittämisestä biologisen sukupuolen mukaan, mutta mielestäni ei voida kieltää sitä, että syrjintä kohdistuu usein biologiseksi ymmärrettyyn sukupuoleen. Täten naissukupuolen kokemukset ovat arvokas tutkimuskohde, vaikka sukupuolikäsitys tulisi ymmärtää laajemmin, kuin vain miehenä ja naisena. Vaikka tietoa ei tässäkään tapauksessa voida yleistää kaikkien baskinaisten kokemukseksi, kertovat kymmenen haastateltavan naisen kokemukset tärkeää tietoa siitä, millaista oli olla naiseksi identifioituna rauhanrakentaja väkivaltaisessa konfliktissa. Esimerkiksi luokan ja etnisyyden huomioiminen tutkimuksessa on myös tärkeää, mutta tämän tutkielman laajuuteen liittyvien rajoitusten vuoksi olen päättänyt keskittyä yleisesti baskinaiisiin.

4.2.1. Haastattelut

Haastatteluprosessin aloitin ottamalla yhteyttä rauhaa edistävää työtä tekeviin baskitoimijoihin tai -organisaatioihin, ja kerroin etsiväni rauhanprosessissa aktiivisesti toimineita naisia pro gradu -tutkielmaani varten. Aluksi etsintä oli haastavaa, mutta lisää organisaatioita löydettyäni alkoi

kiinnostuneita haastateltavia ilmaantua useita. Haastateltavien etsimisvaiheessa pyrin löytämään erilaisilla tavoilla rauhanprosessiin osallistuneita naisia, mutta tarkoituksena oli, että jokainen olisi jollakin tavalla aktivoitunut rauhanrakennuksessa. Haastateltavia oli ruohonjuuritason vapaaehtoisista pitkiä uria politiikassa tehneisiin henkilöihin. Osalla ei ollut poliittista taustaa ollenkaan, toiset taas tulivat vahvemmin politisoituneista piireistä. Myös haastateltavien ikä ja ammatti vaihteli melko laajasti. Sovin haastattelut helmikuulle 2020, jolloin tein noin viikon mittaisen matkan Baskimaahan. Matkan aikana tein kahdeksan haastattelua, ja loput kaksi haastattelua tein Skype välityksellä huhtikuussa 2020. Tarkoituksena oli tehdä loput kaksi haastattelua kesällä 2020 toisella matkalla, jolloin olin myös suunnitellut tapaavani kaikkia haastateltavia uudelleen, mutta maaliskuussa Euroopassa nopeasti levinneen Covid-19 -pandemian vuoksi jouduin perumaan toisen matkan. Haastatteluista saatu materiaali oli kuitenkin tarpeeksi laaja tutkielman analyysia varten, joten keskustelin haastattelemani naisten kanssa matkan peruuntumisesta ja työn saattamisesta loppuun ilman jatko-haastatteluja. Espanja ja sen sisällä Baskimaa kärsivät vakavasti Covid-19 -viruksesta, joten kaikki naiset ymmärsivät suunnitelmien muuttumisen hyvin.

Kymmenen oli arvioimani yläraja haastateltavien määrälle, sillä haastattelut olivat syvällisiä ja kestoltaan 45 minuutista kahteen ja puoleen tuntiin. Muistitietomenetelmän haastattelujen kesto on yleensä noin kaksi tuntia, mutta osa tutkijoista tekee myös useampia haastatteluja, kuten itselläniikin oli alun perin tarkoituksena toimia. Menetelmässä haastatteluille ei ole asetettu tiettyä ilmapiiriä, missä ne suositellaan tehtävän, mutta erityisesti vakavista aiheista puhuttaessa on tärkeää huomioida haastateltavan turvallisuudentunne. (Rodríguez Lara & Villanueva Baselga 2015, 63.) Haastatteluympäristöt olivat keskenään melko erilaisia, sillä osa haastateltavista tahtoi tavata kotonaan, kun taas osa ehdotti tapaamista kahvilassa tai kirjastossa. Osan haastatteluista tein vuokraamassani tilassa. Olin etukäteen pyytännyt haastateltavia kertomaan toiveistaan paikan suhteen, sillä heidän mukavuutensa oli prioriteetti paikan valinnassa. Riippuu henkilöstä, miten arkana aiheena hän kokee konfliktin ja miten avoimesti hän uskaltaa siitä puhua julkisessa tilassa. Täten pyysin heitä pohtimaan tätä etukäteen. Koin, että haastattelut olivat avoimia ja kenenkään haastattelussa tila ei aiheuttanut suuria haasteita tai puheen rajoittamista. Haastattelut tehtiin espanjan kielellä. Pohdin myös kielen vaikutusta haastatteluihin, sillä osa haastateltavista olisi mahdollisesti puhunut mieluummin baskia. En kuitenkaan kokenut tätä ongelmana haastattelujen aikana, sen sijaan haastateltavat ymmärsivät hyvin, miksi en kykene tekemään haastatteluja baskin kielellä.

Kaikki haastattelut nauhoitettiin, ja kysyin tähän haastateltavien lupaa. Nauhoitukset olivat vain litterointi- ja analyysiprosessia varten. Ensimmäisissä haastatteluissa pyrin myös tekemään

muistiinpanoja, mutta koin sen häiritsevän keskittymiskykyäni ja tämän vuoksi loppuissa haastatteluissa kirjoitin ylös vain muutamia vinkkejä, joita sain haastateltavilta. Haastattelut rakentuivat tiettyjen aiheiden ympärille, mutta pääasiassa haastateltavat kertoivat omista kokemuksistaan hyvin vapaamuotoisesti. Välillä esitin etukäteen pohtimiani kysymyksiä ja tein tarkentavia kysymyksiä heidän kertomuksiinsa. Muistitietomenetelmälle tyypillisesti annoin kuitenkin pääasiassa haastateltavien vapaasti kertoa kokemuksistaan ja kertoa eniten siitä, mikä heille oli tärkeintä haastattelun teemoista. Etukäteen valmistelemiä teemoja olivat seuraavat:

1. Kokemukset ja oma toimijuus yleisesti rauhanprosessissa: tausta, motiivit, toiminta ja tavoitteet.
2. Sukupuolinäkökulma: naisten rooli rauhanprosessissa, omat kokemukset.
3. Poliittisen- ja ruohonjuuritason välinen suhde.
4. Tulevaisuuden haasteet ja uusien sukupolvien rooli rauhanrakennuksessa.

4.2.2. Haastateltavien anonymiteetti

Muistitietomenetelmän käyttö väkivaltaisten konfliktien tutkimisessa edellyttää yleensä haastateltavien henkilöiden anonymiteettiä. Tällaisissa tilanteissa henkilöllisyyden paljastuminen voi pahimmassa tapauksessa jopa vaarantaa haastateltavien turvallisuuden. Joskus tutkijat keksivät haastateltaville tai yhdessä heidän kanssaan pseudonyymit tai koodit, jonka avulla heidät erotetaan toisistaan. (Rodríguez Lara & Villanueva Baselga 2015, 66.) Itse käytän tutkielmassa haastattelunumeroa haastateltavien erottamiseksi toisistaan. Tutkielmassa käytettävissä litteroinnin suorissa lainauksissa on poistettu viittaukset, jotka voisivat paljastaa haastateltujen naisten henkilöllisyyden.

Anonymiteetin turvaaminen kirjoitusprosessissa oli yksi tutkielman suurimmista haasteista, sillä Baskimaassa ja rauhanprosessissa monet toimijat tuntevat tai ainakin tietävät toisensa. Helpointa oli suodattaa kertomuksista paikkojen, henkilöiden ja organisaatioiden nimet, mutta jotkin kokemukset olivat myös ainutlaatuisia ja täten jouduin välillä pohtimaan, voiko kertojan tunnistaa kokemuksesta. Varmistaakseni haastateltavien hyväksynnän siitä, mitä heidän kokemuksistaan kirjoitin, annoin heille luettavaksi tiivistelmän heidän omista haastatteluistaan ja suorista lainauksista, jotka sisällytän analyysiin. Suurin osa naisista hyväksyi tiivistelmän sellaisenaan, ja osa pyysi tekemään pieniä muutoksia anonymiteetin säilymiseksi tai korjatakseen väärinymmärryksiä.

4.2.3. Tutkijan rooli aktiivisena kuuntelijana

Muistitietomenetelmän haastatteluissa tutkijalla on aktiivisen kuuntelijan rooli. Tämä tarkoittaa sitä, että tutkijan pitää päästä irti haastattelun kontrolloinnista sekä kiinnittää tarkkaavaisesti huomiota puheen lisäksi myös hiljaisuuksiin ja haastateltavan tunteisiin. (Leavy 2007, 9.) Feministisessä muistitietotutkimuksessa tutkijan tulee myös kiinnittää huomiota haastateltavan ja tutkijan välisiin valtasuhteisiin, joihin vaikuttavat esimerkiksi sukupuoli, sosiaalinen luokka ja etnisuus (Hamilton, 2013, 13). Omassa tapauksessani koin opiskelijan statuksen ja nuoren iän vähentävän hierarkkista suhdetta tutkijan ja haastateltavien välillä, sillä en toiminut tyypillisessä tutkijan asemassa. Lisäksi koin, että suomalaisuuteni tuli välillä esille haastatteluissa, esimerkiksi hyvän elämän tai koulutuksen kautta. Suomi myös tunnetaan Baskimaassa puolueettomana maana, joka saattoi myös vaikuttaa siihen, miten hyvin minuun suhtauduttiin. Lisäksi se, että identifioidun naiseksi saattoi vaikuttaa kommunikaation helppouteen. Joidenkin naisten kanssa keskustelimme syvällisesti feminismistä ja yhteiskunnan sukupuolittuneista rakenteista. Pyrin kuitenkin välttämään oman feministisen maailmankatsomukseni korostamista silloin, kun haastateltava ei erityisesti tarttunut feminismiin aiheena, sillä en halunnut asettaa ennakkokäsityksiä siitä, miten minulle tulisi vastata. Vaikka se, että olen kertonut tekeväni feminististä tutkimusta, kertoo jo omasta asennoitumisestani.

Rodríguez Lara & Villanueva Baselga (2015, 64) esittävät, että valtasuhteita voi pyrkiä tasoittamaan paljastamalla tutkijan henkilökohtaisen identiteetin, sekä taustan suhteessa tutkimuskohteeseen. Tämän voi toteuttaa esimerkiksi kertomalla lyhyesti omista kokemuksista liittyen tutkittavaan aiheeseen. Olin haastateltaville naisille avoin omasta taustastani Baskimaan suhteen sekä kommentoin lyhyesti omista kokemuksistani sukupuoleen ja konfliktiin liittyen. Kiinnitin kuitenkin huomiota siihen, etten vie liikaa tilaa haastattelutilanteessa tai pyri vaikuttamaan naisten kertomuksiin. Koska tutkijan ja haastateltavan välillä on aktiivista vuorovaikutusta, joka ajoittain muistuttaa keskustelua enemmän kuin haastattelua, on mahdotonta välttää täysin tutkijan vaikutus haastateltavaan.

Muistitietomenetelmän haastatteluissa nähdään, että tutkija ja haastateltava tuottavat tietoa yhdessä. Jotta tutkimus tekisi aidosti oikeutta ja asettaisi haastateltavien kokemukset keskiöön, pyrin pitämään oman osallistumiseni rajallisena varsinkin silloin, kun keskustelimme haastateltavien henkilökohtaisista kokemuksista. Feministisessä muistitietotutkimuksessa valtaan ja tutkimuksen omistajuuteen kiinnitetään erityistä huomiota siksi, että valtarakenteet nähdään keskeisessä roolissa yhteiskunnassa ja täten myös tutkimuksen teossa sekä tiedon tuottamisessa. (Leavy 2007, 17.) Koska

tutkimus on opinnäyte, pidin tarpeellisena pitää suuren osan tutkimuksen omistajuudesta itselläni, mutta tavoitteenani oli tasoittaa omistajuutta haastateltavien suuntaan antamalla heille vapauden painottaa haastattelussa itselleen heille tärkeitä teemoja ja varmistamalla, että he ovat samaa mieltä kanssani siitä, mitä osia heidän haastatteluistaan voidaan tutkimuksessa kertoa. Koen, että lopputuloksena haastateltavilla on merkittävä omistajuus aineiston suhteen, mutta itselläni on omistajuus tutkimuksesta kokonaisuutena.

Feministisessä tutkimuksessa haasteena on pysyä avoimena myös sellaisille näkökulmille, jotka eivät vastaa feminististä maailmankatsomusta. Vaikka tutkimus on poliittista, on sen tavoitteena tehdä oikeutta kertojien kokemuksille ja täten tutkijan pitää pyrkiä olemaan mahdollisimman avoin kertojan omille näkemyksille. (Leavy 2007, 18.) Jotta haastattelemani baskinaiset kokisivat tutkimusprosessin aidosti voimaannuttavana, pyrin aktiivisesti pohtimaan, milloin omalla analyysilläni ja johtopäätöksilläni on voimaannuttava vaikutus, ja milloin taas on vaarana kokemusten muokkaaminen oman näkökulmani mukaisiksi. Tutkijan tehtävänä on kuitenkin yhdistää kokemukset laajempiin sosiaalisiin rakenteisiin, minkä vuoksi sukupuolittuneiden rakenteiden analyysi on tarpeen myös silloin, kun haastateltava ei itse niitä näe. En kuitenkaan halua ”hakemalla hakea” sukupuolittuneisuutta aineistosta, mikäli sitä ei selvästi ilmene.

4.2.4. Aineiston analysointi

Haastatteluissa ilmenevien hiljaisuuksien huomioiminen on tärkeää siksi, että myös se, mitä haastateltava jättää sanomatta, voi kertoa tutkijalle jotakin haastateltavan henkilökohtaisista haasteista, kokemuksista tai suhtautumisesta tutkimusaiheeseen (Leavy 2007, 10). Tutkijan suositellaan tarkkailevan myös haastateltavan metapuhetta, eli itsensä korjaamista. Joissakin tapauksessa oman puheen korjaaminen voi kertoa siitä, mitä haastateltava kokee, että hänen pitäisi sanoa. (Mt., 14.) Tutkielmassani näen keskeisenä naisten kertomukset ja sen, mitä he itse ovat valmiita itsestään paljastamaan. Täten en siis vedä omia johtopäätöksiäni heidän käyttäytymisestään tai puhetyyleistään, sillä se ei mielestäni ole tässä tutkimuksessa olennaista. Hiljaisuudet, toistot ja metapuhe ovat analyysia tukevia tekijöitä, joihin kiinnitän huomiota, mutta pääasiassa keskityn kertomuksien sisältöön. Muistitietomenetelmässä haastateltavat myös usein arvioivat menneisyyttä nykyhetkeen peilaten, ja täten tutkija saa myös tietoa siitä, miten nykytilanne muokkaa ymmärrystä menneisyydestä (Hamilton 2013, 4). Tutkielmassani olen kiinnostunut myös siitä, miten naiset kokevat sukupuolirakenteiden ja roolien muuttuneen ajan myötä.

Feministisessä muistitietomenetelmässä tärkeää on, että tutkija pyrkii välttämään essentialista käsitystä sukupuolesta tai stereotyyppien toistamista. Tutkijan ei tule olettaa kaikkien naisten puhuvan samalla tavalla, tai kaikkien kokemusten olevan samanlaisia. On siis tärkeää olla avoin erilaisille puhetyyleille ja kokemuksille. (Hamilton 2013, 6; Leavy 2007; 14.) Koska asetan naisten kokemukset ja näkemykset tutkielman keskiöön, en voi vaikuttaa siihen, miten paljon he yleistävät sukupuolikäsityksiä kertomuksissaan. Pyrin kuitenkin välttämään stereotyyppien haitallista toistamista, mutta lievä yleistäminen naisten ja miesten sukupuolirooleista on jopa tarpeellista, jos naiset itse ovat kokeneet sukupuoliroolit kaikkia sitovina. On myös tärkeää ymmärtää, miten naiset kollektiivina ovat kokeneet konfliktin rauhanrakennuksen, vaikka samalla tiedostan, että jokaisen kokemukset eroavat jonkin verran toisistaan.

4.2.5. Nauhoitusten litterointi ja aineiston säilyttäminen

Muistitietomenetelmää käyttävää tutkijaa kehoitetaan pohtimaan sitä, miten kirjaimellisesti hän litteroi haastattelut. Yleensä pyrkimyksenä on mahdollisimman kirjaimellinen litterointi, jossa haastateltavan kertomus säilyy autenttisena. Tällöin esimerkiksi hiljaisuudet ja toistot sisällytetään litterointiin. Litteroinnin muokkaamisella on merkitystä, sillä feministisessä tutkimuksessa etiikkaa on pohdittava tarkkaan ja litterointien muokkaaminen on osa merkitysten luomista. Muokkaaminen on siis tapa käyttää valtaa tiedontuotannossa. (Leavy 2007, 19.) Kun tutkija litteroi haastattelut kirjaimellisesti, kertomus säilyy alkuperäisessä muodossaan. Joskus haastateltaville annetaan litteroitu aineisto tarkastettavaksi, ja he voivat muuttaa sisältöä hieman, jos se on heidän turvallisuudelleen merkityksellistä. Tarkoituksena ei kuitenkaan ole muuttaa kertomusten sisältöä. (Rodríguez Lara & Villanueva Baselga 2015, 65.) Muistitietomenetelmän haastatteluissa on hyvä huomioida myös se, että haastattelujen ollessa vapaamuotoisia, eivät ne usein etene kronologisesti (Hamilton 2013, 8.) Haastatteluissa annoin haastateltaville vapauden vastata heidän haluamallaan tavalla, ja usein vastaukset sisälsivät merkityksellistä tietoa myös esittämäni aiheen ulkopuolelta tai sivusta. Täten pystyin paikkaamaan puutteita omassa ennakoinnissani, ja saavutin enemmän tietoa, kun mitä olisin mahdollisesti osannut kysyä.

Litteroin haastattelut lähes kirjaimellisesti, eli sisällytin litterointiin toistot, pidemmät hiljaisuudet, naurahdukset sekä pohdintaan viittaavat ilmaisu. Tutkielmassa käytettäviä suoria lainauksia olen siistinyt hieman, mikäli niiden ymmärtäminen sitä vaatii. Lisäksi muutin tutkielman lainauksissa kiro sanat ”lievemmiksi” tai ilmaisuiksi, joilla on vastaava merkitys. Baskimaassa kiro sanat kuuluvat hyvin olennaisesti normaaliin vapaamuotoiseen puheeseen, ja niiden käyttö monissa haastatteluissa

osoittikin mielestäni sen, että haastateltavat puhuivat avoimesti ja puhettaan suodattamatta. Suorat lainaukset olen itse kääntänyt espanjasta suomeksi, joten jouduin myös pohtimaan sitä, että välillä kirjaimellinen käännös ei todellisuudessa vastaa merkitykseltään samaa asiaa molemmissa kielissä. Tämän vuoksi käännöksissä olen saattanut muuttaa esimerkiksi sanonnat vastaaviksi, mikäli ne eivät suomeksi merkitse samaa kuin alkuperäisellä kielellä.

Myös aineiston säilyttämisellä on muistitietomenetelmässä merkitystä, sillä kertomukset halutaan usein säilyttää tuleville sukupolville. Tutkielmassani korostan haastateltavien anonymiteettiä, minkä vuoksi nauhoitukset jäävät vain itselleni ja haastateltaville, mikäli he niitä pyytävät. Myös litteroidusta tekstistä tulee anonymiteetin vuoksi vain lainauksia tutkielmaani. Haastattelujen nauhoitukset ja litteroinnit säilytin tutkielman työstämisen ajan tietokoneella ja muistitikulla, ja tutkielman valmistumisen jälkeen vain muistitikulla, jonka sijainnin tiedän vain itse.

4.3. Itsereflektio

Feministisessä tutkimuksessa ja muistitietomenetelmässä tutkijan odotetaan refleктоivan omaa asemaansa tutkimuksen tekijänä sekä tiedon tuottajana. Feministisen tutkimuksen mukaan tutkijan ei tule edes pyrkiä erottamaan identiteettiään tutkimuksesta, vaan itsereflektion ja avoimuuden avulla on mahdollista saavuttaa objektiivisempi tutkimus, kuin omat taustaoletuksensa ja identiteettisensä piilottamalla. Neutraalin ja täysin puolueettoman tutkimuksen tekeminen on mahdotonta, sillä tutkija ei voi erottaa omaa identiteettiään tutkimuksesta, ja täten tuomalla se esiin ja refleктоimalla voidaan edistää tutkimuksen avoimuutta ja objektiivisuutta, sillä lukija tietää, mistä lähtökohdista tutkimusta tehdään. (Leavy 2007, 10; Tickner 2006, 27.) Tutkija voi myös tutkimuksessaan avoimesti refleктоida tutkimusprosessia ja tutkimuksensa aikana oppimiaan asioita (Tickner 2006, 28).

Koska minulla on paljon ennakkotietoa konfliktista ja tiivis side Baskimaahan, koen feministisen tutkimuksen mukaisesti tarpeelliseksi tuoda esille taustaani ja tutkimuksen edetessä havaitsemiani asioita, jotka mahdollisesti vaikuttavat analyysiin. Vietin vuonna 2016 kolme kuukautta Baskimaassa, Beasainin kylässä, ja oleskeluni aikana tutustuin Baskimaan kulttuuriin ja historiaan. Työskentelin au pairina, ja täten asuin perheessä, joka esitteli minulle paikallista kulttuuria ja tutustuin myös baskin kieleen, sillä perhe käytti molempia kieliä arjessaan. Tämän jälkeen olen vierailut alueella lukuisia kertoja puolisoni perheen vuoksi. Vaikka minulla on tiivis suhde Baskimaahan, koen, että objektiivinen näkemys konfliktiin olisi haastavampaa saavuttaa, jos olisin itse kasvanut sen ympäröimänä. Tutustuin konfliktiin vasta vuonna 2016, jolloin minulla oli jo laaja

pohjatieto rauhan- ja konfliktitutkimuksesta, joten osasin alusta asti peilata konfliktia oppimaani tietoon. Tunnistan myös omat asenteeni konfliktin suhteen ja tämän vuoksi olen reflektoinut asenteitani paljon tutkielman työstämisen aikana.

Lisäksi yksi itsereflektioon liittyvistä haasteista oli olla avoin kaikenlaisille tulkinnoille sukupuolirooleista, sillä feministiseen teoriaan tutustuneena katson maailmaa feminististen linssien läpi ja näin ajoittain sukupuolittuneisuuden eri tavalla, kuin haastateltavat. Täten minun piti päästää osittain irti omasta tahdostani kontrolloida haastattelujen lopputulosta ja pyrkiä olemaan mahdollisimman avoin kaikenlaisille vastauksille ja kertomuksille. Tämä ei tarkoita sitä, ettenkö voisi tunnistaa ja analysoida sellaisia sukupuolittuneita rakenteita, joita haastateltavat eivät itse tunnista, kunhan en vääristä tai muokkaa haastateltavien kertomuksia.

5. Analyysi naisten kokemuksista Baskimaan konfliktin rauhanrakentajina

5.1. Toimijuus rauhanprosessissa

5.1.1. Tausta

Haastateltavista monet olivat ennen rauhanliikkeitä tai työtä rauhan edistämisen parissa toimineet nuorisoyhteisöissä, esimerkiksi kirkon nuorisoryhmissä tai kylänsä nuorisotalolla (*gaztetxe*). Yhteiskunnallinen aktiivisuus ei aluksi usein liittynyt rauhaan tai Baskimaan konfliktiin, vaan haastateltavat siirtyivät nuorten liikkeistä rauhan teemojen pariin myöhemmin nuorina aikuisina. Moni naisista tulee myös baskinationalistiperheistä, jotkut olivat kasvaneet itsenäisyyttä vastustavissa piireissä. Baskimaassa kolmen suuren kaupungin (Bilbao, Vitoria-Gasteiz ja San Sebastián) lisäksi suuri osa ihmisistä asuu pienemmissä kylissä, joita on runsaasti ympäri Baskimaata. Kylissä elämä on usein vilkasta, kuten kaupungeissa ja perheillä on tapana asua samassa kylässä läpi sukupolvien. Haastateltavista naisista monet olivat kotoisin kylistä, joissa naapurusto ja politiikka oli nationalistista vasemmistoa kannattavaa, tai kylän ilmapiiri oli polarisoitumisen vuoksi hyvin tulehtunut.

Synnyin sodan jälkeisenä aikana. Francon aikana elämä oli hyvin raskasta, koska ne olivat mittavan repression vuosia, sitä ei osaa kuvailla. Se oli rajua. Olimme sivistymättömiä, emmekä ymmärtäneet mitään, koska kun saavuimme kouluun, ensimmäiseksi... Varhaisessa iässä, kolme- tai neljävuotiaana, koulupäivä alkoi fasistitervehdyksellä ja lauloimme Francon ajan lauluja. (Haastateltava 3)

Vanhemmat ikäpolvet olivat kokeneet ETA:n terrorismin lisäksi myös Francon diktatuurin ajan, mikä jätti heihin ja heidän perheisiinsä jäljen. Sisällissodan aikaiset haavat vaikuttivat kasvatukseen, esimerkiksi erään naisen isä oli joutunut sodan myötä vangiksi ja hänen äitinsä oli joutunut tulemaan toimeen hyvin vähällä, kasvattaen yksinhuoltajaäitinä lapsensa. Francon hallinnon tiettyjä ryhmiä kohtaan harjoittama sorto oli rajua erityisesti sodan jälkeen, ja baskit eivät saaneet harjoittaa identiteettiään vapaasti. ETA syntyi ympäristössä, jossa sen toimet nähtiin legitimeinä, sillä maassa ei ollut demokratiaa ja poliittinen vastarinta oli hyvin vaarallista. Tuohon aikaan myös useat baskit tukivat ETA:n toimintaa.

Naiset jäivät yksin, miehet olivat kuolleet rintamalla, ja heille ei ollut minkäänlaista taloudellista korvausta. Heidän joukossaan oli myös äitini. No, se oli hirveää, ja tietty,

sinä kasvat siinä ilmapiirissä ja kasvat vanhemmaksi, ja ilmestyy niin vallankumouksellinen liike, joka se silloin oli, ja joka alkoi tehdä asioita joista pidät paljon. [...] Sitten se loppuu, myöhemmin ETA:an liittyvillä sukupolvilla on erilaiset kokemukset ja näkemykset. He eivät olleet eläneet sitä [minkä me olimme eläneet], vaan se oli vain sotaa sotimisen vuoksi... (Haastateltava 3)

Monet haastateltavista näki ETA:n kehityksen samalla tavalla. Vaikka alkuvaiheen tekoja ei olisi hyväksynyt, ne ymmärrettiin, sillä baskit nähtiin sorrettuna kansana. ETA:n terroritekojen jatko tuomittiin erityisesti silloin, kun diktatuuri loppui ja vapaus baski-identiteetin harjoittamiseen kasvoi huomattavasti. Baskimaan saadessa itsehallinnon suuri osa baskeista oli tyytyväinen elämään ja tarvetta aseelliselle ryhmittymälle ei nähty. Nationalistisen vasemmiston piirissä tuki kuitenkin jatkui, ja rauhan aktivismiin osallistunut, yhteisöön kuuluva nainen koki ristiriitaisuuden tunteita, sillä saman päivänä hän oli saattanut vierailta lapsensa ystävän luona vankilassa, jonka jälkeen hän osallistui väkivaltaa vastustavaan toimintaan. Naisen kokemus kuvaa hyvin sitä, miten Baskimaassa konflikti kosketti perheitä monella eri tapaa. Samaan perhepiiriin tai sukuun saattoi kuulua ETA:n jäseniä ja uhreja.

Eräs haastateltavista naisista kertoi, että Baskimaassa myös turruttiin ETA:n iskuihin, sillä niistä tuli osa arkipäivää. Alussa kohteet olivat kuitenkin pääasiassa kansalliskaartin poliiseja, ja muiden oli paljon helpompaa elää normaalia elämää. Silmien sulkeminen oli myös helpompaa, kun iskut eivät kohdistuneet omaan lähipiiriin. Lopulta ETA:n kohteet kuitenkin laajenivat esimerkiksi poliitikkoihin, toimittajiin ja yrittäjiin, jotka eivät suostuneet maksamaan vallankumousveroaa. Hoffmanin ja Kairen (2020, 1667) mukaan tutkimukset osoittavat, että pidempiaikainen altistuminen terrori-iskuille saattaa aiheuttaa niille turtumista, eli terrori-iskujen vaikutus yksilön henkiseen hyvinvointiin voi vähentyä, kun terrori-iskut ovat osa arkea.

Siitä asti kun synnyin, siitä asti kun olin tietoinen maailman olemassaolosta, ETA tappoi jo. Eli minulle se oli kuin jotakin, ah, taas yksi lisää, he tappoivat kansalliskaartin poliisin, ah, toinen poliisi... (Haastateltava 2)

5.1.2. Motivaatio

En enää halunnut olla toisessa rivissä, en halunnut piiloutua. Halusin, että ihmiset näkisivät minut. Sitä paitsi, kun kerran otat sen askeleen ja sanot ”hei, tässä olen”, niin se jo... Tarkoitan, että ne ihmiset jotka tuntevat minut tietävät missä olen, ja haluan, että he tunnistavat ja näkevät minut ja ajattelevat ”Miksi hän on tuolla? Hitto, ehkä hän tekee oikein ollessaan tuolla ja minä täällä en”, eikö? (Haastateltava 2)

Vapaaehtoistoimintaan osallistuneet naiset liittyivät rauhanliikkeisiin siksi, että he turhautuivat vallitsevaan konfliktitilanteeseen. Heidän ympärillään ihmiset olivat välinpitämättömiä, ja välttelivät aihetta tai säälivät vankilaan joutuneita ETA:n jäseniä uhrien sijaan. Osa naisista kertoi heidän vanhempensa liittyneen rauhanliikkeeseen ensin ja rohkaissaan heidät myös mukaan osallistumaan esimerkiksi mielenosoituksiin. Jotkut olivat myös kokeneet terrori-iskun hyvin läheltä ja pysäyttävä kokemus sai aktivoitumaan. Julkinen mielenilmaisuus ei kuitenkaan ollut usealle naisista helppoa, sillä ETA:n vastustaminen oli pelottavaa ja asetti heidät vaaraan.

Kaikki alkoi aika lailla Yoyesin murhasta, Yoyes oli entinen ETA:n jäsen. Oletan, että tunnet hänen tarinansa.³ Hänen murhastaan johtuen jotkut yhdistykset perustivat kampanjan, jonka tarkoituksena oli yrittää levittää tietoisuutta siitä, että emme voi enää olla hiljaa tällaisten asioiden edessä. No, yhdessä erityisesti vanhassa kaupungissa asuvan porukan kanssa reflektimme asiaa ja pohdimme, mitä voisimme tehdä, ja vähän aikaa sitten yksi tai kaksi ryhmää oli alkanut kokoontua mielenilmaisuun jokaista murhaa seuraavana päivänä... (Haastateltava 4)

Muistan edelleen täydellisesti ensimmäisen kerran kun työyhteisössä... Joku oli pidätetty, siihen aikaan oli paljon terrori-iskuja ja useita ihmisiä pidätettiin. He [kollegat] alkoivat sanoa: voi raukkaa... Uskalsin sanoa julkisesti, että hänet oli pidätetty rikoksesta, eikö? No, se oli alku kehitykselle. (Haastateltava 5)

Erityisesti baskinationalisteiksi identifioituvat naiset kokivat suuttumusta siitä, että ETA perusteli tekevänsä terroriteot baskien hyväksi. He eivät kokeneet, että ETA:lla olisi oikeutta puhua heidän puolestaan, saati tappa heidän nimissään. Ne, jotka kokivat kuuluvansa nationalistiseen vasemmistoon ja halusivat julkisesti ilmaista vastustavansa väkivaltaa, kokivat sen vaikeaksi monesta syystä. Eräs nainen kertoi sen aluksi tuntuneen kuin hyökkäisi omia lapsia vastaan, ja toinen kertoi ystävänsä tulleen leimatuksi fasistiksi (*facha*) mentyään ETA:n vastaiseen mielenosoitukseen. ETA

---

³ Yoyes, eli María Dolores González Catarain, oli entinen ETA:n jäsen, jonka ETA surmasi vuonna 1986. Yoyes oli palannut kotikyläänsä, ja ETA:n jäsen ampui hänet kadulla, Yoyesin lapsen ollessa läsnä. (El País 2005.)

hallitsi baskiyhteiskuntaa pelolla, ja julkinen vastustaminen vaati erityistä rohkeutta sekä aiheutti usein välirikkoja läheisiin, erityisesti niille, jotka elivät nationalistisen vasemmiston yhteisössä.

Osa naisista teki työtä järjestöissä tai instituutioissa, jotka pyrkivät edistämään rauhaa Baskimaassa. Näillä naisilla ei välttämättä ollut erityisen vahvaa kiinnostusta konfliktia kohtaan, mutta luonnollisesti kokivat sen läheiseksi itselleen. Naiset eivät erityisesti olleet etsineet työtä Baskimaan konfliktin parissa, vaan työpaikkaa oli suositeltu heille. Koska heidän arvonsa ja maailmankatsomuksensa sopi yhteen rauhan edistämisen kanssa, kokivat he työskentelyn järjestöissä ja instituutioissa luonnolliseksi itselleen. Haastateltavista vähemmistö oli mukana poliittisessa puolueessa, ja politiikassa toimineet tekivät sitä työnään. Poliitikot ryhtyivät järjestäytymään rauhan edistämiseksi siksi, että konflikti oli Baskimaan parlamentissa ollut täysin miesten alaa ja naiset, myös naispoliitikot oli suljettu sen ulkopuolelle. Baskimaan parlamentissa naiset työskentelivät eri työryhmissä muiden puolueiden edustajien kanssa, ja koska tematiikat olivat pitkälti sukupuolittuneita, monissa työryhmissä enemmistö oli naisia. Poliitikassa vallitsi vahva epäluottamus eri puolueiden kesken, ja puoluerajat ylittävä yhteistyö oli erittäin vaikeaa, jollei mahdotonta. Eri puolueissa toimivat naiset huomasivat kykenevänsä yhteistyöhön monissa eri aihepiireissä, minkä vuoksi he päättivät alkaa kokoontua keskenään ja pohtimaan yhdessä Baskimaan konfliktille ratkaisua.

Vuoden 2002 aikoihin silloin julistetun tulitauon rikkoutuessa alkavat valtavat kommunikaatio-ongelmat poliittisten puolueiden välillä. Jos yksi allekirjoitti jatkakin... Neuvotellaan esimerkiksi baskivirkahenkilöiden palkasta, mistä ikinä neuvoteltiinkaan. Oletetaan, että lopussa olemme kaikki samaa mieltä siitä, että palkkaa piti nostaa kolme prosenttia. Riittää, että Herri Batasuna (nationalistinen vasemmisto) allekirjoittaa, ja kuka ties allekirjoittaa, niin toinen äänestää vastaan. Näin jopa teemoissa, joissa voit olla samaa mieltä, lopulta pidättäytytään äänestämästä tai ei allekirjoiteta jotakin. (Haastateltava 8)

Mitä voisimme tehdä? Missä voisimme auttaa? Jotta se niin dramaattinen tilanne loppuisi. Päädyimme siihen johtopäätökseen, että ei ollut muuta ratkaisevaa asetta kuin dialogi. Dialogi joka puolella. Poliittisessa elämässä oli valtava vastakkainasettelu, ihmiset eivät luottaneet toisiinsa, poliitikot eivät luottaneet toisiinsa, minä en mene sinne minne tuo menee, koska hän on sieltä ja täältä... (Haastateltava 3)

Pohdimme, että jos olemme kyenneet saavuttamaan yhteisymmärryksen tässä aiheessa, tiedän, että ehkä ne ovat helppoja aiheita, mutta silti, yritetään saavuttaa yhteisymmärrys toisissa aiheissa, esimerkiksi siinä, mitä jokaiselle meistä tarkoittaa

Euskal Herria, tai mitä meille tarkoittaa rauha. [...] Ja aloimme siis silloin keskustella aiheista ilman tiedotusvälineitä, huomiota herättämättä, ja huomasimme, että kykenimme olemaan myötätuntoisia keskenämme. Useasti näimme, että he voivat olla osittain oikeassa, ja ymmärsimme, miksi monet asenteemme raastavat heitä ja päinvastoin. (Haastateltava 8)

Epäluottamus politiikassa puolueiden kesken herätti myös järjestöjen huomion, ja konfliktin aikana järjestöt pyrkivät fasilitoimaan dialogia poliitikkojen ja osapuolten välille. Dialogiin suhtauduttiin erittäin torjuvasti ja julkisesti sitä ei hyväksytty, sillä ETA:n kanssa keskustelu nähtiin joidenkin toimijoiden osalta toiminnan legitimoimisena tai vaatimuksiin myöntymisenä. Osa järjestöistä kuitenkin näkivät dialogin mahdollistamisen ainoana keinona saavuttaa rauha. Konfliktiosapuolten dialogin lisäksi järjestöt fasilitoivat kansalaisille tiloja, joissa he voivat käydä dialogia erimielisten kesken, sillä korkean tason rauhansopimus ei toimisi, mikäli kansalaiset eivät sitä tukisi.

5.1.3. Toiminta

Haastateltavat tekivät työtä tai osallistuivat vapaaehtoistoimintaan, jonka tavoitteena oli edistää rauhanomaista ratkaisua Baskimaan konfliktissa. Toimiin kuuluivat esimerkiksi sisällissodan ja myöhemmin terrorismin aikaisten muistojen kerääminen, rauhantutkimus, uhrien auttaminen, ruohonjuuritason liikkeiden organisointi, rauhankasvatus tai dialogien ja paikallisten kohtaamisten mahdollistaminen. Erityisesti vapaaehtoisena toimineet toimivat järjestöjen hallituksissa ja työryhmissä vuosikymmenien ajan. Osa vapaaehtoisista oli mukana järjestämässä mielenilmauksia ympäri Baskimaan, ja erään haastateltavan vastuulla oli järjestön tiedottaminen iskuista ja toinen oli vastuussa banderollin tekemisestä mielenosoitukseen. Vapaaehtoistoiminnassa mukana olleet kertoivat lähes poikkeuksetta viettäneensä suuren osan vapaa-ajastaan järjestössä toimimiseen ja rauhan edistämiseen. Vaikka toiminnasta ei saanut palkkaa ja siihen liittyi runsaasti haasteita ja vaikeuksia, oli se lopulta kaiken arvoista, kun ETA lopetti toimintansa.

Osallistuin paljon liikkeen toimintaan, eli melkein kaiken vapaa-aikani, monien vuosien ajan, omistauduin perheelleni ja kaikelle mikä liittyi [liikkeen nimi], eli aktiviteetteihin, organisointiin, pohtimiseen, reflektointiin, eli kaikkeen mikä liittyi pasifistiseen ratkaisuun konfliktissa. (Haastateltava 5)

Suurin osa haastatelluista naisista toivat esille työnsä tai aktivisminsa vaarallisuuden. Sekä työkseen dialogia edistävät että vapaa-ajallaan mielenilmauksiin osallistuvat kohtasivat negatiivisia tai

aggressiivisiä asenteita nationalistisen vasemmiston taholta. Mielenosoitusten yhteydessä nationalistinen vasemmisto usein järjesti oman vastamielenosoituksensa, jotka erityisesti tietyissä paikoissa saattoivat äityä väkivaltaisiksi. Solvaukset ja huutelu oli normaalia, ja joskus mielenosoittajiin käytiin myös käsiksi. Bilbaon vanhakaupunki oli tunnettu siitä, että mielenosoittaminen siellä oli erityisen vaarallista ja mielenosoittajat joutuivat suunnittelemaan pakoreitit etukäteen. Eniten huomiota herätti se, että mielenosoittajien vastustaessa valtion GAL-ryhmän tekemiä ihmisoikeusrikkomuksia tai muissa olosuhteissa menehtyneitä ETA:n jäsenien kuolemia, suhtautuivat nationalistisen vasemmiston mielenosoittajat heihin erittäin negatiivisesti. Uhrin olivat heidän omiaan, ja rauhanliikkeiden ei tulisi ottaa niihin kantaa.

Se, mikä oli varmaa niinä vuosina oli, että nationalistinen vasemmisto oli katujen kuningas. Eli kukaan ei voinut olla kadulla, paitsi he. Kadut olivat heidän, ja jos joku olisi yrittänyt vastustaa heitä, siis, on ollut tapauksia joissa ihmiset sanovat: hei, poltatte linja-auton ja mitä lie, he ovat itse tulleet hakatuksi. (Haastateltava 2)

Pelottiko sinua?

Välillä tunnet pelkoa. Mutta se ei ole sellaista pelkoa, joka saisi sinut perääntymään. Olen ollut istunnossa kaupungintalolla kylässäni, ja kun laskeuduin alas rappusia meitä odotettiin jo, menin heidän ohitse ja naapurimme huusivat meille kaikkea... Mutta silti sitoutuminen oli vahvempaa kuin pelko. Ja jatkoin sitä, koska minulle oli selvää, etten voinut olla enää hiljaa. (Haastateltava 5)

Aikaan, jolloin ETA kiristi paikallisia yrittäjiä ja kohdisti iskunsa baskipoliitikoihin, oli politiikassa toimiminen erittäin vaarallista, mikäli vastusti ETA:a. Yksi haastateltavista kertoo, miten joutui joinakin vuosina kulkemaan henkivartijan kanssa, sillä ikinä ei tiennyt, milloin isku voisi kohdistua itseensä. Hän kuitenkin lopulta kieltäytyi pitämästä henkivartijaa, sillä hän koki tällöin antavansa ETA:n määritellä, miten hän elää elämäänsä.

Useiden vuosien ajan olin mukana politiikassa aikoina, jolloin se oli hyvin vaikeaa. Koska ETA uhkasi meitä, jouduimme kulkemaan henkivartijan kanssa joidenkin vuosien ajan. Minulla oli henkivartija jonkin aikaa, mutta toisina vuosina ei, sillä luovuin henkivartijasta, koska minusta tuntui, että se määritteli elämäni. Toisin sanoen, no, minut voidaan tappaa, mutta minulle on tärkeämpää elää vapaudessa kuin elää, mutta ilman vapautta. Minusta se tuntui, kuin olisin antanut heille periksi. (Haastateltava 7)

Myös osa vapaaehtoistoiminnassa mukana olleista pelkäsi henkensä edestä, sillä heidän tietämiään henkilöitä oli saatettu murhata ja heidän naapurinsa tiesivät osallistumisesta rauhanliikkeisiin. ETA

ei katsonut rauhanpyrkimyksiä hyvällä, ja täten kaikista rauhaa aktiivisesti edistävästä henkilöistä saattoi tulla kohteita. Asema, josta naiset toimivat, oli erittäin vaikea myös siksi, että polarisoituneessa ilmapiirissä tukea ei tullut kummaltakaan puolelta. Erityisesti nationalistit ja vasemmisto yhdistettiin ETA:an, vaikka he vastustivat iskuja ja väkivaltaa konfliktissa. Mutta koska poliittisissa ideologioissa oli jotakin samaa, pidettiin näiden henkilöiden ideologiaa liian läheisenä ETA:n ideologian kanssa. ETA:lle taas kaikki muut, kuin nationalistinen vasemmisto olivat kuin espanjalaista äärioikeistoa, ja nationalistisen vasemmiston yhteisöön kuuluvat rauhan puolesta puhuvat pettureita. Kaikki haastateltavista vastustivat myös Espanjan hallinnon vastaterrorismiin kuuluneita ihmisoikeusrikkomuksia, kuten kidutusta ja murhia. Olikin epätyypillistä vastustaa molempien osapuolten toimia, ja tätä asemaa ei ymmärretty. Polarisoituneessa ilmapiirissä ei ollut tilaa kaiken väkivallan tuomitsemiselle.

Vaikka emme hyväksyneet väkivaltaa, monet eivät nähneet meitä solidaarisina, koska ajoimme Baskimaan itsenäisyyttä, demokraattisia ja poliittisia teitä, he eivät sitä hyväksyneet. He sanoivat, että lopulta sinulla on samat tavoitteet kuin ETA:lla... (Haastateltava 8)

Mutta kun päätimme, että vastustaisimme kaikkea väkivaltaa, ja puolustaisimme ennen kaikkea ihmisoikeuksia, ei vain yhteisön oikeuksia, vaan oikeutta elämään, oikeus elämään oli ensisijainen, sitten minua katsottiin jo [päästä pyörittäen], Mutta elämä on näyttänyt meille, että se oli inhimillinen polku, ei ollut muuta polkua. Meidän piti päästä yli menneisyyden kärsimyksestä, ei unohtaa sitä, ei unohtaa, koska sen mitä on elänyt, ei voi unohtaa... (Haastateltava 3)

Ottamatta kantaa vastuuseen, osoitimme mieltä aina, kun joku menetti henkensä. Toisaalta, empatian vuoksi, ja toisaalta rikkoaksemme kahden vastapuolen dynamiikan, meidän ja teidän kuolleet, ei ole meidän ja teidän kuolleita, kaikki ovat kuolleita ja ne kaikki olisi pitänyt välttää. (Haastateltava 10)

5.1.4. Tavoitteet

Haastateltavien naisten tavoitteet ja heidän järjestöjensä tai instituutioidensa tavoitteet olivat hyvin samanlaisia. Yksi keskeisistä tavoitteista oli kansalaisyhteiskunnan osallisuuden kasvattaminen ja monet toimivat muille esimerkkinä siinä, että vaikeassa, hyvin polarisoituneessa tilanteessa oli ihmisiä, jotka uskalsivat vastustaa terrorismia ja toisaalta myös valtion ihmisoikeusrikkomuksia. Osa järjestöistä pyrki luomaan kansalaisyhteiskunnalle mahdollisuuksia vaikuttaa Baskimaan politiikkaan ja käydä dialogia yhdessä muiden kansalaisten kanssa. Näiden toimien tarkoituksena oli myös edistää

yhteiseloja ja vahvistaa demokraattisia prosesseja. Rauhantutkimuksen parissa työskentelevät tai sitä opiskelleet näkivät tavoitteena konfliktin transformaation, rauhan operationalisoimisen ja rauhan teemojen valtavirtaistamisen. Myös positiivinen rauha oli tuttu käsite, ja nämä rauhantutkimuksen parissa toimineet naiset näkivätkin pysyvän, positiivisen rauhan edistämisen työn tarkoituksena. Vaikka väkivallan loppuminen oli merkittävä askel, ei sitä kuitenkaan nähty riittävänä, niin kauan kuin yhteiskunnan asenteet ja rakenteet ovat epäoikeudenmukaisia ja toisaalta mahdollistavat väkivaltaisen konfliktin. Tämä vaatii ihmisten välisten suhteiden parantamista, sekä henkilökohtaisten ja yhteisöllisten kapasiteettien vahvistamista.

Meidän pitää osata kääntää rauha terminä niiksi kaikiksi toimiksi, jotka edistävät hyvinvointia, sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja kestävyyttä. (Haastateltava 1)

Yksi dialogin keskeisistä tavoitteista oli edistää yhteistyötä sellaisten henkilöiden kesken, jotka ovat konfliktista eri mieltä. Yhteisten mielipiteiden ja näkemysten löytäminen oli tärkeää tilanteessa, jossa erimielisyydet olivat vallanneet yhteiskunnan. Kaikkien kesken löytyy jotakin, mistä ollaan samaa mieltä, ja näiden yhteisymmärrysten avulla voidaan rakentaa syvempää ymmärrystä ihmisten kesken.

Tavoitteet eivät liittyneet ainoastaan ETA:n toimintaan, vaan myös valtion ihmisoikeusrikkomuksiin suhtauduttiin hyvin negatiivisesti. Osa haastateltavista näki valtion toimet erityisen vakavina siksi, että valtion kuuluu kunnioittaa kaikkien ihmisoikeuksia ja oikeusvaltiossa kyseiset ihmisoikeusrikkomukset eivät voi kuulua toimintatapoihin. Lisäksi rauhanliikkeet ja järjestöt olivat ensimmäisiä, jotka puhuivat vankien siirron puolesta, sillä ETA:n jäsenten sijoittaminen toiselle puolelle Espanjaa ei ollut perusteltua. Alkuperäisenä argumenttina oli se, että vangit eivät täten pystyisi kommunikoimaan keskenään. Eräs haastateltavista kuitenkin pohti, että vankilassa kommunikaatio pystytään muillakin keinoilla estämään. Rikoksista tuomitut pyritään aina sijoittamaan lähelle kotiaan, mutta ETA:n jäsenten suhteen on toimittu päinvastoin. Vankien ollessa hyvin kaukana kotoaan, se, joka lopulta kärsii, on perhe, joka joutuu matkustamaan kauas lyhyen tapaamisen vuoksi ja joskus näitä tapaamisia myös peruttiin, kun perhe oli matkustanut toiselle puolelle maata.

Me sanoimme, no, vankien siirtämistä lähelle toisiaan me emme pyytäneet, sillä se ei kuulu vankien oikeuksiin, olla porukassa kavereidensa kanssa. Mutta se, mikä kuuluu, tai en tiedä kuuluuko se juuri oikeuksiin, mutta normaaliin kohteluun, on, että vangit sijoitetaan mahdollisimman lähelle kotiaan. Poliittinen oikeisto tietty vastusti tätä sanomaamme. (Haastateltava 4)

5.2. Naisten rooli rauhanprosessissa

5.2.1. Rauhanrakennustyön sukupuolittuneisuus

Erään haastateltavan mukaan rauhantyötä ja rauhanrakennusta ei aina arvostettu yhteiskunnassa, tai sen monipuolisuutta ja yhteyttä ihmisoikeuksiin, sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen ja muihin rauhanrakennukselle olennaisiin tavoitteisiin ei ymmärretty. Toinen haastateltavista oli sitä mieltä, että kaikissa organisaatioissa on sukupuolittuneita toimintatapoja ja täten myös heidän ruohonjuuritason liikkeessään. Kolmas taas oli kokenut toiminnan tasa-arvoisena, mutta pohti, ettei se ehkä nykyisten tietojen valossa ollut tarpeeksi tasa-arvoista. Naisiin kohdistuva syrjintä ei ainakaan ollut suoraa toimintaa, vaan rakenteellista, sillä sekä miehet, että naiset organisaatiossa näkivät luonnollisena sen, että johdossa oli mies, tai että toimintatavat olivat maskuliinisia.

Lopulta näkemykseni sukupuolen representaatiosta on myös, että rauhan piireissä toistuu se, mikä toistuu kaikissa muissakin piireissä. Naisten näkyvyyden puute johtaa epätasa-arvoon ja siihen, että naiset eivät yllä valta-asemiin. Kaikissa yhteisöissä tapahtuu sitä. Täällä myös. Mutta tässä tapauksessa se on ristiriitaisempaa, koska oletetaan, että olemme tiedostavampia ihmisiä. Meitä naisia on todella paljon. Ammatissa on paljon naisia, mutta silti herrat päätyvät sinne [johtoasemaan ja näkyvälle paikalle]. (Haastateltava 6)

Määrällisesti naisia oli runsaasti, jopa miehiä enemmän rauhaa edistävässä organisaatioissa. Kuitenkin, kun tarkasteltiin johtotasoa, niin miehiä oli naisia enemmän. Haastatteluissa nousi kuitenkin esiin esimerkkejä siitä, että naisia oli ehdotettu tai valittu johtajiksi joissakin instituutioissa. Naiset eivät kuitenkaan aina tarttuneet tilaisuuteen, ja erään haastateltavan mukaan se on jo osoitus epätasa-arvosta, että naisten pitää miettiä miehiä enemmän, miten johtotasolla työskentely vaikuttaisi heidän vapaa-aikaansa ja perhe-elämäänsä. Toisaalta eräs johtoasemassa työskentelevä haastateltava kertoi työyhteisönsä jäsenen pohtineen, että nainen ehkä valittiin johtajaksi siksi, että organisaation työtä ei nähdä erityisen tärkeänä. Kommentti ei ollut tarkoitettu naisten vähättelynä, vaan henkilöiden välillä oli tiivis luottamussuhde ja he olivat pohtineet asiaa keskenään.

Usea haastatelluista naisista totesi ymmärtäneensä yhteisön maskuliinisuuden vasta myöhemmin toisessa organisaatiossa työskennellessään. Harvat tahot olivat siihen aikaan kiinnostuneita feminismistä ja syvällistä reflektiota naisten asemasta ja työtapojen sukupuolittuneisuudesta ei tehty.

Eräs naisista kertoi, että hän ei kokenut voivansa yhdistää äitiyttä organisaatiossa työskentelyyn, sillä työkuultuurissa normaalia oli jatkuva ylityö, ja hän ei itse halunnut hyväksyä sellaista elämää. Huomion arvoista oli kuitenkin se, että organisaatiossa työskennelleet isät eivät kuitenkaan vaikuttaneet siltä, että heille ylityöt olisivat ongelmallisia. Eräs naisista nosti esille, miten ongelmallista on, että yhteiskunta ihailee naisia, jotka tekevät pitkiä työpäiviä ja hoitavat myös perheen. Naisten ei pitäisi olla ”supernaisia”, jotta saavat yhteiskunnan arvostuksen.

Minulle [vuosi] oli kriisi siinä mielessä, että inhosin sitä, mitä edustin. Lopulta edustin naista, jolla on lapsia, tekee töitä ja ehtii kaikkeen. Se oli viimeinen asia mitä halusin edustaa. Ja se oli miten minua luettiin. Se oli täysi helvetti, minua siis luettiin sellaisena, mitä en halunnut edustaa. Mutta en voi lopettaa sen edustamista, sillä täällä ei ole muutaakaan keinoa rakentaa identiteettiä, joka ei edustaisi sitä. (Haastateltava 9)

Sinä olet, vau miten hyvin teet, vau miten suuri olet... Ei, ei, ei lainkaan tuollaista. Koska siitä asemasta ruokin järjestelmää, joka on, kuten sanoit, toksinen. Olen kävelevä toksinen malli. Ja sen lisäksi kokeilet erilaisia strategioita, jotka ovat surkeita, yksi on olla puhumatta lapsistasi, jotta sitä ulottuvuutta ei otettaisi huomioon, mutta se ulottuvuus on tärkeä osa elämäsi. (Haastateltava 9)

Osa naisista kertoikin myöhemmin uudessa työssään kiinnittävänsä paljon enemmän huomiota työyhteisön maskuliinisuuteen. Naiset myös huomasivat, että työkuultuurin ei ole pakko olla maskuliinista, vaikka se nähdäänkin normina, vaan asioita voi tehdä eri tavalla ja työtä voi järjestää eri tavoin. Keskinäinen huolenpito voi olla olennainen osa työyhteisöä ja erimielisyydet voidaan ratkaista eri tavalla. Naiset myös pohtivat sitä, miten he eivät ikinä puhuneet kokeneistaan epäkohdista mieskollegoilleen. He epäilivät, etteivät nämä välttämättä olisi ymmärtäneet, ja pelkäsivät muiden luulevan, että he nostavat asian esille vain, jotta saisivat itse enemmän näkyvyyttä. Bjertén-Güntherin (2019, 43) mukaan homososiaalinen kulttuuri ylläpitää maskuliinisia johtorooleja, ja kasvava tieto sukupuolesta ei välttämättä johda organisaatiomuutoksiin, mikäli maskuliinisten normien purkaminen ei ole aidosti tavoitteena. Erään haastateltavan naisen mukaan yksi maskuliinisten työtapojen esimerkistä on se, että naiset tiettyssä roolissa sopeuttivat pukeutumisensa maskuliinisemmaksi. Täten he kokivat, että heidät otetaan paremmin tosissaan. Haastateltava totesi asian olleen selviytymiskeino, vaikka siitä ei pitänytkään.

Se on monimutkaista. On totta, mitä sanoit, että meistä vaikuttaa siltä, kuin sovinismi olisi vain väkivaltaa, mutta kun opiskelet asiaa, luet siitä ja näet miten se vaikuttaa sinuun itseesi, miten muutat puhetyyliäsi, miten muutat pukeutumistyyliäsi. Minä muutan pukeutumistyyliäni, kun fasilitoin dialogia poliitikkojen kesken [nauraa]. Ne

ovat selviytymiskeinoja, ja kun kykenet ilmaisemaan sen, se vaikuttaa kamalalta, mutta niin tein. (Haastateltava 9)

Rauhanliikkeiden järjestämissä mielenosoituksissa suurin osa osallistujista oli naisia. Asia, joka kiinnitti erään haastatellun huomion oli, että nationalistisen vasemmiston vastamielenosoituksissa suurin osa taas oli miehiä. Haastatteluissa tuli myös ilmi, että baskinaiset ovat jo pitkää olleet aktiivisia ja jopa levottomia, eli heidän osallistumisensa yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen on yleistä. Järjestöissä voidaan nähdä myös olleen feministisiä piirteitä, sillä useampi järjestö tai organisaatio käytti jo vuosikymmeniä sitten inklusiivista kieltä⁴ julkaisuissaan.

Itseasiassa, yksi asia joka oli ominaista kaikille meidän tiedotteillemme ja teksteillemme, oli inklusiivinen kieli, eli emme puhuneet koko aikaa maskuliinissa, vaan... Koska liikkeessämme oli paljon ihmisiä, jotka tunnustivat sen tarpeen. Ja jatkoimme sitä, vaikka alussa aina oli joku, joka sanoi: ”Höh, mutta on raskasta aina kirjoittaa maskuliinissa ja feminiinissä...” (Haastateltava 4)

Lisäksi eräs naisista kertoi, että organisaation päätöksentekoon kuului konsensushakuisuus, jossa asioista käytiin laajaa keskustelua ja yritettiin saavuttaa yhteisymmärrys sen sijaan, että päätökset tehtäisiin vain johtotasolla. Toisessa organisaatiossa vanhempaa sukupolvea myös kunnioitettiin, ja nuoret, organisaation miesjohtajat kysyivät usein vanhempien naisten mielipidettä. Erään haastateltavan mukaan hän koki, että kaikki oppivat paljon toisiltaan. Yleisesti naisten puheissa tuli usein esille se, miten opettavaista ja antoisaa aikaa aktivismi tai työskentely rauhan eteen heille oli, erityisesti heitä ympäröivien ihmisten vuoksi.

5.2.2. Naisten kohtelu rauhanrakennuksessa

Naiset olivat yksimielisiä siitä, että heidän suora kohtelunsa on aina ollut kunnioittavaa. Erään haastateltavan mukaan hänen saamansa kritiikki ei esimerkiksi koskaan kohdistunut häneen ihmisenä tai naisena. Toisen haastateltavan mukaan kohtelu rauhanliikkeessä oli parempaa kuin yhteiskunnassa muuten, ja hän koki, että ensimmäistä kertaa ei naisia ja miehiä kohdeltu eri tavoin. Naiset myös kokivat, että pääasiassa heidät otettiin aina vakavasti ja he pystyivät ilmaisemaan mielipiteensä vapaasti. Hierarkiaa kuitenkin oli ainakin osassa organisaatioista, ja tämä on suurin syy siihen, miksi

---

⁴ Inklusiivisella kielellä (*lenguaje inclusivo*) sukupuolen suhteen tarkoitetaan sekä miehiä, että naisia huomioivaa kieltä. Espanjan kielessä perinteisesti useamman henkilön ryhmään viitataan maskuliinissa, mikäli joukossa on edes yksi mies. Inklusiivisessa kielenkäytössä adjektiivit ilmaistaan sekä maskuliinissa, että feminiinissä, mikäli joukossa on mies- ja naissukupuolisia henkilöitä. Uudemmassa inklusiivisessa kielessä pyritään ottamaan huomioon myös muunsukupuoliset, mutta tässä kontekstissa ei ollut kyse siitä. (YK 2019.)

he eivät nähneet toimintaa täysin tasa-arvoisena. Syrjintä ei siis lähes koskaan ollut suoraa, vaan epätasa-arvo johtui rakenteista ja se oli usein naisten itsensä sisäistämää. Vaikka naisten läsnäolo on tärkeää, on osa haastateltavista naisista kokenut, että heidän läsnäolonsa on usein aiheuttanut painetta olla erityislaatuinen, jotta muut eivät ajattelisi heidän olevan paikalla vain siksi, että tilaan tarvitaan ”kiintiönainen”. Naisten osallistuminen ei siis riitä, vaan tarvitaan syvällisempää reflektiota siitä, miksi naisten tulee olla mukana ja naisten ei tulisi joutua todistelemaan sitä, että he ovat päteviä osallistumaan.

Haastateltavat naiset kertoivat myös kokemuksista, jolloin he olivat kokeneet kohtelun epäreiluksi ja arvioivat sen johtuvan siitä, että he olivat naisia. Yksi naisista kertoi, miten hän oli ollut jatkuvasti läsnä tärkeissä tilaisuuksissa, mutta tiedotusvälineiden tilaisuuksista tekemistä julkaisuista hänestä ei ikinä ollut jälkeäkään, ei kuvia, eikä häntä haastateltu. Hän pohti, että näin ei luultavasti olisi tapahtunut, mikäli hän olisi mies. Naisten puhuessa feminismistä tai siihen liittyvistä asioista kohtasivat he joissakin organisaatioissa myös silmien pyörittelyä ja asenteita ”taas feministi jauhaa jutuistaan”. Eräs naisista oli myös kohdannut miesten vähättelyä, kun hän oli ollut puhumassa sovinnon tärkeydestä. Miesten reaktioista päätelleen he eivät ole ymmärtäneet tai halunneet ymmärtää, että sovinto ei ole pakollista, vaan sitä tulee tarjota sitä tarvitseville.

Minua vanhemmat valkoiset kaupunkilaismiehet, no... Kaikki sanovat sinulle, että mitä se sovinto on... Minulla on jo kaverini... Viime kerralla sanoin eräälle miehelle, että se on hienoa, mutta sovinto on vähän kuin abortti. Sille, joka sitä tarvitsee. Jos et tarvitse aborttia, niin älä abortoi. Tarkoitan, että nämä ovat asioita, joita ei ymmärretä niin maskuliinisen diskurssin taholta. Minun kylässäni on sekä naisia, että miehiä, jotka tarvitsevat sovintoa koska nyt he menevät hakemaan lapsiaan koulusta tai ovat samassa puistossa ihmisten kanssa, joiden kanssa he opiskelivat yhdessä, mutta monien vuosien ajan he ovat kieltäytyneet edes tervehtimästä toisiaan. Nämä ihmiset tarvitsevat... Jos sinä et tarvitse sovintoa, niin älä tee sovintoa. Puhumme siis siitä, että sovinnon teolle pitää luoda mahdollisuuksia, jotta ne, jotka sitä tarvitsevat, voivat sovittelaa. Jos et tarvitse sitä, niin älä käytä sitä mahdollisuutta. Mutta sellainen on maskuliininen tila. Sitä paitsi koska olet nainen, he eivät ota sinua tosissaan. Kun minua syytettiin liian hyväntahtoiseksi, siis kun eräs mies yleisöstä sanoi, että en edes ryhdy noin idealistiseen keskusteluun... Ei, vaan ryhdy. Väittele kanssani. Et edes anna minulle mahdollisuutta väitellä. (Haastateltava 9)

Yksi naisista myös kertoi, miten naispuolista kollegaa oli kritisoitu, kun hän tuli raskaaksi määräaikaikaisessa työsuhteessa. Kyseisessä tilanteessa kritiikki ei tullut vain miesten osalta, vaan myös naisten, mikä osoittaa sen, miten rakenteellista ja sisäistettyä syrjintä on työyhteisöissä. Epäkohtien

esiin nostaminen koettiin myös vaikeana, sillä naiset kokivat, että heidät leimataan hysteerisiksi tai loppuun palaneiksi, mikäli he esimerkiksi korottavat ääntään tai antavat tiukkaa kritiikkiä. Eräs naisista kertoi muistaneensa, miten kerran hänen ehdotuksensa tyrmättiin, mutta seuraavana päivänä mies esitti saman ehdotuksen ja se hyväksyttiin.

Muistan kerran kun kokouksessa valmistelimme erästä asiaa ja esitin siihen liittyen ehdotuksen. Ei, ei, ei, he tyrmäsivät ideani kokouksessa. Minä ihmettelin, koska minä näin sen niin selvästi... No, koitti seuraava kokous, ja [mieskollega] ehdotti täysin samaa. He hyväksyivät sen. Minä kimpaannuin koska olen sitä paitsi erittäin temperamenttinen ja sanoin, että en voi uskoa tätä, ehdotin samaa aiemmin ja sanoitte kaikki että ei! Sellaisia asioita saattoi tapahtua. (Haastateltava 2)

5.2.3. Kukkamaljakkona lehdistötilaisuuksissa

Haastatteluissa erityisesti kiinnitti huomiota se, että suurin osa naisista kertoi naisten roolista lehdistötilaisuuksissa ja suhtautumisesta julkisuudessa puhumiseen. Kaikki, jotka ottivat aiheen esille, kertoivat, että he eivät olisi halunneet puhua julkisesti, tai että he olivat liian itsekriittisiä toimiakseen organisaation edustajana lehdistötilaisuuksissa. Jotkut naisista kertoivat kuitenkin osallistuneensa lehdistötilaisuuksiin, mikäli kukaan muu ei suostunut. Mikäli naisia oli mukana, saatettiin kysymykset jaotella sukupuolittuneesti, ja emotionaalisemmat, esimerkiksi uhreja koskevat kysymykset ohjata naisille. Useat naiset käyttivät sanaa *florero*, kukkamaljako kuvaillessaan naisten osallistumista lehdistötilaisuuksiin. Eräs naisista kertoi osallistuneensa lehdistötilaisuuksiin ja samalla tietäneensä, että hän on mukana ”kiintiönaisena”.

Osallistuin joskus lehdistötilaisuuksiin ja tiesin, että roolini siinä lehdistötilaisuudessa oli naiskiintiön täyttäminen. Tämä aiheutti esimerkiksi sen, että nykyään en halua osallistua mihinkään, missä on naiskiintiö. Ja, että minun oli vaikea löytää oma ääneni julkisessa puhumisessa, se on tila, johon en mene, jos voin sen välttää. Ja tämä liittyy vahvasti siihen, miten näen miehet siinä asemassa, siinä julkisessa tilassa ja en halua asemoitua niin. Ja tiedän, että jos en asemoidu niin, niin siitä seuraisi kaikenlaisia katseita, käsityksiä... Ja koska en ole ikinä erityisesti halunnut puhua julkisesti, niin paljon helpompaa kieltäytyä, eikö niin? Tai kun olen nähnyt miten naispuoliset kollegani ovat osallistuneet niihin tilaisuuksiin ja heidät on murskattu. Usein ei edes vaadi, että meille sanottaisiin mitään, jos näemme, mitä toisesta sanotaan, se riittää jo estämään meitä tekemästä mitään. (Haastateltava 9)

Tietoisuus siitä, että on mukana kiintiön vuoksi, voi siis olla raskas ja vaikuttaa omiin toimintatapoihin tulevaisuudessa. Myös malli siitä, miten naisia kritisoidaan, on esimerkkinä

pelottava ja hiljentää naisten osallistumista. Naiset myös kokivat, että tiedotusvälineet odottivat puhujilta ”miehistä diskurssia”. Naiset kuitenkin tiedostavat, että heidän tulisi pyrkiä olemaan läsnä julkisessa tilassa myös puhujina, jotta normi muuttuisi, mutta tämä prosessi on naisille usein erittäin raskas. Itsekriittisyys ja paine puhua tavalla, joka ei tunnu omalta, eivät kannusta naisia tarttumaan tilaisuuksiin puhua julkisesti. Moni haastateltavista ihmetteli myös sitä, miten miehet voivat tehdä virheitä tai puhua heidän mielestään jopa huonosti, mutta silti päivästä toiseen jatkavat julkisessa tilassa puhumista. Naisten kuvailussa on piirteitä sisäistetyistä paremmuudesta ja huonommuudesta, joilla tarkoitetaan sitä, että osa ihmisistä on sisäistänyt omaavansa enemmän valtaa tai oikeuksia kuin toiset, ja toiset taas ovat sisäistäneet oikeuden vähempään (Schirch 2012, 51). Vaikka miehet eivät välttämättä olisi sisäistäneet varsinaista paremmuutta, niin useiden haastateltavien kuvaamassa käyttäytymisessä on sekä miesten, että naisten osalta sisäistettyjä piirteitä, jotka vaikuttavat siihen, miten vapautuneesti he voivat julkisessa tilanteessa toimia.

Näin paljon miehiä, joilla oli vaikeuksia ilmaista itsenään julkisesti, mutta silti he puhuivat. Siis mietin, hitto vie, mikä miehissä on, että he sanovat, minun täytyy tehdä tämä niin teen sen, vaikka tekisin sen huonosti, teen sen. Naiset taas, ei ei, jätän väliin. Emme tehneet sitä ja se siitä. No, me halusimme, että olisi naisia, mutta on totta, että oli hyvin vaikeaa saada naisia puhumaan liikkeen puolesta. (Haastateltava 2)

Ehkä joskus julkisuudessa, luulen että joissakin tilaisuuksissa on ollut enemmän miehiä kuin naisia, mutta ehkä myös siksi, että usein me naiset tunnemme itsemme pieniksi. Miehet aina uskovat pystyvänsä kaikkeen... Mutta esimerkiksi kun meille annettiin eräs merkittävä palkinto, niin silloin puheen luki nainen ja sitä paitsi nuori. (Haastateltava 4)

Mutta kukaan meistä naisista ei nähnyt itseään siinä roolissa. Tämä liittyy rooleihin, koska kaikki on rakennettu miesten toiminnalle, miesten puhetyyli, joka on hyvin konkreettinen poliittinen analyysi, tapa puhua. (Haastateltava 6)

Eräs naisista myös kertoi huomanneensa, että keskustelutilaisuuksissa kahden mieskeskustelijan välillä on aina jonkin tasoinen kilpailu, vaikka keskustelu ei olisikaan riitaisa. Hän kertoi myös itse pyrkivänsä järjestämään keskustelutilaisuuksia naisten kesken, sillä hänen kokemuksensa mukaan naiset usein pyrkivät täydentämään toisiaan ja tekevät yhteistyötä, vaikka olisivatkin eri mieltä keskenään. Hänen tavoitteenaan on myös etsiä keskusteluihin ihmisiä erilaisista taustoista, jotta keskustelut olisivat mahdollisimman inklusiivisia ja vaihtelevia. Kyse ei myöskään ole vain naisten osallistamisesta, vaan siitä, että keskustelun tyylin ja agendan maskuliinisuutta purettaisiin. On

vaikeaa tulla kuulluksi, jos ei imitoi maskuliinista diskurssia, mutta keskustelukulttuuri kaipaa erilaisia ääniä, tyylejä ja haastateltava nainen haluaakin kannustaa oman äänensävyä löytämiseen.

Weatherallin (2002, 7) mukaan sukupuolten välisten puhetyylien erot eivät johdu biologisista eroista, vaan sukupuolta tuotetaan ja pidetään yllä puheen, sosiaalisen kanssakäymisen, käytäntöjen ja instituutionaalisten rakenteiden kautta. Se, mikä mielletään miehekkäänä ja naisellisena on myös ajasta ja kulttuurista riippuvaista. Analyysissä en näe feminiinisen ja maskuliinisen diskurssin olevan tiukasta määriteltyjä, luonnollisia diskursseja, vaan koen mielekkäämpänä tutkia sitä, miten naiset kokevat, että heidän odotetaan puhuvan tai miten yhteiskunta haluaa heidän puhuvan, jotta he tulisivat kuulluksi. Miesten ja naisten puhetta arvioidaan yhteiskunnan normien perusteella, ja yleensä miesten puhe nähdään toivottavampana. (Mt., 152.) Haastattelujen perusteella näen, että miehiseksi mielletty puhe on toivottavaa erityisesti silloin, kun kyseessä on johto- tai edustusroolissa toimiminen.

5.2.4. Naisten rooli puoluepolitiikassa

Meillä naisilla ei ollut mitään roolia. Sen vuoksi päätimme, että haluamme osallistua ja pyytämättä lupaa tai riippumatta miehistä. Me haluamme edistää rauhaa autonomisesti ja itsenäisesti. Miten? Kokoontumalla yhteen, pohtimalla, reflektoidulla ja osallistamalla nuorisoa, jolla on vielä runsaasti poliittista lastia. (Haastateltava 7)

Puoluepolitiikassa mukana olleet naiset kokivat haastattelutulosten perusteella huomattavasti enemmän suoraa sukupuoleen perustuvaa syrjintää, kuin muissa organisaatioissa toimineet. Naiset aktivoituivat siksi, että he kokivat miesten omineen konfliktin, ja täten naiset kokoontuivat yhteen yli puoluerajojen edistämään rauhaa. He halusivat myös edistää kansalaisyhteiskunnan naisten näkemyksiä ja roolia konfliktin rauhanomaisessa ratkaisussa. Naiset myös laativat dokumentin, jossa he lausuvat näkemyksensä siitä, miten konflikti tulisi ratkaista ja dokumentti saavutti paljon painoarvoa. Tulehtuneessa poliittisessa ilmapiirissä naisten yli puoluerajat ylittävä yhteistyö toimi esimerkkinä siitä, miten kansalaiset voivat myös lähentyä ja kunnioittaa toisiaan erimielisyyksistä huolimatta. Eräs haastateltavista kertoi olleensa mukana politiikassa pitkään, jo nuorena naisena, ja hänen mukaansa poliittinen ura oli ollut paljon helpompi nuorille miehille, kuin naisille. Parlamentissa tematiikat jaettiin sukupuolittuneesti, ja naisille jätettiin yleensä sosiaaliset teemat, opetus ja kulttuuri, sillä miehet eivät arvostaneet kyseisiä aiheita. Haastateltava nainen kuitenkin koki tämän lähentäneen naisia kansalaisyhteiskunnan kanssa, sillä kansalaiset kokivat, että naiset olivat vastuussa heitä eniten koskettavista asioista.

Samassa puolueessa toimivien miesten reaktiot naisten yhteistyöhön olivat vähätteleviä ja kyseenalaistavia. Naisten toimia ei uskallettu vastustaa, sillä joidenkin puolueiden osalta naisia kannustettiin ja tuettiin ylemmiltä johdon tasoilta. Erään puolueen miespoliitikot naureskelivat naisten puoluerajat ylittävälle yhteistyölle ja kutsuivat niitä ”naisten jutuiksi”. Samalla he olivat kuitenkin uteliaita ja kyselivät naisilta kokouksien jälkeen, mistä he olivat keskenään puhuneet. Yleisesti miespoliitikot eivät kuitenkaan uskoneet naisten yhteistyön johtavan mihinkään merkittävään. Poliitikkona työskennellyt nainen ei kokenut, että vähättelevä suhtautuminen olisi johtunut pelkästään siitä, että he olivat naisia, vaan ennen kaikkea siitä, että puoluepolitiikassa itsenäistä toimijuutta ei katsota hyvällä. Poliitikkojen odotetaan pitäytyvän puolueen linjassa ja olevan kontrolloitavissa.

Minulle oli selvää, että niin kuin ETA ei voi ehdollistaa elämäni, niin ei voi puolueenikaan sanella minulle, mitä minun pitäisi tehdä. Se on aina ollut selvää minulle. Ja olen aina uskonut, että politiikan pitää olla rohkeaa, muutokseen pyrkivää ja sen tulee käyttää uutta ja erilaista diskurssia. Ja niin sen tein. Heitä ehkä häiritsi, että olimme naisia, mutta ennen kaikkea heitä häiritsi se, että emme totelleet heidän käskyjään. (Haastateltava 7)

Yksi naisista toi haastattelussaan esille sen, että puolueiden miesten lisäksi tiedotusvälineet suhtautuivat puoluerajat ylittävään yhteistyöhön erittäin huonosti. Yhteistyö nostettiin tiedotusvälineiden toimesta esille aina negatiivisessa valossa ja sitä suoranaisesti pilkattiin. Erityisesti Baskimaan itsenäisyyttä kannattavien ja espanjalaispuolueiden poliitikkojen keskinäinen ystävyys sai osakseen negatiivista huomiota. Haastateltava nainen kuitenkin näki puoluerajat ylittävät ystävyyssuhteet normaaleina, sillä poliitikot tekevät vuosikausia yhteistyötä keskenään. Hänen mielestään tiedotusvälineillä pitäisi olla välittäjän rooli, ja Baskimaan konfliktin yhteydessä hän ei kokenut niiden toimivan vastuullisesti. Tiedotusvälineet pyrkivät aktiivisesti vahvistamaan polarisaatiota, ja yhteistyön julkistaminen oli hyvin riskialtista, sillä odotettavissa oli täystyrmäys tiedotusvälineiden taholta. Vastoin valtavirtaa toimiminen vaati siis huomattavaa rohkeutta.

Minä olen elänyt tämän konfliktin myös lehdistön ehdollistamana. Koska kun meidät nähtiin yhdessä, se oli uutinen ja meidät maalattiin negatiivisessa valossa. Tarkoitin, että kun parlamentissa eri puolueiden edustajat allekirjoittivat jotakin tai heillä oli jokin yhteisymmärrys, se muutettiin uutiseksi mutta aina negatiivisella otsikolla. Lopulta lehdistö siis myös on ruokkinut kommunikaatiovaikeuksia ja mielestäni lehdistön roolin tulisi aina olla edistävä, eikö vain? (Haastateltava 8)

5.2.5. YK:n päätöslauselma 1325

Moni naisista kertoi, että YK:n päätöslauselma ”Naiset, rauha ja turvallisuus” ei koskaan tullut puheeksi heidän organisaatioissaan tai edes rauhanprosessissa. Joissakin liikkeissä naiset olivat huomioineet sen keskenään, ja rauhantutkimuksen piireissä päätöslauselmasta keskusteltiin. Päätöslauselma oli eräälle naiselle tuttu opintojen vuoksi, mutta hänen organisaatioissaan siitä ei puhuttu ja mikäli naisten osallistumisen otti esille, se nähtiin vain feministin puheina. Naisten osallistumista ei nähty sellaisena asiana, jonka toteuttamisessa olisi kiirettä, sillä tärkeintä oli rauhansopimuksen saavuttaminen. Päätöslauselman toimeenpanoa ei siis nähty monien tahojen osalta prosessina, jota pitäisi toteuttaa rauhanprosessin jokaisessa vaiheessa. Naiset olivat siis pitkälti itse vastuussa päätöslauselman ja naisten osallistumisoikeuden nostamisesta keskusteluun. Vaikka päätöslauselma nähtiin merkittävänä askeleena, moni naisista kuitenkin koki, ettei se ollut syy naisten pyrkimykseen osallistua rauhanrakennukseen, vaan tarve syntyi heidän arjestaan ja elämästään.

5.2.6. Naisten aseman muutos ja feminismin ”boom”

Useat haastateltavista kertoivat feminismiin suostuneen lisääntymisen parantaneen naisten asemaa huomattavasti. Feminismistä ja yhdenvertaisesta osallistumisesta puhuvat nyt useammat tahot, ja täten niiden edistäminen ei jää vain harvojen vastuulle. Eräs haastatelluista kokee, että nuorten feministien tapa ottaa tilaa itselleen on auttanut normalisoimaan erilaisia lähestymistapoja ja tehnyt osallistumisesta erilaisille naisille helpompaa. Naisten osallistumisessa ei tulisi olla yhtä oikeaa mallia, vaan jokaisen pitäisi pystyä ilmaisemaan itseään haluamallaan tavalla. Monet naiset myös korostavat sitä, että naiset eivät luonnostaan ole rauhanomaisia, vaan he voivat olla mitä he haluavat olla.

Olen hyvin kateellinen nuorille feministin naisille täällä, kun näen miten he puhuvat julkisesti tai miten he ottavat tilaa itselleen. Itse en pystyisi siihen, ei, ja miten tietyt asiat eivät kiinnosta heitä pätkäkään. Tarkoitan, että olen niin sosialisoitu tietyissä asioissa, että minulle olisi valtava harjoitus taistella kaikkia niitä asioita vastaan, ja näen heidät ja rakastun. Se tapa ottaa tilaa eri tavalla, mikä ei ole parempi eikä huonompi. Näen heidät ja tulen kateelliseksi, että he pystyvät ottamaan tilan sillä tavalla. Emme ole tietoisia siitä, kuinka varovaisia olemme, jotta emme häiritsisi, jotta emme satuttaisi... Eli se, mitä puhuimme olosuhteiden luomisesta, no, en tiedä tulemmeko joskus myös puhumaan sillä tavalla, mutta nyt me tiedämme jo, että niin voi tehdä. On toinen asia, mitä meiltä vaatii antaa lupa itsellemme, ehkä emme niin kuin he, mutta ainakin aukeaa vähän enemmän mahdollisuuksia. (Haastateltava 9)

Vaikka naiset kritisoivat “kukkamaljakkona” osallistumista lehdistötilaisuuksiin, näki osa heistä silti naisten vähäisenkin näkyvyyden edistäneen naisten osallistumista, sillä ainakin katsojat näkivät, että naisia oli tilaisuuksissa läsnä. Uudet sukupolvet ovat täten hiljalleen alkaneet normalisoida naisten läsnäoloa ja osallistumista, mutta yksilölle on raskasta tietää olevansa läsnä vain kiintiön vuoksi. Edistystä ei ole tapahtunut vain naisten osallistumisen suhteen, mutta myös rauhaan liittyvien teemojen arvostus on kasvanut, ja esimerkiksi rauhanrakennusta ja horisontaaleja työtapoja arvostetaan aiempaa enemmän ja niiden merkitys tunnustetaan laajemmin. Kyse on siis perusteellisemmasta muutoksesta, jonka tavoitteena on purkaa hyvin laajalti sisäistettyjä ja normalisoituja maskuliinisia rakenteita yhteiskunnassa.

5.3. Ruohonjuuritason ja poliittisen tason välinen suhde

Erään haastateltavan mukaan rauhan teemoista puhuminen oli vaikeampaa erityisesti 80-luvulla, kun tarvetta rauhantutkimukselle ja -rakentamiselle ei vielä täysin ymmärretty. Tämä aiheutti myös etäisyyttä rauhaa edistävien tahojen ja politiikan korkean tason välille. Konfliktinratkaisuun osallistuminen oli myös tavoittamattomissa, sillä korkea taso oli sulkeutunut kansalaisyhteiskunnalta ja konfliktia pyrittiin ratkaisemaan salassa. Vuosien mittaan ymmärrys rauhanrakennuksesta ja sen tarpeesta on kuitenkin lisääntynyt, ja sen tärkeys tunnustetaan nyt paremmin osana rauhanprosessia ja rauhansopimusten ylläpitoa. Myös terminä rauha nähdään laajempänä kuin ennen, sillä aiemmin rauha ymmärrettiin vain väkivallattomuutena. Nyt rauhan käsite ymmärretään positiivisena rauhana, eli laajempänä ja sen yhteys muihin normatiivisiin käsitteisiin, kuten ihmisoikeuksien ja yhdenvertaisuuden toteutumiseen tunnustetaan. Rauhanprosessien ei enää nähdä koskevan vain korkeaa tasoa rauhansopimuksineen, vaan ruohonjuuritason toimijuuden merkitys on kasvanut. Lisäksi yksilön rooli on aiempaa aktiivisempi ja osallistuvampi. Ymmärrys rauhan käsitteestä on siis lisännyt myös rauhaa edistävien toimijoiden toimintatilaa ja arvostusta yhteiskunnassa.

Baskimaan konfliktin rauhanprosessissa ruohonjuuritason toimijat eivät kokeneet saaneensa yhtä paljon näkyvyyttä, kuin rauhaa neuvotelleet poliitikot. Ruohonjuuritason liikkeitä oli kuitenkin runsaasti läpi konfliktin ja positiivista rauhaa vahvistavia rakenteita pyrittiin jatkuvasti lisäämään kansalaisyhteiskunnan toimesta. Eräs haastateltavista naisista totesi, että kansalaisyhteiskunta saa hyvin paljon kritiikkiä hiljaisuudestaan, mutta toisaalta on epäreilua yleistää, ettei baskiyhteiskunta olisi tehnyt mitään rauhan eteen. Monet eivät uskaltaneet asettua julkisesti ETA:a vastaan, ja toisaalta yhteiskunnassa vallitsi käsitys, että ruohonjuuritasolta on vaikeaa saavuttaa muutosta, sillä konflikti ratkaistaan tasolla, joihin heillä ei ole pääsyä. Monet haastateltavista kuitenkin totesivat

kansalaisyhteiskunnalla olleen ratkaiseva rooli ETA:n toiminnan päättymisessä. Ilman yhteiskunnan tukea ei kestävää rauhaa oltaisi voitu saavuttaa. Rauhanliikkeet veivät myös ETA:n toimintatilaa kaduilla ja rohkaisivat kansalaisia toimimaan. Tämä on myös varmasti yksi syy siihen, miksi ETA ja sen kannattajat suhtautuivat niin negatiivisesti rauhanliikkeisiin. Rauhanliikkeiden kritisoinnissa argumentteja oli vaikea löytää, sillä vakiintuneimmat liikkeet vastustivat kaikkiin ihmisiin kohdistuvaa väkivaltaa.

Rauhanliikkeiden puolueettomuuteen pyrkivä sanoma aiheutti kuitenkin myös ongelmia, sillä polarisoituneessa yhteiskunnassa on vaikea saada tukea, kun ei mahdu ”kahden vastapuolen” asetelmaan. Liikkeet nähtiin usein myös liian idealistisina ja monet liikkeet kokivat, ettei poliittinen taso ottanut liikkeitä tosissaan heidän toimintansa alussa. Lopulta tarve liikkeille tunnustettiin, mutta ideologiaa ei nähty realistisena. Monet naiset kokivatkin, että poliittinen taho kuunteli heitä ja vastaanotti heidän sanomastaan sen osan, mikä palveli heidän omia poliittisia tavoitteitaan. Joskus liikkeet kokivat, että poliitikot yrittivät ohjata heidän toimintaansa haluamaansa suuntaan. Toiminta ja filosofia oli kuitenkin tarkkaan harkittua ja pitkän reflektoinnin tulos, minkä vuoksi ohjausyritykset olivat turhia.

He kuuntelivat erityisesti sen osan, mikä heitä kiinnosti eli ETA:a vastustavan osan. Teoreettinen näkemyksemme rauhasta ja ihmisoikeuksista oli heidän mielestään teoreettisesti oikein, mutta heidän mielestään se ei ollut käytännöllinen, se ei ollut mahdollista... (Haastateltava 10)

Heidän mielestään oli mielenkiintoista, että oli olemassa tällainen liike, he tunnustivat meidän kykymme mobilisoida yhteiskuntaa, tavallaan kuin auktoriteetti yhteiskunnalle, ja joissakin tapauksissa he halusivat jopa ohjata toimintaamme heille hyödylliseksi. Siihen emme suostuneet, ei. (Haastateltava 10)

Puoluepolitiikassa mukana olleet naiset kertoivat myös, että kansalaisyhteiskunnan ja poliitikkojen välillä on perinteisesti ollut etäisyyttä. Poliitikot väittävät tarvitsevansa kansalaisyhteiskuntaa, mutta lopulta heitä pelottaa antaa kansalaisten päättää asioista. Haastateltavan poliitikon mukaan kansalaisyhteiskuntaa ei oikeasti arvosteta, ja kansalaisten älykkyyttä ja kykyä osallistua päätöksentekoon ei tunnisteta. Kansalaisten toivotaan aktivoituvan vain vaalien aikaan, mutta niiden välisinä aikoina osallistumisesta ei kaivata. Oman rauhanliikkeensä perustaneet naispoliitikot kokivat, että tämän pitää muuttua ja kansalaisyhteiskunnalla tulisi olla merkittävä ja aktiivinen rooli rauhanprosessissa. Kansalaisten ei tulisi toimia vain poliitikkojen vahtikoirina, vaan aidosti jakaa

prosessi yhdessä poliitikkojen kanssa. Haastateltavan poliitikon mukaan yhteiskunta on aina askeleen politiikkaa ja päätöksentekoa edellä, ja tätä tulisi aidosti kunnioittaa ja hyödyntää.

Mielestäni poliitikkojen diskurssin mukaan tarvitaan tämän tyyliä liikkeitä, mutta sitten he eivät ole valmiita sitoutumaan siihen, että kansalaisyhteiskunta tekisi päätöksiä. Tarkoitan, että heillä pitää olla aina tietty kontrolli asioista. Eli poliittinen taso oli tietyllä tavalla etäinen. (Haastateltava 6)

Yksi naisista totesi baskiyhteiskunnalla olevan myös etäinen suhde Espanjan kansalliseen politiikkaan, sillä konfliktia, ETA:a ja sen uhreja käytetään jatkuvasti väittelyissä ”poliittisena poseerauksena”. Omassa kandidaatin tutkielmassani tutkin Baskimaan konfliktiin liittyviä poliittisia diskursseja Baskimaan ja Espanjan parlamenteissa rauhan ajalta, eli vuodesta 2011 vuoteen 2017. Arvioin konfliktin jälkeisen sovintoprosessin etenemistä poliittisten diskurssien perusteella, ja oli selvää, että diskurssit olivat pääosin hyvin riittäviä ja pitivät yllä konfliktin aikaisia asetelmia. Poliittisen tason tutkimisen jälkeen koin, että konfliktia voi ymmärtää parhaiten tutkimalla yhteiskunnan kokemuksia poliittisten diskurssien sijaan. Pro gradu -tutkielmani myötä olenkin huomannut, että aiemmin tutkimani diskurssit kertovat vain hyvin pienen osan siitä, mitä yhteiskunnassa on tapahtunut ja miten ihmiset ovat kokeneet sen.

Uskon, että se etäännyttää meitä politiikasta, siis, millä planeetalla nämä ihmiset oikein elävät. He pelaavat sitä peliä. Espanjan tasolla on totta, että se näkyy, koska he käyttävät ETA:a ja ”etarraa”⁵ ilman, että heillä on hajuakaan... Se on poliittista poseerausta. En usko, että se auttaa yhtään. (Haastateltava 6)

Poliittista dialogia edistäneissä organisaatioissa mukana olleet naiset kokivat toimintansa alkuvaiheessa dialogin lähes mahdottomaksi. Myöhemminkin konfliktissa oli vaiheita, jolloin poliittinen ilmapiiri oli erittäin tulehtunut, mutta lopulta dialogin merkitys tunnustettiin ja fasilitaattorit kykenivät kokoontumaan poliitikkojen kanssa ja saivat heitä tapaamaan toisiaan. Joskus dialogiin pyrkivät liikkeet joutuivat myös sopeutumaan korkean tason toimintatyyliin, sillä keskustelut piti pitää salaisina tiettyyn vaiheeseen asti. Edes kaikki organisaation sisällä eivät voineet aina olla tietoisia siitä, millaista dialogia käytiin ja keiden välillä. Vaikeuksista huolimatta näissä organisaatioissa toimineet naiset kokivat, että toiminta tuotti tulosta ja luodut keskusteluyhteydet edistivät rauhaa, sillä kuten eräs naisista totesi, keskustelukumppania on vaikeampi tappaa kuin vihollista. Keskusteluyhteyksiä luotiinkin monilla eri tasoilla ja myös kansalaisyhteiskunnalle

---

⁵ Nimitys, jota käytetään ETA:n jäsenistä.

tuotettiin mahdollisuuksia käydä dialogia erimielisten kesken, mikä taas voi johtaa yhteisymmärryksen ja rinnakkaiselon rakentamiseen.

Haastateltavien naisten kesken oli kuitenkin jonkin verran erimielisyyksiä siitä, millainen rooli dialogilla tulisi olla. Osa liikkeistä korosti sitä, että dialogissa tulisi erottaa keskenään poliittinen ja väkivaltainen konflikti, eli dialogissa ei kuuluisi tehdä myönnytyksiä poliittisen konfliktin suhteen, jotta väkivalta loppuisi. Tämä myös lopulta toteutui, sillä myönnytyksiä ei tehty. Whitfieldin (2014, 348) mukaan dialogia ei pitäisi ymmärtää terroristien kanssa neuvotteluna. Tutkijoidenkaan keskuudessa ei kuitenkaan ole yhteisymmärrystä siitä, onko dialogi automaattinen osoitus dialogin toisen osapuolen legitimoimisesta. Osa tutkijoista on sitä mieltä, että dialogia kannattaa aina yrittää, kun taas toiset pitäisivät dialogia toivottavana vain silloin, kun osapuolten arvoissa ei ole perustavanlaatuisia eroja. (Rieker & Thune 2015, 9.)

Vaikka viimeinen 2000-luvun alun dialogi ei varsinaisesti ratkaissut konfliktia, niin sen nähdään kuitenkin tuoneen merkittäviä puoluepoliittisia toimijoita yhteen. Dialogissa oli myös mukana ulkopuolisia rauhanvälittäjiä. Ulkopuolinen rauhanvälittäjä mietitytti erityisesti rauhantutkimuksen parissa työskenteleviä, sillä kansalaisyhteiskunnan toimet eivät ole saaneet ansaitsemaansa huomiota, mutta rauhanvälittäjät ja dialogia käyneet poliitikot sitäkin enemmän. Ulkopuolinen apu sinänsä ei ole huono asia, jos se tapahtuu paikallisten ehdoilla ja tukee heidän emansipaatiotaan. Rauhanvälitys on usein kuitenkin jopa kolonialistista, jos sen tarkoituksena on pelastaa heikommassa tilanteessa olevat ja huonosti toteutettuna se voi olla jopa haitallista konfliktille. Paikallinen omistajuus on termi, jota käytetään usein rauhanprosesseista ja -neuvotteluista puhuttaessa, mutta se myös ymmärretään eri tavoilla. Olssonin ja Jarstadin (2011, 89–90) mukaan paikallisella omistajuudella voidaan tarkoittaa eri toimijoita, ja on eri asia puhua valtiosta paikallisena omistajana kuin kansalaisista, ja se, kenelle paikallinen omistajuus annetaan voi määritellä suurestikin maan tulevaisuuden. Koopmans (2018, 186) esittää, että paikallisen omistajuuden ei tulisi tarkoittaa sitä, että ulkopuolinen rauhanvälittäjä ei johda prosessia, vaan sitä, että paikallinen yhteisö on myös sitoutunut rauhanprosessiin. Välittäjä voi vahvistaa paikallista omistajuutta tarvittavan avoimuuden ja kärsivällisyyden kautta, sekä ottamalla huomioon erilaiset paikalliset näkemykset ja ehdotukset konfliktin ratkaisemisesta. (Mt., 186.)

Monet naisista kokivat, että ETA:n loppu oli lopulta usean tekijän summa. Sekä kansalaisyhteiskunta, poliisi, että politiikka vaikuttivat väkivaltaisen konfliktin loppumiseen ja ennen kaikkea ratkaisevaa oli se, että ETA menetti myös nationalistisen vasemmiston tuen. Toki osa heistä tuki ETA:a loppuun

saakka, mutta nationalistinen vasemmisto tuomitsi väkivallan julkisesti vuonna 2011 ja monien asenteet muuttuivat hiljalleen. Huomattiin, ettei terrorismi johtanut mihinkään ja se aiheutti tuskaa koko yhteiskunnalle. Tämä yhdistyi myös siihen, että hiljainen osa kansalaisyhteiskuntaa pieneni ja ETA:a vastustettiin aktiivisemmin ja äänekkäämmin kuin aiemmin. Whitfield (2014, 342) korostaa ETA:n yhteyttä nationalistiseen vasemmistoon, joka toimi liikkeen pohjana. Vaikka ETA:a ja nationalistista vasemmistoa ei tulisi nähdä synonyymeinä toisilleen, ei läheisiä ja kestäviä siteitä näiden kahden välillä voi kieltää. Nationalistisella vasemmistolla oli siis keskeinen rooli sekä ETA:n toimintakyvyn säilymisessä, että sen päätymisessä.

5.4. Tulevaisuus ja uudet sukupolvet: väkivaltaisen konfliktin perintö

Väkivaltaisen konfliktin ja ETA:n toiminnan päätyttyä jäljelle on jäänyt poliittinen konflikti Baskimaan itsenäisyydestä sekä konfliktin aiheuttamat valtaiset seuraukset baskiyhteiskunnassa. Monilla baskeilla on edelleen vahva nationalistinen identiteetti, ja itsenäisyshaaveet elävät separatistien mielessä ja politiikassa. Jotkut haastatelluista naisista mainitsivat, että poliittinen konflikti on täysin normaalia yhteiskunnassa. Schnabelin ja Tabyshalievan (2012, 9) mukaan ilman konfliktia yhteiskunta ei voi muuttua, edetä tai kohdata uudenlaisia haasteita. Konfliktit tulisi kuitenkin oppia ratkaisemaan ilman väkivaltaan johtavaa kilpailua vallasta, auktoriteetista ja resursseista.

Konfliktin sovintoprosessissa ja yhteiselon jälleenrakentamisessa tulee kestämään vielä kauan aikaa ja se tulee vaatimaan asennemuutoksia sekä aktiivista rauhanrakennusta. Suurimpina jäljelle jääneinä ongelmina haastatellut naiset näkivät nationalistisen vasemmiston ja ETA:n asenteen, ja liikkeen ei koeta aidosti pyytäneen anteeksi tekojaan. Erityisesti vuonna 2018 julkaistussa anteeksipyyntönsä huomiota herätti se, että ETA mainitsi erikseen ”viattomat uhrit”, antaen siis ymmärtää, että osa uhreista ei ollut viattomia. Nationalistisen vasemmiston poliitikkojen ei myöskään nähdä myöntäneen, että ETA:n toimet olivat väärin. Osa naisista korosti, että he eivät edes odota anteeksipyyntöä, vaan sitä, että ETA:a kannattaneet myöntäisivät, että terroriteot olivat väärin ja niitä ei olisi saanut tapahtua. Nationalistiselta vasemmistolta odotetaan siis vielä syvempää reflektiota konfliktista ja ETA:n teoista. Lisäksi vankilasta päässeet ETA:n jäsenet otetaan vastaan sankareina ja heille järjestetään suuria tilaisuuksia, mikä satuttaa uhreja yhä tänä päivänä. Eräs naisista kuitenkin pohti, että vaikka tekojen vääryyttä ei ole myönnetty, hän uskoo silti kaikkien ymmärtävän, että ETA toimi väärin.

Sanoisin kyllä, että on olemassa yleinen ymmärrys siitä, mutta se on toinen asia, että tullaanko ikinä sanomaan ääneen, että tapahtuneelle ei ollut syytä ja että se oli väärin, sen ei olisi ikinä pitänyt tapahtua. On toinen asia, että se diskurssi olisi julkista ja että se tunnustettaisiin... Uskon, ettei nationalistinen vasemmisto tule ikinä tekemään sitä. Mutta se ei tarkoita, etteivätkö he ajattelisi niin. Uskon, että he ymmärtävät sen, vaikka he eivät sano sitä julkisesti. Koska mikään heidän tavoitteistaan ei toteutunut. (Haastateltava 7)

Yhteiskunta ei myöskään ole saavuttanut yhteisymmärrystä siitä, mitä konfliktissa todella tapahtui ja tämä on aiheuttanut esimerkiksi vaikeuksia opettaa konfliktista kouluissa. Siinä missä nationalistista vasemmistoa syytetään siitä, ettei ETA:n toimia ole tuomittu, kokevat useat myös ongelmalliseksi sen, ettei Espanjan valtio ole tunnustanut GAL-liikkeen uhreja ja useat sen taustalla toimineet eivät ole joutuneet vastuuseen teoistaan. Lisäksi sisällissodan ja Francon ajan tapahtumista on peritty yli sukupolvien kestäneitä haavoja, joiden suhteen valtion ei koeta hyvittäneen tekoja. Yksi vääryyksistä on monen haastateltavan mukaan myös se, että vankilassa olevia ETA:n jäseniä ei vielä siirretty lähemmäs Baskimaata. Lisäksi konflikti rikkoi monia ihmissuhteita ja jätti jälkensä baskien rinnakkaiseloon, ja tämän vuoksi sovinnon eteen on tehtävä vielä paljon työtä.

Minun mielestäni olemme kaikki jo väsyneet siihen kaikkeen. Mutta silti, organisaatiossani jatkamme työskentelyä tämän suhteen koska on ihmisiä, jotka sanovat, että tästä on jo päästy yli, no, mutta kun työskentelemme ryhmien kanssa tämän teeman parissa niin näemme, että vielä on haavoja, vielä on ihmisiä joihin tämä asia vaikuttaa heidän arjessaan koska ihmissuhteita on rikkoutunut. Ja jotta se ei toistuisi, on tärkeää jälleenrakentaa sitä, mikä rikkoutui. Koska muuten olisimme yhä polarisoituneissa juoksuhaudoissa ja no, mikä vain kipinä voi aktivoida konfliktin. Mutta uskon, että olemme erityisen rokotettuja vastaavia tilanteita varten. (Haastateltava 6)

Kysymykseeni siitä, voisiko konflikti heidän mielestään uusiutua, naiset vastasivat yksimielisesti, että he eivät usko sen olevan enää mahdollista. Konflikti jätti yhteiskuntaan pysyvän jäljen ja asiat ovat nyt paljon paremmin, vaikka itsenäisyyttä ei saavutettu. Baskimaalla on edelleen vahva autonomia ja suurin osa separatisteista tuomitsee väkivallan keinona saavuttaa itsenäisyys. Tukea ETA:n kaltaiselle liikkeelle ei siis olisi tarpeeksi. Yhteiskunnassa myös opittiin, että erimielisiä ei voida pakottaa muuttamaan mieltään. Uudet sukupolvet eivät myöskään kannata sisällissodan ja Francon diktatuurin aikaisia taakkoja. Osa naisista kuitenkin totesi pelkäävänsä sitä, että uudet sukupolvet perivät vanhat vihollisuudet perheiltään. Lisäksi nuoret voivat pahoin, ja täten heidän pelätään olevan helpommin motivoitavissa väkivaltaisiin liikkeisiin osallistumiseen. Kuten monissa

muissa maissa, äärioikeisto on myös Espanjassa noussut merkittävästi viime vuosina ja eräs Francon ajan kokeneista naisista totesikin, että häntä pelottaa, kun kuulee äärioikeistopuolue Voxin diskurssia, ja se muistuttaa häntä diktatuurista. Poliittinen diskurssi on myös Baskimaan konfliktin suhteen ollut polarisoitunutta, mutta politiikassa pitkään mukana ollut nainen uskoo yhteiskunnan olevan poliittista diskurssia pidemmällä sovintoprosessissa.

Uskon, että baskiyhteiskunta on tehnyt sovintoa hiljaisuudessa. Yhdet ja toiset. Paljon enemmän, kuin poliittinen diskurssi. Ja että jollain tavalla on annettu anteeksi enemmän, kuin poliittisella tasolla ja mitä poliittinen diskurssi antaa ymmärtää. (Haastateltava 7)

Haastateltavien naisten mukaan uudet sukupolvet elävät hyvin erilaista todellisuutta kuin he, ja tilanne on huomattavasti parempi tänä päivänä kuin heidän nuoruudessaan. Monet kuitenkin ovat huolissaan siitä, että nuoret eivät tiedä tarpeeksi konfliktista, ja myös romantisoinnin riski on olemassa. Koska konfliktin tapahtumista ei olla saavutettu yhteisymmärrystä, ei kouluissa ole yhtenäistä opetussuunnitelmaa sen suhteen ja täten opetus on hyvin vaihtelevaa.

Mielestäni konfliktista ei ole kerrottu tarpeeksi nuorille, sillä kouluissa ei ole opetusohjelmia, tästä aiheesta ei puhuta. Siitä, mitä meille tapahtui. On joitain opettajia, jotka omasta aloitteestaan puhuvat aiheesta, mutta... Vähän aikaa sitten Baskimaan hallitus esitteli opetusohjelman, mutta se oli suuri polemiikki, joka puolelta... Joten luulen, että he sulki sen johonkin laatikkoon tai pakastimeen. Ja se osoittaa myös, että tämä aihe saa aikaan sellaisia jännitteitä tiedotusvälineissä, no, nuori henkilö näkee sen ja miettii mistä on kyse. Se myös viestii heille, että tästä aiheesta ei kannata puhua, siitä aiheutuu paljon jännitteitä, mielestäni tarkoittamattaan viestitetään asioita. Joskus perittyjen vihollisuuksien muodossa, kuin että nämä ihmiset eivät ole hyviä. Perit tiettyjä logiikkoja vihollisista, ilman, että nuorena tiedät miksi ja mitä taustalla on, ja se on vaarallista. (Haastateltava 6)

Moni naisista pohti, että yksi suurimmista tarpeista konfliktin jälkeisissä tilanteissa on syvälinen reflektio ja konfliktin yhdistäminen muihin ihmisoikeuksiin liittyviin ongelmiin. Nuorille ei pitäisi vain kertoa, mitä tapahtui, vaan tapahtunut pitäisi yhdistää nuorille ajankohtaisiin teemoihin. Indoktrinointi ei johda pitkälle, vaan sen sijaan uusille sukupolville tulisi tarjota työkaluja kohtaamaan konflikteja ja ongelmia elämässä. Pitää myös pohtia, miksi konflikti pitää muistaa, ja se muisto ei saisi jäädä erilliseksi muusta elämästä. Nuorilla tulisi myös olla syvälinen ymmärrys siitä, miksi muita ei saa uhata väkivallalla omien poliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Konfliktista pitäisi myös oppia konfliktinratkaisua ja ihmiselämän arvostamista muissakin yhteyksissä. Eräs

naisista myös pohti, että erityisesti koronaviruspandemia on osoittanut, että ihmiselämä ei kaikissa tilanteissa ole prioriteetti, ja että kaikkien elämä ei lopulta ole saman arvoinen, jos valitsemme, kuka saa elää.

Nuoret sukupolvet eivät tiedä mitään siitä mitä tapahtui tai he tietävät hyvin vähän. Sitä paitsi, on olemassa tiettyjen asenteiden romantisoinnin riski. En sinänsä usko, että konflikti uusiutuisi sellaisena kuin minun sukupolveni eli sen, mutta mielestäni meidän pitäisi oppia siitä enemmän. Tarkoitan, että lopulta olemme mielestäni oppineet hyvin vähän konfliktistamme, jos emme kykene yhdistämään sitä esimerkiksi Lesboksen pakolaisiin. Tarkoitan, että sen pitäisi olla myös mahdollisuus reflektoida laajemmin ihmisoikeuksia ja sitä, miten hallitsemme ulkoisia ja sisäisiä konflikteja. (Haastateltava 9)

Meidän täytyy pohtia, mikä saa yhteiskunnan äänestämään äärioikeistoa. Mikä saa yhteiskunnan luottamaan äänensä, tarkoitan, luottamaan oman ja naapureidensa rinnakkaiselon hallinnan näille ryhmille. (Haastateltava 1)

Sovintoprosessissa tärkeää on lisäksi se, että käydään keskustelua sukupolvien välillä niin, että asetelma ei aina ole se, että vanhemmat opettavat nuoremmille. Nuorilla on myös paljon opetettavaa ja on hyödyllistä joutua perustelemaan kantansa ihmiselle, joka ei usein ota sitä annettuna, sillä hän ei ole kasvanut samassa polarisoituneessa ympäristössä, kuin aiemmat sukupolvet. Täten syntyy keskustelutilanteita, joissa nuoret kyseenalaistavat itsestäänselvyyksinä nähtyjä asioita ja kannustavat vanhempia sukupolvia refleктоimaan. Eri sukupolvien tulisi myös keskustella koetusta konfliktista puhumalla siitä, miten he kokivat ja elivät konfliktin, sillä tunteet ovat universaaleja ja on helpompi ymmärtää toisen tunteita, kun menneisyyden tapahtumia. Konfliktin tapahtumia ei myöskään muisteta tyhjiössä, vaan kyseessä on aina sosiaalinen konstruktio, joka voidaan myöhemmin rakentaa eri tavalla. Yksi haastateltavista pohti myös sitä, miten tämänhetkinen muisto ja kertomus on pitkälti maskuliininen ja miesten määrittelemä, ja sitä olisikin hyvä tarkastella erilaisista näkökulmista.

Mielestäni täytyy sisällyttää uusia näkemyksiä, kuten sukupuoli, jota ei vielä kukaan ole sisällytetty muistoomme. Joka tapauksessa nyt kun puhutaan sisällyttämisestä, eritellään vain kuolleet naisiin ja miehiin. Se, mitä meillä nyt on, vaikka erottelisimme kuolleet ja kidutetut sukupuolen perusteella, on edelleen maskuliininen muisto, josta vieläkin hyvin merkittävä osa on miesten kertoma, eikö niin? Mutta emme myöskään tiedä, miten toinen näkökulma sisällytetään. Se on jotain uutta. Eli minusta meidän pitää jatkaa tutkimista ja työskentelyä sen eteen. (Haastateltava 9)

Henkilökohtaisesti rauhan eteen työskentely oli haastateltaville baskiniaisille raskas, mutta hyvin opettavainen prosessi, jonka myötä he kasvoivat ja tutustuivat erilaisiin ihmisiin. Prosessi oli myös kaiken vaivannäön ja jopa vaarallisuuden arvoinen, sillä väkivallan uhkaa ei enää ole. Useat rauhaa edistäneet organisaatiot lopettivat toimintansa ETA:n päätöksen jälkeen, ja jotkut liikkeet juhlistivat ETA:n loppua. Lopputulokseen oltiin pääasiassa tyytyväisiä, sillä poliittisia myönnytyksiä ei tehty. Naiset eivät kuitenkaan koe, että he tai heidän organisaationsa olisi saanut ansaitsemaansa tunnustusta. Kyse ei ole välttämättä siitä, että he haluaisivat huomiota tai kiitosta, mutta rauhanliikkeiden tai dialogia edistävien kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden merkitystä ei usein nosteta esille samoin, kuin poliitikkoja ja rauhanvälittäjiä.

Se oli hyvin kaunis hetki, jolloin katsoimme taaksemme ja liikutuimme siitä, mitä olimme saaneet aikaiseksi. On totta, että tunsimme olleemme tärkeitä lopussa ja sitä ei ehkä tunnisteta muistoissa. Nyt tehdään dokumentteja ja joskus, 30 vuoden jälkeen, ehkä jotakin näytetään. Se on melkein kuin jatkumo. Mielestäni olemme taas eikenenkään maalla, on kaksi tapaa lukea menneisyyttä, yksi on se, että baskiyhteiskunta oli sairas eikä tehnyt mitään, ei siis ole kovin kiinnostavaa puhua meistä, sillä me teimme jotakin. Meitä ei ollut paljon, mutta teimme jotakin. Ja on myös ne, jotka eivät halua tunnustaa työtämme, sillä he eivät halua tunnustaa miten hyökkäsivät meitä vastaan. (Haastateltava 10)

Lisäksi löysin ryhmän loistavia ihmisiä, siis yksi parhaista ryhmistä, jonka olen elämässäni tuntenut. Ja kaikista erilaisuksistamme huolimatta kykenimme työskentelemään sen parissa, mikä oli meille kaikille niin tärkeää, mikä oli ihmisoikeuksien puolustaminen, ihmiselämän puolustaminen yli kaiken muun ja siinä kontekstissa, jossa liikuimme, joka oli väkivaltaa kylissäsi, työpaikoissasi... (Haastateltava 5)

6. Johtopäätökset

Pro gradu -tutkielmassani tutkin Baskimaan konfliktin rauhanrakentamiseen osallistuneiden naisten kokemuksia rauhanprosessista, konfliktista sekä heidän omasta toimijuudestaan. Tavoitteenani oli selvittää, miten julkisuuden ulkopuolelle jääneet naiset osallistuivat rauhanrakentamiseen ja kokivatko he prosessin sukupuolittuneena. Tutkimuskohteen innoitti Cynthia Enloe kysymyksellään, ”Missä naiset ovat?”, ja tutkielman avulla olen saavuttanut vastauksen siihen, miten naiset päätyivät osallistumaan Baskimaan konfliktin rauhanrakentamiseen sekä miten he itse kokivat oman osallisuutensa. Enloen mukaan kyseinen tieto auttaa meitä saavuttamaan paremman käsityksen maailmasta ja sen toiminnasta. (Enloe 2014, 29; 333.) Tutkielman avulla olenkin saavuttanut paremman käsityksen Baskimaan rauhanprosessista sekä prosessin sukupuolittuneisuudesta. Johtopäätöksissä esittelen tutkielmassa saavuttamani keskeisimmät havainnot ja peilaan niitä tutkielman teoreettiseen ja metodologiseen viitekehykseen.

Haastattelemiani naiset tulivat erilaisista järjestöistä, rauhanliikkeistä tai -organisaatioista ja osa oli myös työskennellyt poliitikkona. Yhteistä kaikilla oli kuitenkin se, että he näkivät kansalaisyhteiskunnalla keskeisen roolin rauhanprosessissa ja täten ruohonjuuritaso korostui aineistossa korkeaan tasoon verrattuna. Kaufmanin ja Williamsin (2010, 67) mukaan naisten ruohonjuuritaso liikkeiden tavoitteena voi olla esimerkiksi vaikuttaminen poliitikkoihin tai muihin yhteisön jäseniin, tai huomion herättäminen yhteisön ulkopuolelle tuen saamiseksi. Näistä tavoitteista erityisesti yhteisön jäseniin ja päättäjiin vaikuttaminen oli haastattelemieni naisten toiminnan taustalla. Lisäksi omalla toiminnallaan esimerkin näyttäminen korostui naisten kertomuksissa. Useat naiset kertoivat aktivoituneensa siksi, että rauhan edistäminen ja väkivallan torjuminen oli heille selvästi ainoa keino päättää yhteiskunnan kärsimys. Monet haastateltavista naisista kertoivat myös tavoittelevansa kestävä, positiivisena ymmärrettyä rauhaa, jossa yhteiskunta ja sen jäsenet voisivat paremmin ja olisivat keskenään yhdenvertaisia. Poliitikkona työskennelleet naiset myös korostivat naisten puuttumista rauhanprosessin päätöksentekijöinä, ja täten he kokivat, että olennainen osa yhteiskunnasta oli suljettu prosessin ulkopuolelle. Monet rauhanliikkeissä toimineista naisista taas eivät nähneet toimintansa poliittisuutta aluksi, mutta ymmärsivät ajan mittaan myös heidän rauhanpyrkimystensä olevan politiikkaa, vaikka se ei ollut puolueisiin sidottua. Tämä on Kaufmanin ja Williamsin mukaan yleistä, sillä monet rauhanliikkeisiin osallistuvat naiset eivät koe tavoitteitaan poliittisina tai näe itseään poliittisina toimijoina. (Mt., 67–68).

Tutkielmassa pyrin näkemään toimijuuden laajana käsitteenä, enkä aseta haastateltavia naisia arvoasteikolla muita ylemmäksi, vaikka he ryhtyivätkin aktiivisesti edistämään rauhaa. Vapaus toimia on ongelmallinen käsite, sillä yhteiskunnan rakenteet ja yksilöille suomat mahdollisuudet vaikuttavat toimijuuteemme. (Hemmings ja Treacher Kabesh 2013, 29; Pullman 2015, 69). Täten siis ei ole vain itsestämme kiinni, millaiseen toimijuuteen kykenemme. Tämä ei tarkoita sitä, etteikö haastateltavien naisten pyrkimykset ja teot olisi arvostettavia, mutta toimijuuden arvostamiseksi naisten ei pitäisi joutua tekemään tekoja, jotka vaarantavat heidän henkensä tai turvallisuutensa. Vaikka yhteiskunnan hiljaisuus terroritekojen edessä on vaikea ymmärtää, en omasta näkökulmastani voi tuomita ihmisiä, jotka ovat mahdollisesti pelänneet seurauksia tekojen julkisesta tuomitsemisesta. Lisäksi on huomioitava se, että haastateltavien naisten rohkeus asettua julkisesti vastustamaan väkivaltaa ja edistämään rauhaa oli yksi niistä tekijöistä, joka lopetti konfliktin. Täten siis heidän tulisi olla näkyvämmässä roolissa silloin, kun puhutaan väkivaltaisen konfliktin loppumisesta ja ETA:n toiminnan päättymisestä. Toiminta rauhanliikkeessä tai organisaatiossa merkitsi henkilökohtaisesti paljon myös siksi, että sen avulla haastateltavat naiset tutustuivat heitä inspiroiviin ihmisiin, oppivat näkemään asioita muiden näkökulmasta ja kasvoivat henkilökohtaisesti ihmisenä.

Tutkielmassa kiinnitin myös huomiota siihen, millaista vallankäyttöä naisten kokemuksissa ilmenee. Haastatteluiden perusteella on mahdollista erottaa erilaisia vallan muotoja, kuten vallankäyttö sosiaalisessa suhteessa, joissa vallankäyttäjä on dominoivassa asemassa suhteessa alistettuun vallankäytön kohteeseen (Allen 2018, 7–8). Tämä vallankäyttö ei sukupuolen suhteen ollut naisten kokemuksissa yleistä tai vahvaa, vaan kyseessä olivat enemmänkin sisäistetyt sukupuolittuneet valtarakenteet. Enloen (2014, 34) mukaan vallankäyttö ymmärretään usein biologian kautta silloin, kun se on vahvasti sisäistettyä. Sisäistetty alistaminen ei siis vaadi aktiivista kontrollia vallankäyttäjältä. Viittauksia sisäistetyistä alistuneisuudesta olivat esimerkit naisten itsekriittisyydestä julkisen puhumisen suhteen. Naisten vahva itsekritiikki kertoo mielestäni siitä, että naiset ovat sisäistäneet sukupuoliroolit, kun taas miehet ovat kokemusten perusteella nähneet julkisen puhumisen heille normaalina tehtävänä. Haastatteluiden perusteella valta voidaan myös nähdä voimaantumisenä useissa tilanteissa, sillä naiset itse ryhtyivät aktiivisesti edistämään rauhaa, vaikka heitä ei usein kutsuttu mukaan tai heidän osallistumiselleen oli jopa selviä esteitä. Voimaantumisen myötä naiset kuitenkin pystyivät vaikuttamaan väkivallan loppumiseen, mikä on mielestäni selvää valtaa voimaantumisen muodossa. Lisäksi haastatteluissa ilmeni valtaa solidaarisuutena ja liittoutumisena,

sillä naiset toimivat ryhmissä, joskus vain naisten kesken ja joskus taas yhdessä miesten kanssa. Naiset kuitenkin saivat ryhmästä voimaa ja yhdessä heillä oli selvä merkitys väkivallan loppumiseen.

Muistitietomenetelmän avulla voimme peilata muistoja nykytilanteeseen, ja sitä, miten ymmärryksemme menneisyydestä muovautuu nykypäivän olosuhteiden perusteella (Hamilton 2013, 4–5). Haastatteluissa monet naisista totesivat nähneensä epätasa-arvoisia piirteitä organisaatioissaan vasta vuosia myöhemmin. Feminismin suosio ja sukupuolirakenteista sekä rooleista puhuminen on yleistynyt huomattavasti myös Baskimaassa, ja osa naisista kertoi ymmärtäneensä menneisyyttä paremmin feminismin avulla. Osa kertoi myös feministisen identiteetin kasvaneen rauhanrakennuksen ohessa, sillä ihmisoikeuksiin ja yhdenvertaisuuteen liittyvät termit ja rakenteet tulivat heille tämän aikana tutuiksi. Ymmärrys sukupuolirakenteiden laajuudesta opittiin vasta myöhemmin, sillä aiemmin feminismi yhdistettiin vain selkeämmin havaittaviin ongelmiin, kuten aborttien laittomuuteen sekä fyysiseen väkivaltaan. Yksi useassa haastatteluissa esiin noussut sana oli *los cuidados*, eli hoivaamiseen ja hoitamiseen liittyvät toiminnot. Aiheesta puhuneet naiset kokivat, että yksi epätasa-arvon taustasy on näiden ammattien tai toimien väheksyminen ja se, että hoivaamista ei nähdä kaikille, myös miehille kuuluvana elintärkeänä asiana. En usko, että Baskimaan sukupuolittuneet yhteiskunnalliset rakenteet ja roolit olisivat haitallisempia kuin muissa yhteiskunnista, vaan päinvastoin, Baskimaassa yleinen matriarkaatti-teoria on saattanut lisätä naisten tunnetta siitä, että heillä on valtaa ja voimaa toimia, vaikka yhteiskunnassa onkin rakenteellisia esteitä naisille.

Haastateltavien kesken oli erilaisia näkemyksiä siitä, miten vahvasti sukupuoli on vaikuttanut heidän toimijuuteensa ja osallisuuteensa rauhanprosessissa. Naisten näkyvyyden puute selitettiin usein sillä, että naisia ei ollut korkean tason toimijoissa tai johtajissa, ja nämä toimijat saivat eniten näkyvyyttä. Rauhanliikkeessä tai rauhaa edistävässä organisaatiossa toiminta oli monien naisten mielestä suhteellisen tasa-arvoista, tai jopa täysin tasa-arvoista, varsinkin, kun sitä vertaa yhteiskunnan muille osa-alueille. Tämä kertoo mielestäni siitä, että vaikka sukupuolittuneet rakenteet yltävät myös rauhaa edistäviin organisaatioihin, voi niissä kuitenkin olla vähemmän hierarkiaa ja sukupuoleen perustuvaa syrjintää, kuin monessa muussa organisaatiossa. Toisaalta, kuten yksi haastateltavista totesi, on epätasa-arvo rauhan alalla tekopyhää, sillä yhteisön jäsenet ovat usein yhteiskuntarakenteet muutoin hyvin tiedostavia henkilöitä. Poliitikassa haastattelemani naiset kokivat syrjinnän selkeänä ja suurempana, ja tämä oli myös yksi syy siihen, miksi he aktivoituivat. Poliitiikan ja ruohonjuuritason suhde nähtiin myös ongelmallisena, sillä niiden välillä nähtiin etäisyyttä ja jopa haluttomuutta antaa yhteiskunnan vaikuttaa tai osallistua prosessiin. Aktivismiin osallistuminen voikin olla naisille

voimaantumisen keino silloin, kun heidät jätetään virallisen päätöksenteon ulkopuolelle. Lisäksi tämä prosessi usein kasvattaa itseluottamusta ja muuttaa käsitystä itsestä poliittisena toimijana (Kaufman & Williams 2010, 70). Moni haastateltavista naisista kertoi itseluottamuksensa kasvaneen toimintaan osallistumisen ansiosta.

Muistitietomenetelmän mukaisesti tutkijan on hyvä kiinnittää huomiota myös kertomuksen ulkopuolisiin asioihin, kuten hiljaisuuksiin, metapuheeseen ja eleisiin (Rodríguez Lara & Villanueva Baselga 2015, 65 & Leavy 2007, 9). Kuten luvussa 4.2.4. toin esille, en korosta näitä seikkoja analyysissä, vaikka otin ne huomioon osana haastatteluja. Haastatteluissa ei ilmennyt erityisiä hiljaisuuksia tai itsensä korjaamista, joka voisi suoraan viitata laajempaan yhteiskunnalliseen rakenteeseen, vaan korjaamisessa oli lähes aina kyse siitä, että haastateltava halusi selittää asian niin, että ymmärrän sen paremmin. Ei siis siitä, että he kokivat sanovansa jotakin sopimatonta. Tämä kertoo mielestäni myös siitä, että naiset puhuivat hyvin avoimesti ja estoitta. Joissakin tapauksissa huomasin, että he jättivät jonkin kokemuksen kertomatta, mutta en yrittänyt kysyä uudelleen, sillä halusin haastatteluiden etenevän heidän ehdoillaan. Näissä kertomatta jättämisissä voi olla kyse siitä, että kokemuksia ei haluta elää uudelleen, tai vain siitä, että niitä ei koettu olennaiseksi osaksi haastattelua. Haastateltavien puhetyylit olivat jokseenkin erilaisia, mutta yhteistä monille oli Baskimaassa tyypillinen tapa puhua avoimesti ja painokkaasti, jopa kirosanoja käyttäen. Tämä ei kuitenkaan ollut mitenkään alatyylisiä, vaan vakinaistunut tapa yhteiskunnassa.

Itsereflektion ollessa merkittävä osa tutkimusta, on myös tarpeen reflektoida sitä, mitä olen tutkielman työstämisestä oppinut. Tarve olla avoin naisten omille kertomuksille ja näkökulmille oli kehittävä kokemus, jonka avulla opin sietämään kontrollin puutetta. Kokemukset haastatteluista olivat myös mykistäviä, sillä kuulin lyhyessä ajassa monia erilaisia kertomuksia raskaista elämäkokemuksista tai olosuhteista, joissa naiset olivat kasvaneet ja eläneet. Kokemus myös vahvisti käsitystäni siitä, että kaikkein vaikuttavin tieto ja oppiminen tulee toiselta ihmiseltä kertomuksen muodossa. Sukupuolittuneiden rakenteiden suhteen ymmärsin sen, miten vahvasti kyseiset rakenteet ovat vaikuttaneet naisiin yli sukupolvien ja miten sisäistettyjä rakenteet ovat. Ongelmallista on myös se, että usein tiedostamme sisäistäneemme rakenteet ja roolit, jotka voivat olla mielestämme haitallisia, mutta silti niistä on vaikeaa päästä eroon. Covid-19 -pandemia toi myös odottamattoman käänteen tutkielmani työstämiseen, ja yllätyin siitä, miten aidosti olin huolestunut naisista, jotka olin tavannut vain kerran. Omalta osaltani luomamme side tuntui yllättävän vahvalta, ja olen odottanut kärsimättömästi sitä, että pääsen takaisin Baskimaahan ja tapaamaan haastateltavia naisia uudelleen. Olen erityisen kiitollinen siitä, että vaikeista olosuhteista huolimatta pystyin

toteuttamaan pro gradu -tutkielmani tavalla, jota olin pitkään toivonut ja joka kokonaisuudessaan oli minulle paljon enemmän, kuin vain opinnäytetyö.

Tutkielmassani pyrin myös tekemään itseni näköistä ja itselleni tärkeää tutkimusta, ja tähän soveltui oivallisesti feministinen tutkimus pääpainonaan standpoint-suuntaus. Koen, että kansainvälisen politiikan opiskelijoille on hyödyllistä rikkoa totuttuja rajoja ja tehdä tutkimusta, joka tekee tieteenalasta rikkaampaa. Tieteenalalla on myös mielestäni hyvä pohtia sitä, miten tutkija vaikuttaa aina tutkimukseen, ja täten täysin objektiivisen tiedon saavuttaminen on mahdotonta. Itsereflektion avulla pyrin tuottamaan tietoa, joka ei ole vahvasti oman itseni värittämää, mutta jossa on vahva normatiivinen perusta, ja jonka olemme yhdessä tuottaneet haastateltavien naisten kanssa. Koska haastatteluissa pääpaino on heidän kokemuksissaan, ja olen yhdistäneet kokemukset laajempaan kansainvälisen politiikan ja rauhan- ja konfliktintutkimukseen, olemme täten yhdessä luoneet tietoa naisista rauhanrakentajina.

Jatkotutkimusmahdollisuuksia ilmeni läpi prosessin, kun jouduin tekemään valintoja tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen ja metodologian suhteen. Tässä tutkielmassa koin hyväksi lähtökohdaksi tutkia erityisesti naisten kokemuksia Baskimaan konfliktissa, mutta vastaavasti feministisessä tutkimuksessa voitaisiin tutkia myös muiden marginalisoitujen vähemmistöjen kokemuksia (Weldon 2006, 62; 65). Esimerkiksi maahanmuuttajien, seksuaalivähemmistöjen tai vammaisten henkilöiden kokemukset Baskimaan konfliktista ovat edelleen hyvin pimennossa, ja niiden tutkiminen tuottaisi merkittävää tietoa siitä, miten kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevat kokivat väkivaltaisen konfliktin. Lisäksi samoja näkökulmia voi tutkia missä tahansa väkivaltaisessa konfliktissa. Merkittävää tietoa rauhanprosessien inklusiivisuudesta voidaan saavuttaa myös intersektionaalisen näkökulman kautta, sillä naisten identiteetit rakentuvat perustuen erilaisiin risteytyviin sosiaalisiin kategorioihin. Sosiaaliset kategoriat, kuten etninen tausta, seksuaalisuus ja vammaisuus vaikuttavat myös yksilön mahdollisuuksiin toimia osana yhteiskuntaa ja täten ottamalla ne huomioon tutkimuksessa on mahdollista saavuttaa inklusiivisempaa ja maailman moninaisuutta paremmin kuvaavaa tietoa. (Zürn 2019, 16; 23.)

Kansainvälisessä politiikassa länsimaiset tutkijat ovat pitkälti määritelleet tieteenalaa, ja täten olisi myös kiinnostavaa purkaa tätä länsimaisuutta kansainvälisen politiikan tai rauhan ja konfliktintutkimuksessa (D'Costa 2006, 130). Tähän tosin en itse länsimaalaisena ja länsimaalaisessa ympäristössä kasvaneena ja eläneenä ole paras toimija. Feministisessä tutkimuksessa on myös tärkeää

reflektoida omaa sijaintiaan ja etuoikeuksiaan, ja tämän vuoksi koen, että erityisesti feministiselle tutkimukselle on olennaista purkaa lännen dominoivaa asemaa tutkimuksessa.

Lähdeluettelo

PRIMÄÄRIAINEISTO

Sanomalehdet

Alarcón, Julio Martín (2016). “Lasa y Zabala, Segundo Marey y el terrorismo de Estado de los GAL”. El Mundo, 3.3.2016. Analyysi. Saatavissa <<https://www.elmundo.es/la-aventura-de-la-historia/2016/03/03/56d8072822601dbc318b45b3.html>>, luettu 5.4.2021.

El Diario Vasco (2018). ”ETA reconoce los «graves daños causados» y dice que «lo siente de veras»”. 20.4.2018. Uutinen. Saatavissa <<https://www.diariovasco.com/politica/publica-comunicado-reconoce-20180420072120-nt.html>>, luettu 3.4.2021.

El Mundo (2011). ”Amedo: ’Los GAL fueron decisión de Felipe González. Él estaba detrás de todo’”. 5.4.2011. Uutinen.

Saatavissa <<https://www.elmundo.es/elmundo/2011/04/04/espana/1301913970.html>>, luettu 5.4.2021.

El País (2005). “El asesino de Yoyes”. 29.8.2005. Uutinen.

Saatavissa <https://elpais.com/diario/2005/08/29/espana/1125266408_850215.html>, luettu 5.4.2021.

El País (2018). ”Comunicado íntegro de ETA en el que anuncia su disolución”. 3.5.2018. Uutinen.

Saatavissa <https://elpais.com/politica/2018/05/03/actualidad/1525349964_905287.html>, luettu 3.4.2021.

Gorospe, Pedro (2018). “Teoría y práctica de la socialización del sufrimiento”. El País, 7.5.2018. Analyysi.

Saatavissa <https://elpais.com/politica/2018/04/28/actualidad/1524913595_360804.html>, luettu 8.4.2021.

Gorospe, Pedro (2017). “El informe oficial sobre la tortura cita 336 casos sin condena contra la Ertzaintza”. El País, 18.12.2017. Uutinen.

Saatavissa <https://elpais.com/ccaa/2017/12/18/paisvasco/1513614504_114013.html>, luettu 3.4.2021.

La Vanguardia (2018). “Treinta años de dispersión de presos de ETA y acercamientos parciales”. 27.6.2018. Uutinen.

Saatavissa <<https://www.lavanguardia.com/vida/20180627/45441954464/treinta-anos-de-dispersion-de-presos-de-eta-y-acercamientos-parciales.html>>, luettu 12.4.2021.

Haastattelut

Haastateltava 1. Haastattelu Baskimaassa 10.2.2020.

Haastateltava 2. Haastattelu Baskimaassa 10.2.2020.

- Haastateltava 3. Haastattelu Baskimaassa 11.2.2020.
- Haastateltava 4. Haastattelu Baskimaassa 11.2.2020.
- Haastateltava 5. Haastattelu Baskimaassa 12.2.2020.
- Haastateltava 6. Haastattelu Baskimaassa 13.2.2020.
- Haastateltava 7. Haastattelu Baskimaassa 13.2.2020.
- Haastateltava 8. Haastattelu Baskimaassa 13.2.2020.
- Haastateltava 9. Haastattelu Skypen välityksellä 25.3.2020.
- Haastateltava 10. Haastattelu Skypen välityksellä 16.4.2020.

Instituutioaineistot

Emakunde – Instituto Vasco de la Mujer (2021). *Antecedentes*. Saatavissa <<https://www.emakunde.euskadi.eus/emakunde/-/informacion/antecedentes-emakunde/>>, luettu 12.4.2021.

Espanjan hallitus (2017). II Plan Nacional de Acción de Mujeres, Paz y Seguridad 2017–2023.

Kansalaisjärjestöt

Emagune (2016). Algunas conclusiones de la reflexión compartida en torno a la paz y la convivencia.

30.9.2016. Saatavissa <<https://www.ehu.es/documents/1687243/3816527/Documento+Emagune.pdf/a9f8bb7c-7c22-430f-b89b-e082a64196e1?t=1476698781000>>, luettu 12.4.2021.

Kansainvälisten järjestöjen tuottamat dokumentit

YK (2000). Turvallisuusneuvoston päätöslauselma. S/RES/1325.

YK (2019). *Orientaciones para el empleo de un lenguaje inclusivo en cuanto al género en español*. Saatavissa <<https://www.un.org/es/gender-inclusive-language/guidelines.shtml>>, luettu 10.4.2021.

UN Women (2015). Preventing Conflict, Transforming Justice, Securing the Peace: A Global Study on the Implementation of United Nations Security Council resolution 1325.

Dokumenttielokuvat

Webster, Justin, Luis Rodríguez Aizpeolea & Jose Maria Izquierdo (2017). *El Fin de ETA*. España: Quality Media.

Youtube-videot

El País (2011) Comunicado de ETA en el que anuncia el cese definitivo de la violencia terrorista. Youtube. 21.10.2011. Saatavissa <https://www.youtube.com/watch?v=bIK8z_gvpvQ>, katsottu 3.4.2021.

KIRJALLISUUS

Aalto, Pami (2011). "The Human Subject in International Studies: An Outline for Interdisciplinary Research Programmes". Teoksessa Aalto, Pami, Vilho Harle & Sami Moisio (toim.), *International Studies: Interdisciplinary Approaches*, 178–203. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Allen, Amy (2018). *The Power of Feminist Theory: Domination, Resistance, Solidarity*. New York: Routledge.

Anderlini, Sanam Naraghi (2007). *Women Building Peace: What They Do, Why It Matters*. Boulder & Lontoo: Lynne Rienner Publishers, Inc.

Aviles, Juan (2006). "Experiencing Terrorism in Spain: The Case of ETA". Teoksessa Peleg, Samuel & Wilhelm Kempf (toim.), *Fighting Terrorism in the Liberal State: An Integrated Model of Research, Intelligence and International Law*, 40–47. IOS Press.

Bjertén-Günther, Emma (2019). "Peace Processes: Business as Usual?" Teoksessa Scheuermann, Manuela & Anja Zürn (toim.), *Gender Roles in Peace and Security: Prevent, Protect, Participate*, 35–57. Cham: Springer International Publishing AG.

Bilbao Terrenos, Gorka (2017). "Matriarchy, Motherhood, Myth and the Negotiation of (Gender) Identity in Modern Basque Cinema". *Bulletin of Hispanic Studies* 94: 731–746.

Brooks, Abigail (2007). "Feminist Standpoint Epistemology: Building Knowledge and Empowerment Through Women's Lived Experience". Teoksessa Leavy, Patricia Lina & Sharlene Hesse-Biber (toim.), *Feminist Research Practice*, 53–82. Thousand Oaks: SAGE Publications Inc.

Butler, Judith (2006). *Hankala sukupuoli. Feminismi ja identiteetin kumous*. (Suomentaneet Tuija Pulkkinen ja Leena-Maija Rossi). Helsinki: Gaudeamus.

Crumly, Amy (2013). "Gender, Basque nationalism and women's associations: The case of Lanbroa". *European Journal of Women's Studies* 20 (1): 44–60.

D'Aoust, Anne-Marie (2019). "Feminist curiosity as method. On (limits to) tactical uses of Constructivism". Teoksessa Steele, Brent J., Harry D. Gould & Oliver Kessler (toim.), *Tactical Constructivism, Method, and International Relations*, 138–156. Lontoo: Routledge.

D'Costa, Bina (2006). "Marginalized identity: new frontiers of research for IR?" Teoksessa Ackerly, Brooke A., Maria Stern & Jacqui True (toim.), *Feminist Methodologies for International Relation Relations*, 129–152. Cambridge: Cambridge University Press.

Eguiguren, Jesús & Luis Rodríguez Aizpeolea (2011). *ETA – Las Claves de la Paz: Confesiones del negociador*. Barcelona: Penguin Random House Grupo Editorial.

Elshtain, Jean Bethke (1995). *Women and War*. Chicago & London: The University of Chicago Press.

- Enloe, Cynthia (2013). *Seriously! Investigating Crashes and Crises as if Women Mattered*. Berkeley: University of California Press.
- Enloe, Cynthia (2014). *Bananas, Beaches and Bases: Making Feminist Sense of International Politics* (2. painos). Berkeley & Los Angeles: University of California Press.
- Evan, Mary (2013). "The Meaning of Agency". Teoksessa Madhok, Sumi, Anne Phillips & Kalpana Wilson (toim.), *Gender, Agency and Coercion*, 47–63. Lontoo: Palgrave Macmillan.
- Flaherty, Maureen (2012). *Peacebuilding with Women in Ukraine: Using Narrative to Envision a Common Future*. Lanham: Lexington Books.
- Funes, Maria (1998). "Social Responses to Political Violence in the Basque Country: Peace Movements and Their Audience". *The Journal of Conflict Resolution* 42 (4): 493–510.
- Galtung, Johan (1969). "Violence, Peace, and Peace Research". *Journal of peace research* 6 (3): 167–191.
- Hamilton, Carrie (2013). *Women and ETA: The gender politics of radical Basque nationalism*. Manchester & New York: Manchester University Press.
- Hemmings, Clare & Amal Treacher Kabesh (2013). "The Feminist Subject of Agency: Recognition and Affect in Encounters with 'the Other'". Teoksessa Madhok, Sumi, Anne Phillips & Kalpana Wilson (toim.), *Gender, Agency and Coercion*, 29–46. Palgrave Macmillan.
- Hoffman, Aaron M. & José Kaire (2020). "Comfortably Numb: Effects of Prolonged Media Coverage". *The Journal of Conflict Resolution* 64 (9): 1666–1692.
- Kantola, Johanna & Johanna Valenius (2007). "Maailmanpolitiikka". Teoksessa Kantola, Johanna & Johanna Valenius (toim.), *Toinen maailmanpolitiikka: 10 käsitettä feministiseen kansainvälisten suhteiden tutkimukseen*, 9–34. Tampere: Vastapaino.
- Kaufman, Joyce P. & Kristen P. Williams (2010). *Women and war: gender identity and activism in times of conflict*. Sterling: Kumarian Press.
- Kim, Dong Jin (2019). "Beyond identity lines: women building peace in Northern Ireland and the Korean peninsula". *Asia Europe Journal* 18: 463–478.
- Koopmans, Sven M. G. (2018). *Negotiating Peace: a Guide to the Practice, Politics, and Law of International Mediation*. Oxford: Oxford University Press.
- Kronsell, Annica (2006). "Methods for studying silences: gender analysis in institutions of hegemonic masculinity". Teoksessa Ackerly, Brooke A., Maria Stern & Jacqui True (toim.), *Feminist Methodologies for International Relation Relations*, 108–128. Cambridge: Cambridge University Press.
- Leavy, Patricia Lina (2007). "The Practice of Feminist Oral History and Focus Group Interviews". Teoksessa Leavy, Patricia Lina & Sharlene Hesse-Biber (toim.), *Feminist Research Practice*, 149–186. Thousand Oaks: SAGE Publications Inc.

- Linstroth, J.P. (2015). *Marching Against Gender Practice – Political Imaginings in the Basqueland*. London: Lexington Books.
- Madhok, Sumi, Phillips, Anne & Kalpana Wilson (2013). “Introduction”. Teoksessa Madhok, Sumi, Anne Phillips & Kalpana Wilson (toim.), *Gender, Agency and Coercion*, 1–3. Palgrave Macmillan.
- Marshall, Donna (2000). *Women in War and Peace: Grassroots Peacebuilding*. Washington: United States Institute of Peace.
- Martín-Peña, Javier & Susan Opatow (2011). “The Legitimization of Political Violence: A Case Study of ETA in the Basque Country”. *Peace and conflict* 17 (2): 132–150.
- Mees, Ludger (2001). “Between votes and bullets: Conflicting ethnic identities in the Basque Country”. *Ethnic and Racial Studies* 24 (5): 798–827.
- Mínguez-Alcaide, Xavier, Ramón Alzate Sáez de Heredia & Manuel Sánchez De Miguel (2014). “La Paz en el País Vasco: una interpretación desde los significados sociales”. *Revista de Paz y Conflictos* 7: 53-77.
- Olsson, Louise & Anna K. Jarstad (2011). ”Local ownership of peace: Hobbes, Rousseau and international support for state-building in Afghanistan”. Teoksessa Fjelde, Hanne & Kristine Höglund (toim.), *Building Peace, Creating Conflict? Conflictual Dimensions of Local and International Peace-Building*, 89–104. Lund: Nordic Academic Press.
- Pullman, Ashley (2015). “Shifting visions of agency and gender: the ethical turn of Butler and Mahmood”. Teoksessa Jule, Allyson (toim.), *Shifting Visions: Gender and Discourses*, 69–82. Newcastle-upon-Tyne: Cambridge Scholars Publisher.
- Rieker, Pernille & Henrik Thune (2015). *Dialogue and Conflict Resolution: Potential and Limits*. Farnham: Routledge.
- Rodríguez Lara, Zuriñe & Sergio Villanueva Baselga (2015). “Feminist revision of oral history methodology for the study of armed conflicts: The case of ETA women”. *Narrative Inquiry* 25 (1): 57–69.
- Schirch, Lisa (2012). “Frameworks for understanding women as victims and peacebuilders”. Teoksessa Schnabel, Albrecht & Anara Tabyshalieva (toim.), *Defying victimhood: Women and post-conflict peacebuilding*, 48–76. Tokyo: United Nations University Press.
- Schnabel, Albrecht & Anara Tabyshalieva (2012). ”Forgone opportunities: The marginalization of women’s contributions to post-conflict peacebuilding”. Teoksessa Schnabel, Albrecht & Anara Tabyshalieva (toim.), *Defying victimhood: Women and postconflict peacebuilding*, 3–47. Tokyo: United Nations University Press.
- Shepherd, Laura J. (2017). *Gender, UN peacebuilding, and the politics of space: locating legitimacy*. New York: Oxford University Press.
- Sylvester, Christine (1994). *Feminist Theory and International Relations in a Postmodern Era*. Cambridge: Cambridge University Press.

Särmä, Saara (2014). *Junk Feminism and Nuclear Wannabes: Collaging Parodies of Iran and North Korea*. Tampere: Tampere University Press.

Tickner, J. Ann (1992). *Gender in International Relations: Feminist Perspectives on Achieving Global Security*. New York: Columbia University Press.

Tickner, J. Ann (2006). "Feminism meets International Relations: some methodological issues". Teoksessa Ackerly, Brooke A., Maria Stern & Jacqui True (toim.), *Feminist Methodologies for International Relation Relations*, 19–41. Cambridge: Cambridge University Press.

Tickner, J. Ann (2014). *A Feminist Voyage through International Relations*. Oxford: Oxford University Press.

Tickner, J. Ann & Jacqui True (2018). "A Century of International Relations Feminism: From World War I Women's Peace Pragmatism to the Women, Peace and Security Agenda". *International Studies Quarterly* 62 (2): 221–233.

Villellas Ariño, Ana, María Villellas Ariño & Pamela Urrutia Arestizábal (2018). *The Experience of Ahotsak: Women's Dialogue Across the Divide in the Basque Country*. London: Democratic Progress Institute.

Väyrynen, Tarja (2007). "Rauha". Teoksessa Kantola, Johanna & Johanna Valenius (toim.), *Toinen maailmanpolitiikka: 10 käsitettä feministiseen kansainvälisten suhteiden tutkimukseen*, 119–144. Tampere: Vastapaino.

Weatherall, Ann (2002). *Gender, Language and Discourse*. Hove: Routledge.

Weldon, S. Laurel (2006). "Inclusion and understanding: a collective methodology for feminist International Relations". Teoksessa Ackerly, Brooke A., Maria Stern & Jacqui True (toim.), *Feminist Methodologies for International Relation Relations*, 62–88. Cambridge: Cambridge University Press.

Whitfield, Teresa (2014). *Endgame for ETA: Elusive Peace in the Basque Country*. Oxford: Oxford University Press, Incorporated.

Zernova, Margarita (2019). "Restorative justice in the aftermath of politically-motivated violence: the Basque experience". *Critical studies on terrorism* 12 (4): 649–672.

Zürn, Anja (2019). "From Sex and Gender to Intersectional Approaches? UN-Written Identities of Local Women in Participation and Protection Discourses". Teoksessa Scheuermann, Manuela & Anja Zürn (toim.), *Gender Roles in Peace and Security: Prevent, Protect, Participate*, 11–23. Cham: Springer International Publishing AG.